

KAHRAMANMARAŞ
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

KÜLTÜR
YAYINLARI

ŞİİR

İmtiyaz Sahibi
Büyükşehir Belediyesi Adına
Hayrettin Güngör

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Doğan

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi
Kültür Yayınları Serisi: 112

Baskı Tarihi
Haziran 2021

ISBN 978-605-70647-1-4

Editör
Lütfi Alıcı

Son Okuma
Betül Durdu

Teknik Hazırlık
Şeyda Nur Uğur
Ali Şenocak
Rümeysa Kablan

Mizanpaj
DBY Ajans

Kapak Tasarım
Nisanur Karakuş

Baskı
Kültür Sanat Basımevi
Maltepe, ZB7-ZB11
2. Matbaacılar Sitesi,
Litros Yolu Sk, 34010
Zeytinburnu/İstanbul
Sertifika No: 44153

İletişim Adresi
Kültür, Turizm ve Spor Dairesi
Başkanlığı
Kayabaşı Mah. Vakıf Tarla Cad.
Köker Konağı No: 6
Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş
Telefon: 0 (344) 225 24 15-16

Bu eser, T.C. Cumhurbaşkanlığı himayelerinde yürütülen Millî Mücadelemizin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, bir kültür hizmeti olarak Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından bastırılmıştır. Yayın hakları Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Kitapta yazılı olan her türlü bilginin ve yorumun sorumluluğu yazarların kendilerine aittir.

MEVLİD

MAR'AŞÎ KURRÂZÂDE NÂDIRÎ

Hazırlayan

DR. GÜLCAN ALICI

KAHRAMANMARAŞ
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

KÜLTÜR
YAYINLARI

SİR

Kahramanmaraş'ı Şiirle Okumak...

Kahramanmaraş'ın, Kahramanmaraş'tan büyük olduğunu gösterme gayretimiz, kendi bağrından yetişen, edebiyatçıları ve kültür adamlarını, gün yüzüne çıkartma çabamız gün geçtikçe ilerliyor. Bu çabamızın iki yönü var. Birinci yönü Kahramanmaraş'ın mahallî etkisinin kendi sınırları içerisinde değil, daha geniş bir alana etki ettiğini göstermek, bir diğer yönü ise, Türk Edebiyatı ve Türk kültür hayatına yaptığı kaliteli ve oturaklı katkılardır.

Bu bağlamda Türk kültürünün bir nevi modern zaman öncesinde, tırnak içerisinde, işe yarayan, onaran, insanlar arasındaki bağları kuvvetlendiren edebî türlerimizden mevlid türünde eser veren, değerli şairimiz Hasan Nadir Efendi'nin hem Kahramanmaraş kültür hayatına hem de Türk kültür hayatına tanıtılarak, değerli isimlerin katkılarını, kültür heybemize dahil etmeye çalışıyoruz.

Nadir Efendi, 19. Yüzyıl Kahramanmaraş'ında Maraş Mahkeme-i Şer'iyesi'nde görev alan bir şair. Bu bakımdan edebî bir tür olsa bile, O dönemin Peygamberimizi sevme biçimini, övmenin usulünü, insanların kıymet verdiği toplumsal ve dini öğelerin yapısına dair birçok bilgi elde etmiş oluyoruz. Bununla birlikte bizi en çok memnun eden şey ise, Peygamberimize yapılmış olan bir övgünün dahi toprak altındaki sessiz kıymetini, gün yüzüne çıkararak tekrardan bizler için bir ses ve nefes olma çabasının başarıya ulaştığını görmektir. Nice değerli eserlerin kıymetini bilmek temennisiyle.

HAYRETTİN GÜNGÖR
Büyükşehir Belediye Başkanı

GÜLCAN ALICI

1975 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 1993 yılında kazandığı KSÜ Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 1997 yılında mezun oldu. İki yıl Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği yaptı. 1999'da KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başladı. 2000 yılı itibarıyla aynı enstitüye, 2002 yılında ise Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. “*Divân-ı Vuslatî İnceleme-Tenkitletli Metin-İndeks*” adlı teziyle yüksek lisans öğrenimini tamamladı. Ardından Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında yaptığı “*Nef’î Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]*” adlı tez çalışmasıyla da doktora öğrenimini tamamladı. Klasik Türk edebiyatı üzerine ilmi çalışmalar yapan Gülcan Alıcı, özellikle Maraşlı divan şairleri üzerine çalışmalarını yoğunlaştırdı. Gülcan Alıcı'nın “*Mevlid Mar’âşî Kurrâ-zâde Nâdirî (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri (2009))*”, “*Lutfiyye-i Vehbî Çeviri Yazı Günümüz Türkçesi Tıpkıbasım (2011)*”, “*Halîlî-i Mar’âşî, Ravzatü'l-İmân, Tenkitli Metin-Sözlük-Tıpkıbasım (müşterek 2012)*”, “*Elbistanlı-zâde Hâfız Veliddin Nef’î Efendi, Zübdetü'l Âsâr Fî Mevlidî'n-Nebiyî'l-Muhtâr, Çeviri Yazı-Sözlük-Tıpkıbasım (müşterek 2012)*” ve “*Hâmî Abdu'l-Gaffâr Baba Divanı Hâmî-i Mar’âşî Tenkitli Metin-Tıpkıbasım (müşterek 2013)*” ve “*Maraşlı Divan Şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî ve Gebeli-zâde Rahmî (müşterek 2014)*” adlı yayınlanmış altı kitabı bulunmaktadır. Kahramanmaraş Ansiklopedisi ve Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde madde yazarlığı yapan Gülcan Alıcı, çeşitli ulusal ve uluslararası sempozyumlarda bildiri sunmuş, dergilerde makale yayınlamış ve kitap bölüm yazarlığı yapmıştır. Evli ve iki çocuk annesidir.

İçindekiler

Kahramanmaraş'ı Şiirle Okumak.....	7
Önsöz.....	11
Kısaltmalar Dizini.....	14
Transkripsiyon Alfabeti.....	15
Giriş.....	19
Mar'aşî Kurrâzâde Hasan Nâdir.....	21
Hayatı.....	21
Edebî Şahsiyeti ve Eserleri.....	22
I. BÖLÜM.....	25
Mevlidler.....	25
Mevlidler*.....	27
1.1. Mevlidlerin Şekil ve Muhteva Özellikleri.....	29
1.1.1. I. Mevlid.....	29
1.1.2. II. Mevlid.....	30
1.1.3. III. Mevlid.....	33
Sonuç.....	36

Kaynaklar.....	38
II. BÖLÜM	39
Mevlidlerin Çeviriyazısı	39
I. MEVLİD	43
II. MEVLİD	71
III. MEVLİD.....	99
Sözlük	133

ÖNSÖZ

Anadolu'nun kadim şehirlerinden biri olan Kahramanmaraş, tarihî seyri içerisinde birçok medeniyete beşiklik etmiş, yetiştirdiği büyük şahsiyetler vasıtasıyla Türk-İslâm kültür ve medeniyetine birçok cihetten katkıda bulunmuş bir şehrimizdir. Bu bağlamda Saçaklızâde, Şeyh Âdil, Seyyid Nimetullah, Osman Efendi, Bahtiyar Efendi, Sünbülzâde Vehbî, Mar'aşîzâde Ahmed Kuddusî, Ali Sezaî Efendi, Hafız Ali Efendi, Halilî-i Mar'aşî, Hamamcızâde Hâfız-ı Mar'aşî ve Hasan Nâdir Efendi ilk hatıra gelen unutulmaz şahsiyetlerdir.

XIX. asır divan şairlerinden olan Hasan Nâdir Efendi, H 1246/M 1830 tarihinde Maraş'ta doğmuştur. Maraş Mahkeme-i Şer'iyyesi'nde uzun müddet memur olarak çalışan şair, H 1307/M 1889 tarihinden sonraki bir tarihte vefat etmiştir. Şiirlerinde Nâdirî mahlasını kullanan şairin eserlerinden divan şiirinin sanat anlayışına ve şiir dünyasına vâkıf olduğu görülmektedir.

Nâdirî'nin günümüze intikal eden en önemli eserleri hiç şüphesiz mevlidleridir. Nâdirî ve mevlidlerini nazarlara sunmak gayesiyle yaptığımız bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Eserin giriş bölümünde Nâdirî'nin hayatı, eserleri ve edebî şahsiyeti söz konusu edilmiştir. Bu bölümde şairin mevlidlerinin şekil ve muhteva bakımından kısaca özetleri verilmiştir. Eserin ikinci bölümü ise mevlidlerin çeviriyazısından oluşmaktadır. Mevlidler mevcut iki nüshası ile metin tenkidi yapılarak çevrilmiştir. Metin tenkidi sırasında Lütfi Alıcı'dan alınan fotokopi nüsha LA, Yaşar Alparslan'da bulunan nüsha da YA olarak adlandırılmıştır. Çeviriyazı sırasında mevlidlerle ilgili hususların açıklamaları dipnot olarak ilave edilmiştir.

Eserin üçüncü bölümü mevlitlerin sözlüğünü ihtiva etmektedir. Sözlük, tekrara düşmemek adına sayfa altına değil de bütün hâlinde eserin sonuna eklenmiştir.

Kahramanmaraş Türk edebiyatının hemen her alanında yetiştirdiği şair ve yazarlar vasıtasıyla bir kültür şehri olmayı hak etmektedir. Biz de Kahramanmaraşlı şair ve edipler üzerine yaptığımız çalışmalarla bu gayeye hizmet etmeye çalışıyoruz. Bu anlayışla, Hasan Nâdir Efendi'nin Hz. Peygamber muhabbeti ve şefaât ümidiyle yazdığı mevlidleri biz de aynı muhabbet ve şefaât ümidiyle hazırladık. Bizden kaynaklanan eksik ve hataların muhabbetle düzeltilmesini umarız.

Eserin hazırlanması süresince her türlü yardımda bulunan bilgi ve birikiminden istifade ettiğim eşim Dr. Öğr. Üyesi Lütfi ALICI ve emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunarım.

Gülcan ALICI
Kahramanmaraş
2021

Kısaltmalar Dizini

Ar.:	Arapça
AS:	Aleyhisselam
AÜ:	Ankara Üniversitesi
bk.:	Bakınız
C:	Cilt
Far.:	Farsça
H:	Hicri
Hz.:	Hazreti
haz.:	Hazırlayan
KSÜ:	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
M:	Miladi
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
mec.:	Mecaz
No.	Numara
O:	Osmanlıca
s.:	Sayfa
S:	Sayı
SAV:	Sallahu Aleyhi Vessellem
T.:	Türkçe
tas.:	Tasavvuf
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK:	Türk Dil Kurumu
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TDVY:	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
Yay.:	Yayını, yayınları

Transkripsiyon Alfabeti

ا (آ)	a, ā	ش	ʃ
ا (أ)	a, e, i, u, ü	ص	ʂ
ء	ː	ض	ɖ, ʒ
ب	b	ط	ɸ
پ	p	ظ	ʒ
ت	t	ع	ˈ
ث	s	غ	ɡ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ħ	ك	k, g
خ	ħ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v (o, ö, u, ü, ū)
ژ	j	ه	h (a, e)
س	s	ی	y (i, ī)

*Kendi fi'lim zannederdim çektiğim derd ü gamı
Nâdirî mihnetlere dûçâr eden takdîr imiş
Nâdirî*

Giriş

Kahramanmaraş, Anadolu'nun en kadim şehirlerinden birisidir. Tarihi seyri içerisinde birçok medeniyete beşiklik etmiş olan Maraş'ta sırası ile Asurlular, Hititler, İranlılar, Makedonyalılar, Romalılar, Araplar ve Türkler hüküm sürmüşlerdir.

Adına ilk defa Asur tabletlerinde *Markasi* olarak rastlanan Maraş'a, Hititler *Maraj*, Romalılar *Germanicia*, Bizanslılar da *Marasion* demişlerdir. Maraş, H 16/M 637'de Halid bin Velid tarafından fethedilip İslâm topraklarına katılınca şehrin adı *Maraş*^{1*} şeklini almıştır. Bu tarihten sonra Maraş, Müslüman Araplarla Bizanslılar arasında sık sık el değiştirmiş, daha sonraki dönemlerde Maraş'ta Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Memlûklüler ve Dulkadirli Beyliği hüküm sürmüştür. Nihayet Yavuz Sultan Selim zamanında 1515'te Sinan Paşa komutasındaki bir ordu tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Osmanlı idaresinde önce kaza, daha sonra da H 1269-1270/M 1854-1855 tarihinde mutasarrıflık olan Maraş, M 1876'dan evvel sancak olarak Halep'e bağlanmış, H 1330/M 1914'te de bağımsız sancak olmuştur.

Mondros Muahedesi'nden sonra Maraş, önce İngilizlerin sonra da Fransızların işgaline uğramıştır. Şanlı bir mücadeleden sonra Ermeni milislerini ve Fransız ordusunu yenilgiye uğratarken, aynı zamanda Türk Millî Mücadelesi'nin ilk meş'alesini yakmıştır. Tarihte eşine ender rastlanan bu kahramanlıktan dolayı TBMM 13 Aralık 1924'te Maraş şehrini "kırmızı şeritli istiklâl madalyası"

* Kelimenin aslı "Mer'aş" olmakla birlikte eserde günümüz kullanımı tercih edilmiştir. Nispet bildiriminde Mar'aşı" şekli kullanılmıştır.

ile taltif etmiştir. Yine TBMM, 7 Şubat 1973 tarihinde şehre ayrıca “*Kahraman*” unvanını vermiştir. Böylece şehrin adı *Kahramanmaraş* olmuştur.

Yukarıda kısaca hülâsa edilen tarihî seyri içerisinde Kahramanmaraş, yetiştirdiği büyük şahsiyetler vasıtasıyla Türk-İslâm kültür ve medeniyetine birçok cihetten katkıda bulunmuş bir şehrimizdir. Bu bağlamda Saçaklızâde, Şeyh Âdil, Seyyid Nimetullah, Osman Efendi, Bahtiyar Efendi, Sünbülzâde Vehbî, Mar'aşîzâde Ahmed Kuddusî, Ali Sezaî Efendi, Sütçü İmam, Hafız Ali Efendi, Halilî-i Mar'aşî, Hamamcızâde Hâfız-ı Mar'aşî ve Hasan Nâdir Efendi ilk hatıra gelen unutulmaz şahsiyetlerdir.¹

¹ Alıcı, Lütfî; “Tezkirelere Göre Kahraman Maraşlı Divan Şairleri”, *KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kahramanmaraş 2005, s. 56.

Mar'aşî Kurrâzâde Hasan Nâdir

Hayatı

Hasan Nâdir Efendi, H 1246/M 1830'da Maraş'ta doğmuştur. Kurrâzâde ailesindedir¹. Yalnızca ilkokulu okumasına rağmen zekâsıyla zamanında tahsil gören emsallerinden üstün olan Hasan Nâdir Efendi, uzun müddet Maraş Mahkeme-i Şer'iyesi'nde* memur olarak çalışmıştır. Maraş ve çevresinde tanınıp sevilen, şiirlerine rağbet edilen bir şair olmasına rağmen, sonradan kendisini içkiye vererek esrük/mest/sarhoş bir hayat yaşamıştır. Kendisini içkiye vermesinin nedeni kaynaklarda şöyle açıklanmaktadır: "Nâdir, mağrur bir âdemdir. Başka bir cev (hava), başka bir âlem istiyordu. Onu etrafında bulamadı. İşte bu inkisar-ı hayaldir (hayal kırıklığı) ki seriü't-teessür (çabuk etkilenen) olan Nâdir'i bedbin (kötümser) yaptı, rakıya ve harabatiliğe sevk etti. Hayatının sonuna kadar bütün gün ve gecelerini mest-i lâ-ya'kıl (sarhoş) geçirdi."²

¹ Şair, mevlidinde; "Mar'aşî bu şeyh-i kurrâ-zâdeye / Kıl inâyet Nâdiri üftâdeye" diyerek Maraşlı Kurrâzâde ailesinden olduğunu belirtmektedir. Kurrâ, Kur'an'ı yedi veya on kıraat dâhilinde okuyan üstat hafızlara denildiği gibi pişkin hafızlara da denilmektedir. Kurrâzâde, bu namla tanınan aileye mensubiyeti bildirmektedir. Bugün ilde bu soyadını taşıyan bir aile yoktur. Özbaş, Mehmet Yusuf; *Maraşlı Kurrâ-zâde Nâdir Babânın Mevlidi ve Riyet-i Hilal*, Hakan Ofset Matbaacılık, Adana 1990. s. 5, 30.

* Mahkeme-i Şer'iyeye: Eskiden nikâh, miras taksimi ile din işleriyle ilgili meselelere bakan mahkeme. Devellioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1982, s. 567.

² İnal, İbnülemin Mahmut Kemal; *Son Asır Türk Şairleri*, 2. Cilt, Dergâh Yay., İstanbul 1988, s. 1061.

Şair bu hayat tarzı sonucunda fiziki olarak oldukça zayıf düşmüştür. Uzun boylu, zayıf ve kır sakalı olan şairin fiziki yapısı ikinci Mevlid'ine şöyle yansımıştır:

Yanmağa yok tâkatim cismim za'îf
Afvına mağrûram ammâ yâ Latîf (II/283)

Şair hakkında bilgi veren bazı kaynaklarda, şairin H 1306/M 1888'de koleradan vefat ettiği bildirilmektedir. Mevhibe Savaş ise yazdığı bir makalesinde, Nâdirî'nin 1900 yılında vefat ettiğini söylemektedir.³ Nâdirî, III. Mevlid'indeki şu beytinde eserini; H 1307/M 1889 tarihinde yazdığını şöyle bildirmektedir:

Kıssa-i mevlid-i miskiyü'l-hitâm
Sâli bin üç yüz yidide oldı tâm (III/287)

Bu durumda şairin H 1306/M 1888'de vefat etmediği anlaşılmaktadır. H 1307/M 1889 tarihinde mevlidini yazdığına göre vefatının daha sonraki tarihlerde olması muhtemeldir. Mezarı, Bayezidli (Yörükselim) Mahallesi'nin Arkabaşı Semtî'nde Kurrâ Efendi Mezarlığı diye bilinen (bugün Halk Sağlığı Laboratuvarı'nın bulunduğu bahçe) yerde iken mezarlık buradan kaldırılınca bir hayır sahibi tarafından yerine bir sanduka yapılmıştır. Fakat mezarında Nâdir Baba'ya ait herhangi bir işaret yoktur.⁴

Edebî Şahsiyeti ve Eserleri

Yakın dönemde yaşamasına rağmen Hasan Nâdir Efendi hakkında kaynaklarda pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Hasan Nâdir hakkındaki en önemli kaynak, kendisini yakinen tanıyan *Salâhaddin Enîs* tarafından İstanbul'da *Servet-i Fünûn Dergisi*'nin *Musahabe-i Edebiyye* başlığı altında 11 Şubat H 1337- M 1918'de eski harflerle neşredilen *Maraşlı Nâdir* başlıklı yazıdır.

Şair, Nâdir Baba namıyla tanınmasına rağmen şiirlerinde çoğunlukla *Nâdirî* bazen de *Nâdir* mahlasını kullanmıştır. Selahaddin Enîs'in bildirdiğine göre eserleri basılmamış, dağınık hâldedir. Hatta elden ele dolaşa dolaşa birçoğu kaybolmuştur. Bugün çeşitli kaynaklar vasıtasıyla elimizde yirminin

³ Savaş, Mevhibe; "Nâdir Baba", *Edem Dergisi*, S.1, Kahramanmaraş 1998, s.14.

⁴ Atalay, Besim; *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, Matbai Amire, İstanbul 1339, s.147.

üzerinde şiiri bulunmaktadır. Nadirî'nin şiirleri dışında bütün hâlinde günümüze intikal eden eserleri mevlidleridir. Nadirî ayrı ayrı üç adet mevlid yazmıştır. Bu mevlidlerden birincisi neşredilmiştir.⁵ Nadirî'nin üç tane mevlid yazması onun Hz. Peygambere olan engin muhabbetinin açık delilidir.

⁵ Özbaş, Mehmet Yusuf; *Mar'aşlı Kurrâ-zâde Nâdir Baba'nın Mevlidi ve Rüyey-i Hilal*, Hakan Ofset Matbaacılık, Adana 1990, s. 4.

I. BÖLÜM

Mevlidler

Mevlidler*

Klâsik Türk edebiyatı alanında verilen eserlerde Hz. Peygamber'e çok özel bir yer ayrıldığı bilinen bir gerçektir. Hz. Peygamber'e duyulan engin muhabbetin eseri olarak; mevlid, na't, bi'set-nâme, hicret-nâme, mirâciyye, hilye, sîretü'n-Nebî, esmâ-yı Nebî, mu'cizât-ı Nebî, gazavât-ı Nebî, vefâtü'n-Nebî, kırk hadis, yüz hadis, bin hadis, kısas-ı enbiyâ gibi edebî türler vasıtasıyla âdeta bir peygamber edebiyatı meydana getirilmiştir. Bu edebiyat içinde bazı türlerin daha fazla öne çıktığını görüyoruz. Bunlardan biri de hiç şüphesiz mevliddir.**

Mevlid, kelime olarak, “bir kimsenin doğumu, doğum yeri ve özellikle Peygamber'in doğduğu ev, Peygamber'in doğumu, Peygamber'in doğumunun anlatıldığı eser ve bayram ziyâfeti” anlamlarına gelmektedir. Edebî bir tür olarak, Hz. Peygamber'e duyulan sevgi, saygı, bağlılık ve şefaate isteme amacıyla O'nun hayatı ve mucizelerini, fiziki ve ahlâkî özelliklerini, isim ve sıfatlarını anlatan eserlere verilen addır. Daha sonra bu eserlerin okunduğu dinî törenler de bu adla anılmıştır.***

Türk edebiyatında kaleme alınan ilk ve en tanınmış mevlid, XV. asır şairlerinden Süleyman Çelebi (1351-1422)'ye aittir. Süleyman Çelebi, Mevlid/

* Mevlid kelimesinin yazımında başlıklarda aslına, metin içinde ise Yazım Klavuzu'na uyulmuştur.

** Alıcı, Lütfi; “Arif Süleyman ve Hilye-i Nebî Adlı Eseri”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, İstanbul 2004, s. 129.

*** Keskin, Koç Neslihan; “Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler” *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 2. Baskı, Akçağ Yay., Ankara 2007, s. 282.

Vesîletü'n-Necât (812/1409-10) adlı eseriyle aynı zamanda Türk edebiyatında mevlid çığırını başlatan şairdir. Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât'ı Hz. Peygamber'in diğer peygamberlerden üstün olduğunu ispat etmek üzere yazmıştır. Eser, sade bir dil ve samimi bir üslupla yazılmış baştan sona sehl-i mümtenî vasfına sahiptir. Bu sebeple yazıldığı günden bugüne kadar aynı kıymet ve rağbeti muhafaza etmiştir. Münacat, vilâdet, risâlet, miraç, rihlet ve dua olmak üzere altı bölümden müteşekkil olan Mevlid, şekil ve muhteva itibarıyla daha sonraki mevlidlere modellik etmiştir. XV. asırdan günümüze kadar birbiriyle benzeşen veya farklı motifler ihtiva eden yüzlerce Türkçe mevlid yazıldığı bilinmektedir. Bu Türkçe mevlid metinlerinden üçü de Maraşlı Kurrâzâde Hasan Nâdir Efendi'ye aittir.*

Yazdığı üç mevlid ile Maraşlı Kurrâzâde Hasan Nadir Efendi bu vadide dikkat çeken şairlerdendir. Hasan Nadir Efendi'nin mevlidleri zamanında Kahramanmaraş'ta çok rağbet görmüş, düzenlenen mevlid törenlerinde okunmuştur. Bu törenlere hayatta iken Nadirî'nin de iştirak edip okunan mevlidini ağlayarak dinlediği rivayet edilmiştir. Mevlidlerde, dinleyen cemaatin tekbir, tevhid ve salavat getirecekleri yerler belirtilmiştir. Hatta şerbet sunumu yapılırken okunacak sala bile vardır. Mevlidlerin bu tertibi de eserin okunmak üzere yazıldığını göstermektedir.

Şairin Hz. Peygamber'e duyduğu muhabbetin eserleri olan mevlidlerinin bugüne kadar ilmî neşirleri yapılmamıştır. Bugün elimizde mevlidlerin iki nüshası bulunmaktadır. Bunlardan biri Lütüfî Alıcı**'da bulunan fotokopi, diğeri de Yaşar Alparslan***'da bulunan birinciden biraz eksik olan el yazması nüshadır. Metin tenkidi sırasında, Lütüfî Alıcı'da bulunan birinci nüsha LA.

* Pekolcay, Necla; *Mevlid*, TDV Yay., Ankara 1993, s. 3; Timurtaş, Faruk Kadri; *Süleyman Çelebi Mevlid*, İkinci Baskı, MEB Yay., İstanbul 1972, s. IV; Hüseyin Vassâf, *Mevlid Süleyman Çelebi ve Vesîletü'n-Necât'ı*, (haz.: Cemâl Kurnaz, Mustafa Taççı), I. Baskı, Akçağ Yay., Ankara 1999, s. 27-28; Alıcı, Lütüfî; "Arif Süleyman ve Hilve-i Nebî Adlı Eseri", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, İstanbul 2004, s. 129; Keskin, Koç Neslihan; "Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler" *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 2. Baskı, Akçağ Yay., Ankara 2007, s. 282.

** Lütüfî Alıcı, hâlen KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Eski Türk Edebiyatı Öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Söz konusu nüshanın fotokopisi kendisine bir öğrencisinden intikal etmiştir. Öğrenci kendisine mevlidin fotokopisini merhum Mehmet Yusuf Özbaştan aldığını söylemiştir. Lütüfî Alıcı da asıl nüshayı görme imkânına sahip olmamıştır.

olarak; Yaşar Alparslan'dan alınan ikinci nüsha ise YA. olarak adlandırılmıştır. Söz konusu mevlidlerin şekil ve muhteva bakımından özellikleri hülasa olarak şöyledir:

1.1. Mevlidlerin Şekil ve Muhteva Özellikleri

1.1.1. I. Mevlid

Eser mevlid esnasında şerbet içerken okunan Arapça bir sala ile başlamaktadır. Mevlid'in adı, "Mevlidü'l-Evvel Li-Kurrâzâde Nâdir"dir. Mesnevi nazım şekliyle yazılan I. Mevlid, aradaki dörtlükler hariç 286 beyitten müteşekkildir. Eser, fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Mevlid'in arasında iki adet dörtlükler hâlinde yazılmış manzume bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 9 dörtlükten müteşekkil olup Müstef'ilün Müstef'ilün vezniyle yazılmıştır. İkinci manzume ise 6 dörtlük olup Mefâ'ilün Mefâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Söz konusu ikinci manzume kaside başlığını taşımaktadır. Kasidenin nazım biriminin beyit olduğu ve beyit sayısının oldukça fazla olduğu nazara alındığında, manzumeye bu ad; mevlid esnasında teganni ile okunmasından dolayı verilmiş olabilir.

Aruz vezniyle yazılan bu dörtlüklerden birincisinin 9 beyitlik, ikincisinin de 6 beyitlik birer musammat gazel olabileceklerini söylemek de mümkündür. Genel olarak mesnevilerde monotonluğu kırmak gayesiyle yer verilen bu manzumeleri Nadirî diğer mevlidlerinde de kullanmıştır.

Nadirî, eserine İslâmî geleneğe uygun olarak Besmele ile başlar. Huzurdan kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınan şair, bir manzume ile Hz. Peygamberi ve O'nun doğduğu günleri metheder. Mevlid, Allah'ın varlığı birliği ve kudretinden kâinatı, melekleri, Hz. Âdem ve Havva'yı yaratması ile devam eder. Müteakip bölümde Nûr-ı Muhammed (SAV)'in Hz. Âdem'in altında parlaması ve Hz. Şit'ten Hz. Abdullah'a kadar intikali anlatılır. Hz. Abdullah ile Hz. Âmine'nin izdivaçlarıyla birlikte nur, asıl sahibi Hz. Muhammed (SAV)'e kavuşur. Mevlidin bu bölümünde Hz. Peygamberin dünyaya teşrifi

** 1947 doğumlu, emekli öğretmen olan Yaşar Alparslan, hâlen Kahramanmaraş/Merkez Divanlı Mahallesi'nde oturmaktadır. Yaşar Alparslan çevresinde, kitaplara olan düşkünlüğü, özel kütüphanesinin zenginliği ve Kahramanmaraş'ın kültür hayatına yaptığı katkılarıyla tanınmaktadır.

ve bu sırada yerde ve gökte yaşanan olağanüstü hadiseler anlatılır. Hz. Peygamberin dünyaya teşrifi merhabalarla şöyle karşılanır:

Merhabâ ey kâ'inâtın mefhanı
Merhabâ ey enbiyânın serveri (I/122)

Merhabâ 'ilm-i ledünnî ma'deni
Merhabâ dürr-i şefâ'at mahzeni (I/125)

Merhabâ olsun hezârân merhabâ
Âlemi kıldın cehâletden rehâ (I/127)

Hz. Muhammed (SAV)'in mevlidi sırasında Hz. Âmine'ye Hz. Havva, Hz. Meryem ve Hz. Asiye refakat ederler. Yetim doğan Hz. Muhammed (SAV) emzirilmek üzere Hz. Halime'ye verilir. Altı yaşına geldiğinde öksüz de kalan Hz. Peygamberi önce dedesi Abdu'lmuttalib sonra da amcası Ebû Tâlib himayesine alır.

Mevlidin müteakip bölümünde, Hz. Muhammed (SAV)'in peygamber oluşu, Kur'ân-ı Kerîm'in inmesi, şakke'l-kamer, parmağından su akması, kurumuş bir ağacın meyve vermesi ve mezardaki ölüyü diriltmesi anlatılmıştır.

Hz. Peygamberin diğer bir büyük mucizesi olan miracı ise bir bölüm hâlinde oldukça teferruatlı bir şekilde anlatılır (bk. II. Mevlid). Bu mevlidde, II. ve III. Mevlid'den farklı olarak, Mirac'ın bir gece Hz. Peygamber Kâbe'de iken başladığı ifade edilir. I. Mevlid, bütün Müslümanlar, Âl-i Osman ve şairin kendisi için yaptığı dua ve şefaât talebiyle son bulur.

Mevlid, Kudûmîzâde Mustafa tarafından istinsah edilmiştir/yazılmıştır. Bu kayıt eserin sonunda mevcuttur.

Mevlidin bütününde Hz. Peygambere duyulan muhabbetin eseri olarak O'na salavat getirmenin önemi ve manevi faydası nazara verilir.

1.1.2. II. Mevlid

Bu mevlidin adı "Mevlidi's-Sânî Li-Kurrâzâde Nâdirî"dir. Mesnevi nazım şekliyle yazılan II. Mevlid, aradaki dörtlükler hariç 285 beyitten müteşekkildir. Eser, fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Mevlid'in başında 6 dörtlükten oluşan bir manzume, bir kaside başlıklı Arapça manzume (10 mısra) ve metnin arasında iki adet dörtlükler hâlinde yazılmış manzume bulunmaktadır.

Bunlardan birincisi 10 dörtlükten müteşekkil olup müstef'ln/müstef'ln vezniyle yazılmıştır. İkinci manzume ise 7 dörtlük olup mefâ'ln/mefâ'ln vezniyle yazılmıştır.

Nadir, bu mevlidine de Besmele ile balar. Bir manzume ile Hz. Peygamber ve O'nun doğduğu günler methedilir. Hz. Peygambere salavat getir-
menin öneminin anlatılmasının ardından kâinatın yaratılıına geçilir. Allah kudretiyle kâinatı yok iken var etmiştir.

Eserin müteakip bölümünde "Kn" emrinin verilmesi, önce nr-ı Ahmed, ardından meleklerin ve diğer varlıkların yaratılması ile yerin ve göğün tezyi-
ninden muradın Hz. Muhammed'in terifi olduğu anlatılır. Eser, Hz. Âdem ve Havva'nın yaratılması, Hz. Âdem'e meleklerin secde etmeleri, Şeytanın ise kibri sebebiyle secde etmemesi ve huzurdan kovulmasıyla devam eder. Hz. Âdem'de parlayan nr-ı Ahmed'in Hz. Őt'ten Hz. Halilullah'a ve ondan Hz. Abdullah'a intikali anlatılır. Hz. Abdullah ile Hz. Âmine'nin izdivaçlarıyla birlikte nur, asıl sahibi Hz. Muhammed (SAV)'e kavuur. Hz. Peygamberin mevlidi sırasında Hz. Amine'nin yanında Hz. Meryem ile Hz. Asiye de bu-
lunur. Hz. Peygamberin doğumu sırasında olağanüstü hadiseler meydana ge-
lir. Etraf nura gark olur, her taraf misk  amber gibi güzel kokar, Mecusilerin bin yıldıan beri yanan ateleri sner, Lat ve Uzza yıkılıp, kırılır.

Hz. Peygamberin dünyaya terifi merhabalarla Şöyle karlanır:

Merhabâ 'lm-i ledün stâdısın
Merhabâ rahm  Şefâ't dâdısın (II/120)

Merhabâ ey fahr u feyz-i kâ'inât
Merhabâ kenz-i 'ulm u mu'cizât (II/121)

Merhabâ ey bahr-i rahmet merhabâ
Merhabâ mahbb-ı Hazret merhabâ (II/122)

Merhabâ yâ "rahmeten li'l-âlemn"
Merhabâ sensin "Şefi'l-mznibn" (II/123)

Merhabâ Peygamber-i âhir-zamân
Merhabâ yâ pâdiâh-ı kâmrân (II/124)

Yetim doğan Hz. Muhammed (SAV) emzirilmek üzere sütanneye ve-
rilir. Altı yaına geldiğinde ksz de kalan Hz. Peygamberi önce dedesi Ab-
du'lmuttalib sonra da amcası Eb Tâlib himayesine alır.

Mevlidin müteakip bölümünde, Hz. Muhammed (SAV)'in peygamber oluşu, en büyük mucizelerinden Kur'an-ı Kerim'in inmesi ile diğer mucizelerinden; Hz. Sâlih'in devesinin taştan çıkması, anadan doğma kör olan Ümm-i Habibe'nin gözlerinin açılması, Ebu Cehil'in isteği üzerine bir taşın ikiye ayrılıp içinden bir ağacın çıkararak meyve vermesi ve şakke'l-kamer mucizeleri anlatılmıştır.

Hz. Peygamberin büyük mucizelerinden olan miracı ise Hz. Ümmühânî'nin evinden başlamak suretiyle oldukça teferruatlı bir şekilde anlatılır. Hz. Peygamber, Allah'ın izniyle Burak vasıtasıyla Cebrail (AS) ile birlikte bir nefeste Mescid-i Aksâ'ya gelir. Orada peygamberler ervahına imam olup iki rekât namaz kılmasının ardından göğe yükselir. Birinci gökte güneşe parlaklık veren padişahı melekler karşılayıp tebrik ederler. İkinci gökte Hz. Yûnus, üçüncü gökte, Hz. Yûsuf, dördüncü gökte Hz. İsâ, beşinci gökte Hz. Mûsâ, altıncı gökte Hz. İdrîs, yedinci kat gökte Hz. İbrahim ile görüştükten sonra arş-ı a'lâya ulaşır. Sidreden sonra Hz. Peygamber Refref'e binerek yalnız Allah'ın huzuruna intikal eder. Kâbe kavseyni ev ednâ/iki yay aralığı kadar yakınlık makamına ve Cemâlullah'a nail olur.

Bir makâma vâsıl oldu Mustafâ
Nâm u şânî 'âlemin yokdur daha (II/225)

Olması ta'rif anındır pek muhâl
Öyle bir mülki hayâl-ender-hayâl (II/226)

Ahmede kıldı Hudâ 'arz-ı cemâl
Şan u kudretle 'azîm ü Zü'l-celâl (II/227)

Hz. Peygamber miraçtan ümmetine beş vakit namaz hediyesiyle döner. Bu mevlidin miraç bahsi, şairin şefaât ve Fatıha talebiyle son bulur.

II. Mevlid'in son bölümü, "Du'â-i Mevlid-i Şerîf" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde şairin bütün Müslümanlar, Âl-i Osman ve kendisi için yaptığı dua ve şefaât talebi dile getirilir.

II. Mevlid, "Temmetü'l-Mevlidüs-Sâni Li-Nâdir Efendi" ifadesiyle son bulur.

Bu mevlidde de Hz. Peygambere duyulan muhabbet ile O'na salavat getirmenin önemi ve manevi faydası dile getirilir.

1.1.3. III. Mevlid

Bu mevlidin adı “Mevlidü’s-Sâlis Li-Kurrâzâde Nâdir”dir. Mesnevi nazım şekliyle yazılan III. Mevlid, aradaki dörtlükler hariç 305 beyitten müteşekkildir. Eser, fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün vezniyle yazılmıştır. Mevlid’in arasında iki adet dörtlükler hâlinde yazılmış manzume bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 8 dörtlükten müteşekkil olup müstef‘ilün/müstef‘ilün vezniyle yazılmıştır. İkinci manzume ise 6 dörtlük olup mefâ‘ilün/mefâ‘ilün vezniyle yazılmıştır.

Nadirî, bu mevlidine de Besmele ile başlar. Bir manzume ile Hz. Peygamber ve O’nun doğduğu günler methedilir. Hz. Peygambere salavat getirmenin önemi vurgulanır. Allah’ın varlığı ve birliğinin dile getirilmesinin ardından kâinatın yaratılışına geçilir. Allah “Kün” emriyle kâinatı yoktan var etmiştir. Allah’ın yaptıklarına akıl ermez ve hikmetinden de sual olmaz.

Allah âlemi yaratmadan önce Hz. Peygamberin nurunu yarattı. Bütün peygamberler bu nurdan yaratıldı. Âlem-i Ervah’da, ruhlar; “kâlû belâ/ben sizin Rabb’iniz değil miyim” hitabına muhatap oldular.

Hz. Âdem’in yaratılmasıyla birlikte onun anında parlayan nûr-ı Ahmed, Hz. Havva, Hz. Şît, nesl-i İsmâ‘îl, benî Adnân, Abdül’muttalib vasıtasıyla Hz. Abdullah’a intikal eder. Hz. Abdullah’ın Hz. Âmine ile izdivacının ardından nur asıl sahibi olan Hz. Muhammed (SAV)’e vasil olur.

Dünyaya teşrif etmeden yetim kalan Hz. Peygamberin mevlidi sırasında Hz. Âmine’nin yanında Hz. Meryem ile Hz. Asiye de bulunur. Hz. Peygamberin doğumu sırasında olağanüstü hadiseler meydana gelir.

Altı yaşına geldiğinde öksüz kalan Hz. Peygamberi önce dedesi Abdülmuttalib sonra da amcası Ebû Tâlib himayesine alır.

Mevlidin müteakip bölümünde, diğer mevlidlerinden farklı olarak; Hz. Muhammed (SAV)’in ahlâkî ve fiziki özellikleri anlatılır: Hürmetine yaratılan âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (SAV) kırk yaşında peygamber oldu. O hiç şüphesiz insanların en ahlâklısı ve en güzeli idi. İnsanlara iyi davranır, yardım eder; dünyaya rağbet etmez ve boş yere konuşmazdı. Hz. Peygamberin güzel ahlâkî ile hilyesinin anlatımının ardından mevlidin mucizât bölümüne geçilir.

Mevlidin bu bölümünde, Hz. Muhammed (SAV)'in en büyük mucizelerinden olan Kur'an-ı Kerim'in inmesi, şakke'l-kamer, parmağından su akması, bir ağacın yerinden Hz. Peygamberin yanına gelip tekrar yerine gitmesi ve Ebu Cehil'in avucundaki taşın konuşması mucizeleri anlatıldıktan sonra miraç bölümüne geçilir.

Hz. Peygamberin büyük mucizelerinden olan miracı ise Hz. Ümmühânî'nin evinden başlamak suretiyle oldukça teferruatlı bir şekilde anlatılır (bk. II. Mevlid).

Hz. Peygamberin methinin ardından mevlidini, H 1307/M 1889 tarihinde yazdığını şu beyit ile bildirmektedir:

Kıssa-i mevlid-i "miskiyyü'l-hitâm"
Sâli bin üç yüz yidide oldı tâm (III/287)

Yazılmış birçok mevlid olduğunu bilmesine rağmen Nâdirî, mevlidini hayırla anılmak ve Allah'ın rahmetine nail olmak gayesiyle yazmıştır. Şair mevlidi yazış sebebini III. Mevlid'inde şöyle açıklar:

Gönlüme geldi meger bir gün bu hâl
Dâ'im eylerdim anı ammâ hayâl (III/26)

Şâh-ı kevneynin güzel mevlidini
Yazayım tâ kıssa-i bihbûdını (III/27)

Dinleyenler hayr ile yâd ideler
"Fâtiha"yla rûhımı şâd ideler (III/28)

Okuyup bir "Fâtiha" hep hâss u 'âm
Rûhıma bahş eylesünler kim müdâm (III/29)

Ol sebeble eyleyüp Allah 'atâ
Magfiretle rahmete olam sezâ (III/30)

Gerçi çok mevlid ü na't-ı Ahmedi
Kellimü'n-nâs i'tibârı söyledi (III/32)

Ben niyem meddâh olam ol şâha çün
Hazret-i Allah ider medhin bütün (III/34)

Söylemiş şânında çok diller rumûz
Cevheri medhinde keşf itmiş künûz (III/36)

Encümin 'ışkında olup ser-te-ser
Nûş-ı câm-ı hâl ide câna eser (III/39)

Bu tefekkür üzre haylü mâh u sâl
Çün güzâr eylerdi bu 'ömr-i hayâl (III/40)

Geldi bir ilhâm-ı Rabbânî meger
'İşkî şevki gön'lüme kıldı eser (III/41)

Oldı dil na'tında gûyâ-yı Lebîb
Hak bana çün kıldı ol hâli nasîb (III/42)

Yandırıp nâr-ı muhabbet bu dili
Ol gül-i firdevsin oldum bülbülü (III/43)

Mevlid, bütün Müslümanlar, padişah ve şairin kendisi için yaptığı dua ve şefaata talebiyle son bulur.

Mevlidin sonundaki "Temmetü'l-Mevlidü's-Şerîfu Bi-'Avni'llahü'l-Melikü'l-Latîf, [...*], Fî Rebî'ül-evvel Sene 1335" bu kayıttan eserin H 1335/ M 1916 tarihinde istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

Bu kayıttan sonra eserde "Mevlid Salâsı" başlıklı 11 beyitlik Arapça bir manzume, "Beytü'l-Arabî" başlıklı 2 beyit ile karşılarında belirtilmiş adette okunacak 3 adet dua bulunmaktadır.

Maraşlı Hasan Nâdir Efendi, XIX. asır divan şairlerindedir. Bugün elimizde muhtelif şiirleri mevcuttur. Bunlar içinde gazellerinin oldukça güzel olduğunu söylemek mümkündür.

Hasan Nâdir Efendi'nin günümüze intikal eden asıl önemli eserleri hiç şüphesiz mevlidleridir. Nâdirî, üç tane mevlid yazmış olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu mevlidlerinde belirli bir tertip içinde olmasa da münacat, vilâdet, risâlet, mucizât/miraç ve dua bölümleri bulunmaktadır. Mevlidlerinde sadece rihlet bölümleri bulunmamaktadır.

Mevlidler okunduğu zaman da görülecektir ki Nâdirî, mevlid yazabilecek dinî, tasavvufî, edebî ve tarihî birikime sahip bir şairdir. Yukarıda bahsedildiği üzere şair, son mevlidi olan III. Mevlid'ini H 1307/M 1889 tarihinde yazmıştır. Mevlidlerin müellif nüshası maalesef elimizde değildir. Bugün elimizdeki

* Metnin bu kısmında bulunan birkaç satır maalesef karalanmıştır.

iki nüsha, Kudûmîzâde Mustafa tarafından istinsah edilmiştir. III. Mevlid'in istinsah tarihi H 1335/ M 1916'dır. Bu durumda mevlidlerin şairin kaleminde çıktuktan 27 yıl sonra istinsah edildiği anlaşılmaktadır. İstinsahın asıl nüshadan mı, yoksa halk arasında okunduğu gibi mi yazıldığı bilinmemektedir. Mevlid metinlerinde o zamanki Maraş ağzının yansımaları vardır. Bu kısımlar çeviriyazıda klâsik Türk şiiri kabulleri çerçevesinde mümkün olduğunca vezin ve mana gözetilerek tamir edilmiştir. Bunların metinlerin za'f-ı telifinden mi (yazımındaki zayıflık), yoksa müstensihin istinsahından mı kaynaklandığını tespit elbette ki oldukça zordur. Bahsedilen noktalara lüzumunda dipnot hâlinde işaret edilmiştir. Eserle ilgili bu hususiyetlerin nazara alınmasında yarar vardır.

Az da olsa bazı şiirlerine yansıyan Bektaşî-meşrep ve bohem yaşayışı hiçbir şekilde mevlidlerine yansımamıştır.

Nâdirî mevlidlerinde kendisini şöyle takdim etmektedir:

Cihânın cümle sultânı
Odur her cânların cânı
Anın Nâdir de kurbânı
Viribdür cânı yağmaya (II/VII)

Çün pâdişâh-ı enbiyâ
Râhında kıl cânın fedâ
Nâdir gedâ Nâdir gedâ
Sür hâkine yüz lâ-cerem (III/VIII)

Hülasa olarak, Nâdirî; cümle cihanın sultanı, canların canı Hz. Peygamber uğrunda canını yağmaya verecek kadar bir peygamber âşığıdır.

Sonuç

Yaptığımız bu çalışma sonucunda Mar'aşî Kurrâzâde Nâdirî hakkında hülasa olarak şunları söylemek mümkündür.

Asıl adı Hasan Nâdir olan şair, H 1246/M 1830 tarihinde Maraş'ta doğmuştur. Tahsilinin ardından Maraş Mahkeme-i Şer'iyesi'nde memur olarak çalışmıştır. Şair, H 1307/M 1889 tarihinden sonraki bir tarihte vefat etmiştir.

XIX. asır divan şairlerinden olan Hasan Nâdir Efendi, şiirlerinde; genellikle *Nâdirî* az da olsa *Nâdir* mahlaslarını kullanmıştır. Divan şiirinin son

döneminde taşrada yetişmesine rağmen Nâdirî'nin bu şiirin sanat anlayışı ve şiir dünyasına vâkıf olduğu eldeki şiirlerinden anlaşılmaktadır. Rint-meşrep bir hayat sürdüğü rivayet edilen Nâdirî'nin bugün elimizde muhtelif şiir mecmualarında yirminin üzerinde şiiri ve üç adet elyazması mevlidi bulunmaktadır.

Mesnevi nazım şekliyle fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün vezniyle yazılan mevlidlerin içinde değişik kalıplarla yazılmış dörtlükler de bulunmaktadır. Bu dörtlükler mevlidlere ayrı bir ahenk katmaktadırlar.

Mevlidlerin o zamanki Maraş ve çevresinde okunduğu bilinmektedir. Mevlidlerin içinde dinleyenlerin tekbir, tevhit ve salavat getirecekleri yerlere işaret olunmuştur. Bu da mevlidlerin okunmak üzere yazıldığını göstermektedir. Şairin mevlidleri bilinen ve kabul gören muhtevada yazılmıştır. Şair mevlidlerinde Hz. Peygambere duyduğu samimi muhabbetini dile getirmenin yanı sıra O'na salavat getirmenin manevi faydalarını da nazarlara verir.

Mevliddeki Arapça metinlerde dil bakımından zayıflık bulunmaktadır.

Üç mevlidi ve değişik nazım şekilleri ve muhtevada yazılmış şiirleri bulunan Nâdirî'nin divanının olması da muhtemeldir. Bu çalışmayla, tekrar nazarlara verdiğimiz Nâdirî'nin eserlerine ulaşmayı ummaktayız.

Kaynaklar

- Algül, Hüseyin; "Himyeriler", TDVİA, C 18, TDVY, İstanbul 1998.
- Alıcı, Lütfi; "Tezkirelere Göre Kahraman Maraşlı Divan Şairleri", *KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kahramanmaraş 2005.
- Alıcı, Lütfi; "Arif Süleyman ve Hilye-i Nebî Adlı Eseri", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, İstanbul 2004.
- Atalay, Besim; *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, Matbai Amire, İstanbul 1339.
- Derleme Sözlüğü*, TDK Yay., C X, Ankara 1993.
- Devellioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1982.
- Dilçin, Cem; *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 1983.
- Hüseyin Vassâf, *Mevlid Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-Necât'ı*, (haz.: Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı), I. Baskı, Akçağ Yay., Ankara 1999.
- <http://ilahiask.forumzen.com>, [Erişim Tarihi:13.02.2009].
- <http://www.hz-muhammed.net> [Erişim Tarihi: 16.02.2009].
- <http://www.turkuler.com> [Erişim Tarihi:17.02.2009].
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal; *Son Asır Türk Şairleri*, 2. Cilt, Dergâh Yay., İstanbul 1988.
- Keskin, Koç Neslihan; "Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler" *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 2. Baskı, Akçağ Yay., Ankara 2007.
- Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, (haz.: Ali Özek, Hayrettin Karaman vd.) TDV Yay., Ankara 1993.
- Mermer, Ahmet; Keskin Koç, Neslihan; *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 2005.
- Özbaş, Mehmet Yusuf; *Maraşlı Kurrâ-zâde Nâdir Babâ'nın Mevlidi ve Rüyet-i Hilal*, Hakan Ofset Matbaacılık, Adana 1990.
- Pekolcay, Necla; *Mevlid*, TDV Yay., Ankara 1993.
- Salâhaddîn Enîs, "Maraşlı Nâdir", *Servet-i Fünûn Dergisi Musâhabe-i Edebiyye*, 1337/1918, No. 9: 1-2.
- Savaş, Mevhibe; "Nâdir Baba", *Edem Dergisi*, S 1, Kahramanmaraş 1998.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.
- Tahirî'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*, Enderun Kitabevi, (Neşre haz.: Kemâl Edib Kürkcüoğlu), İstanbul 1973.
- TDK, *Yeni Tarama Sözlüğü*, (Düzenleyen: Cem Dilçin), Ankara 1983.
- Timurtaş, Faruk Kadri; *Süleyman Çelebi Mevlid*, İkinci Baskı, MEB Yay., İstanbul 1972.
- Ünver, İsmail; "Çeviri-yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, XI. Cilt 1. Sayı Aynbasım, AÜ Basımevi, Ankara 1993.
- Yeniterzi, Emine; *Türk Edebiyatında Na'ıtlar*, TDVY, Ankara 1993.
- Yeniterzi, Emine; *Divan Şiirinde Na't*, TDVY, Ankara 1993.
- Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

II. BÖLÜM

Mevlidlerin Çeviriyazısı

*Kul olan Allahı evvel yâd ede
Dâimâ dil mülkünü âbâd ede
Nâdirî*

I. MEVLİD

LA. 1b

Mevlid Eşnasında Şerbet İçerken Okunan Şalâdır

Eyâ hammâr bi-ḥubbi'llahi sebîte'n-nâsi fî-zikrî
Ve hâdinâ Resûlu'llahi ve sâkinâ Ebû Bekrî
Şeribnâ leylete'l-cum'ati ve kânet leylete'l-kadrî
Ve kâne'l-Muştafâ es-sâkî yudîrû'l-ke'se Ebû Bekrî
Ḥuzû bi-yedî ile'l-vâdî ve bi'ünî 'ale's-yâdî
Ve kûlû 'abdüküm ḥadî 'asâ minhüm yürîdünî
Ḥuzû bi-yedî ile'l-esvâkî ve bi'ünî 'ale'l-'uşşâkî
Ve kûlû 'abdüküm müştâk 'asâ minhüm yürîdünî
Ḥuzû bi-yedî ile'l-ḥadra ve ve bi'ünî 'ale'l-fuḳarâi
Ve kûlû 'abdüküm aḳra' 'asâ minhüm yürîdünî
Merîḍu'l-'işḳî ene va'llah cününî düne ḥalkî'llah
Yemînu aḳseme bi'llah 'aleykum la telümünî¹

LA. 2a

¹ Arapça Sala- YA.

LA. 2b, YA. 1b **Mevlidü'l- Evvel Li- Kırrâ-zâde Nâdir²**

Bismi'llahî'r-raḥmani'r-raḥîm³

Fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün
Dâfi'-i eşrâr-ı şeytânî'r-racîm
Oldı "bismi'llahî'r-raḥmani'r-raḥîm"

Ḳul olan Allahı evvel yâd ide
Dâ'imâ dil mülkini âbâd ide

Cemâ'at tekbîr ideler

LA. 3a Kılalım peyveste tevḥîd-i Ḥudâ
Ḥâzret-i Ḥâḳ eylesün tâ kim 'atâ

Cemâ'at tevḥîd ideler

Ey ümîdvâr-ı gül-i dârü's-selâm
Rûḥ-ı pâk-i Muştafâya vir selâm

5 Diñle imdi yâ Muḥammed ümmeti
Ḥâḳ -Te'âlâdan umarsañ raḥmeti⁴

LA. 3b Na't-ı mevlid-i Resûl-i ibtidâ
Yümn-i teşrîfini gûş it ba'de-zâ

I Müstef'ilün/müstef'ilün
'İlm-i ledünnî şâhınıñ
Ṭoğduğı günlerdir gelen
Evc-i nübüvvet mâhınıñ
Ṭoğduğı günlerdir gelen

² Mevlüdü'l- Evvel Li- Kırrâ-zâde Nâdir: Hazâ Mevlüdü's- Şerîfü'l-Evvel YA.

³ Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla." Sadece Neml Suresi'nin 3. ayetinde geçen besmele, ayettir. Diğrleri sure başlarına teberrüken yazılmıştır. *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, (Haz.: Ali Özek, Hayrettin Karaman vd.) TDV Yay., Ankara 1993, s. VIII. Nâdirî, İslâmî geleneğe uygun olarak eserine besmele ile başlamıştır.

⁴ Beyit YA'da der-kenardır.

- II Bādī-i icād-ı cihān
Şāh-ı zemīn ü āsumān
Ol pādīşāh-ı ins ü cān
Togduğı günlerdir gelen
- III Buyurdu Hāk hākka'l-yakīn
Çün "raḥmeten li'l-‘ālemīn"⁵
Oldı "şefi'ü'l-müznibīn"⁶
Togduğı günlerdir gelen
- LA. 4a, YA. 2a IV Refref-süvār u qurb-ı Hāk
Mī'rāca oldı müsteḥāk
Oldı vücūdı nūra ğarq
Togduğı günlerdir gelen
- V Ol iftiḥār-ı kā'ināt
Deryā-yı 'ilm ü mu'cizāt
Ol şāfi'-i 'abd-i 'uşāt
Togduğı günlerdir gelen
- VI Dīn ü şerī'at reh-beri
İki cihānīn serveri
Şems-i ḥaḳīḳat enveri
Togduğı günlerdir gelen
- VII Maḥbüb-ı ḥaş-ı Kibriyā
Faḥr-i 'izām-ı enbiyā
Cedd-i şehīd-i Kerbelā
Togduğı günlerdir gelen
- LA. 4b VIII Yalvar Hākka Nādir gedā
Kılsun 'ināyetler saña
Maḥmūd u maḥbüb-ı Hudā
Togduğı günlerdir gelen

⁵ Raḥmeten li'l-‘ālemīn: "Âlemlere rahmet olarak (gönderdik.)" Enbiyâ Suresi (21/107), Kur'an-ı Kerim.

⁶ Şefi'ü'l-müznibîn: "Günahkârların şefaatçısı Hz. Muhammed." Bakara Suresi, Muhammed (47/19) Kur'an-ı Kerim.

IX Oğyalım mevlidini
Yağ müşg ü 'anber 'ūdını
Zıkr idelim ma'būdını
Toğduğı günlerdir gelen

Mürsel-i muhtāra olsun armağān
Müşg-i ezferden şalāt ile selām⁷

LA. 5a Ey Hudāsından 'ināyet isteyen
Mevlid-i Peyğamber-i zî-şāna gel

V'ey Resūlinden şefā'at isteyen
Mevlid-i dīn serveri sulţāna gel

YA.2b 10 Nām- Haqqı dilde tezkār idelim
Lafz-ı "bismi'llāh"¹ tekrār idelim

LA. 5b Ğonca-i gülzār-ı cennāti'n-na'īm
Oğu "bismi'llaḥi'r-raḥmani'r-raḥīm"

Ey cenāb-ı zāt-ı Rabbi'l- 'ālemīn
Ḥālīk-ı mülk-i semāvāt u zemīn

Çünkü sensin 'ālemi hep var iden
Kimisin yār kimisin ağıyār iden

Ḥikmetiñ var her birinde ḥāşılı
Kimse ol esrārīñ olmaz vāşılı

LA. 6a 15 'Aql-ı maḥlūḳāt aña irmez ebed
Çünkü zātīndır "hüva'l-lahü eḥad"⁸

Birdir 'indiñde Süleymān ile mūr
Anda ḳaşırdır bütün 'aql u şu'ūr

Ḳudretiñ 'ālemleri var eyledi
Şan'atıñ ihfāyı izhār eyledi

⁷ 7(b) şalāt ile selām: şalāvātlar hemān YA.

⁸ Hüva'l-lahu ehad: "O, Allah birdir." İhlas Suresi (112/1), Kur'an-ı Kerim.

- LA. 6b Hic bir nesne yokdur 'indiinde nihân
Zâtiña dünyâ vü mâ-fihâ 'ayân
- On sekiz biñ 'âlemiñ sulţānısın
Öyle bir 'âlî keremler kânısın
- 20 Luţfuña muhtâcdur ins ü melek
Emr ü fermānıñdadır devr-i felek
- Gerçi kim kullar haķır ü pür-ḥaṭâ
Şân-ı luţfuñdan olur ancak 'aṭâ
- LA. 7a Senden olmazsa eger cüd-ı kerem
Hâlimiz düşvâr olur pek lâ-cerem
- Bir Hudâ-yı kâdir ü kayyümsın
Küfr ü dîn 'indinde hep ma'lümsın
- 'Afvıña ümîd iden olmaz zelîl
Luţfuñ istirhâm iden kalmaz melîl
- YA. 3a 25 Böyledir çün kim Cenâb-ı Lâ-yezâl
LA. 7b Kılalım fermânına biz imtişâl
- İdelim noķşānımızla i'tizâr
Vir Resûline şalavâtlar hezâr
- Gel beri ey zümre-i ihvân-ı dîn
Tâbî'-i fermân-ber-i şer'-i mübîn
- Cümle işde Haķķı yâd it ibtidâ
Neysel maṭlûbın Hudâ kıla 'aṭâ
- LA. 8a Yüzleri kara kâmu bî-çāreyiz
Hep tehî-dest ü biraz âvāreyiz
- 30 Gice gündüz kârimiz cürm ü günâh
Sen 'inâyet kıl bize ey pâdişâh

Yalvaralım elde fırsat var iken
'Aqlımızla başımız hem-yâr iken

LA. 8b

Çullara lâzım hemân havf u recâ
Çıkmaya hâtırdan Allah dâ'imâ

Cân u dilden diyelim Rabb-i 'azîm
Mağfiretler eyleye Hây u Kerîm

Dilde olsa fikr ü zıkr-i Zü'l-celâl
İki 'âlemde kişi görmez melâl

35

İdelim kulluğ ilâ- yevmi't-tenâd
Kılalım emr-i Resûle inkıyâd

LA. 9a

Tâ ola na'tında cevherler nişâr
Rûhına olsun şalât-ı bî-ğarâr

**Faşlün Fî⁹ Fıtrat-ı 'Âlem ve Hılkat-i Havvâ ve Âdem
ve Teşrif- i Resûl-i Ekrem ve Nebiyy-i Muhterem
Şalla'llahu Te'âlâ 'Aleyhi ve Sellem**

Çün murâd itdi Hudâ-yı müste'an
'Âlemi halk ide Hallâk-ı cihân

Şân-ı vaḥdâniyyeti ma'lûm ola
Nûr-ı rabbâniyyeti mefhûm ola

LA. 9b, YA. 3b

Bir ḥalîfe ola mülkünde mekîn
Tâ ki âbâdân ola rûy-ı zemîn

40

Leyk kırk biñ yıl muḳaddem ol Hudâ
Muştafâ nûrını halk itmişdi tâ

Nûr-ı Ahmed ide kim şol dem zühûr
Tâ kıla andan cihân kesb-i sürûr

⁹ Faşlün Fî: Faşl-ı YA.

- LA. 10a Eyledi bir cevhere Mevlā nazar
Hikmeti ol cevhere kıldı eşer
- Eriyüp şu oldu havfından hemān
Kıldı her sūyī ihāta nā-gehān
- Şuya emritdi o dem Bārihudā
Şuda oldu şoñradan arz u semā
- 45 Hem ferişteley yaratdı bī-şümār
Hikmet üzre Hāzret-i Perverdigār
- LA. 10b Altı günde kıldı dünyāyı binā
Bir nefesde halkına kādirdi yā
- Eylesün diyü te'emmül şāh olan
İşi tedkīk ide zıllu'llah olan
- Ya'ni ta'cīl itmesünler der-‘aķab
Hākime taħkīk işinde müsteħab
- Bunlarıñ tafşīlini yazmaķ muħāl
İktimāl olsa yazılsa niķe sāl
- LA. 11a 50 Cümlesi bā-ķavl ü tefsīr-i şaħīh
Hep muķayyed yirlü yirince şarīh
- Budur ancaķ bizlere lāzım olan
Eymen-i teşrif-i sulţān-ı cihān
- Yazalım teşrifini biz ba'de-zā
Hāzret-i Peygamberiñ gūş it şehā
- Mu'cizāt ile nübüvvetden hemān
Hem daħi mu'cizātın kılam beyān
- LA. 11b, YA. 4a Ādemi halk itmege şalşāl ile
Kudretinden re'y-i istiķlāl ile

55 Eyledi teşkîl aña hoş hey'eti
“Ahsen-i takvîm”¹⁰ olan bu şüreti

Yaradup bu vech ile çok âdemi
Oldı âdem kâ'inâtın ekremi

Şöyle şâdir oldı fermân-ı Hudâ
Secde kılsun Âdeme kim kul bana

LA. 12a Kıldı secde Âdeme her bir melek
Eyledi maqbûl anı Rabbü'l-felek

Naḥvet ü kibinden iblîs itmedi
Râh-ı fermân-ı Hudâya gitmedi

60 Ol la'îni dergâhından sürdi Haḫ
La'nete oldı o demde müstaḫaḫ

Şâh-ı kevneyne ola her şubḫ u şâm
Nûr-ı ezherden şalât ile selâm

LA. 12b Hâzret-i Hallâḫ-ı mülk-i dü-cihân
Muḫtezâ-yı ḫikmetince ol zamân

Nûr-ı Maḫmûdı li- ecli'l-i'tibâr
Âdemiñ alnında kıldı tâbdâr

Didi kim nûr-ı Muḫammeddir bu nûr
Bundan eyler dîn-i İslâm zuhûr

65 İşbu nûriñ ḫıfzıñ itmekdir ehem
ḫikmetim var anda sen bil lâ-cerem

LA. 13a Şâḫibidür dü-cihâniñ serveri
Nâmıdır âḫir-zamân peygamberi

¹⁰ Ahsen-i takvîm: “(Biz insanı) en güzel bir biçimde (yarattık).” Tîn Suresi (95/4), Kur'an-ı Kerim.

- Anı kıldım bā'ış-i halk-ı cihān
Eşref-i 'ālem şeh-i kevn ü mekân
- Qıldı Ādemde biraz müddet qarār
Ba'dehu Havvāda oldu şu'ledār
- YA. 4b İtdi Şite ba'de-zā nūr intikāl
Buldu Havvādan daḥi nūr infişāl
- LA. 13b 70 İntikālâtın beyān itmek 'asir
Vech-i tensil üzre ol nūr-ı münir
- İderek teşrif-i baḥş-ı incilā
Vech-i 'Abdu'llaha virdi pür-ziyā
- Umar iseñ nūr-ı a'zamdan cilā
Vir şalavāt Aḥmede bî-intihā
- Āmine Hatun kim gūş it anı
Cümleten pāk-i nisāniñ aḥseni
- LA. 14a Ol şadefdir dürr-i ḥikmet maḥzeni
Gonca-i nūr-ı nübüvvet gülşeni
- 75 Şaçı sünbül dişleri dür dānesi
Çünki oldur Faḥr-i 'Ālem anesi
- Buldu kālā-yı cemāli vaḫtini
Haḫ- Te'ālā kıldı 'ālî taḫtını
- Emr-i Haḫla itdi ḥüsnünde revāc
Qıldı 'Abdu'llah anı çün izdivāc
- LA. 14b Gitdi 'Abdu'llāhdan dür oldu nūr
Āmine Hatuna baḥş itdi sürür
- Bu ne devlet bu ne ḫutlu baḥş idi
Bu ne 'izzet bu ne vālā taḫt idi

- 80 Bu ne iqbâl idi kındı başına
Âmine Hatunı dîn sırdaşına
- Didi 'Abdu'llah hayfâ bilmedim
Nûr-ı eşrefle biraz eplenmedim
- LA. 15a Fırşatım gitdi elimden âh u vâh
Kıl şefîc amı baña Bârî İlâh
- Emr ü fermân oldu çün Allahdan
Hâmile olmağı 'Abdu'llahdan
- YA. 5a Altı aylık haml iken ol pâdişâh
Gitdi dünyâdan eb-i zî-şâmı vâh
- 85 Ay u gün hefte tamâm oldu hemîn
Gelmege bu 'âleme sulţân-ı dîn
- LA. 15b On iki idi rebî'ü'l-evvel ay
Nûr ile yir gök müzeyyen oldu hây
- Bir muğaddes sâl ü hengâm-ı şafâ
Leyle-i işneyn idi ol pür-ziyâ
- Âmine Hatun ider kim nâ-gehân
Geldi bir çok hûb-ı havrâ¹¹-yî cinân
- Yanlarında üç 'aceb hûb var idi
Birbiriyle gâyet üzre yâr idi
- LA. 16a 90 Âsiye biri biri ümmü'l-Mesîh
Hâzret-i Havvâ idi biri şahîh
- Söylediler her biri ta'zîm ile
Şîve-i âdâb ile tefhîm ile
- Hâk bizi hîdmetci gönderdi saña
Kılalım ez-cân u dil şimdi edâ

¹¹ "Havrâ" kelimesi metinde "hûrâ" olarak yazılmıştır.

- Ḥüriler hep devr idüp eṭrāfını
Şöyle ta'rif itdiler evṣāfını
- LA. 16b Bu ṭoğan bir dil-ber-i 'ālī-neseb
Bu ṭoğan bir cevher-i 'ilm ü edeb
- 95 Bu ṭoğan maḥbüb-ı ḥāṣṣ-ı Kibriyā
Bu ṭoğandır zāt-ı pāk-i Muṣṭafā
- Bu ṭoğandır ṣāḥib-i ḥilm ü ḥayā
Bu ṭoğandır ṣāḥ-ı 'irfān u vefā
- Bu ṭoğan devletlü bir 'ālī-tebār
Bu ṭoğan bu mülk-i dīne ṣehriyār
- LA. 17a Böyle teṣrīfını teṣvīḳ itdiler
Nürdan bir nūr tefrīḳ itdiler
- YA. 5b Ümmet iseñ Aḥmede taḥḳīḳ āḥ
Vir ṣalavāt geldi dehre pādīṣāḥ
- 100 Ṭoğdı ol maḥbüb-ı Ḥaḳ çün bedr-i māḥ
Ṭoğdıḡı sâ'at didi bî-iṣṭibāḥ
- Yā İläḥī baña baḡṣ it ümmetim
Cân u dilden kim tütarsa sünnetim
- LA. 17b Muṣṭafā sünnetle ṭoğdı hem o dem
Sünnet itmek ümmete oldı ehem
- Büy-ı cismi kıldı dehri 'ıṭnāk
Oldı gül rüyına bülbül sine-çāk
- Çeṣmi “mā-zāḡa'l-başar”¹²dan sürmelü
Nür-ı vechinde ṣefā'at ṭoḫṭolu
- 105 Vech-i pākinden ḥayāmend āf-tāb
Nür-ı ṣadrından nümāyān māḥ-tāb

¹² Mâ-zâḡa'l-basar ve mâ tagâ: “(Muhammed'in) göz(ü) ṣaşmadı ve sınırı aşmadı.”
Necm Suresi (53/17), Kur'an-ı Kerim.

- LA. 18a Geldi hep ervâh-ı pāk-i enbiyâ
Kıldılar tebrik ü teşrifin edâ

Hem o hengām-ı feraḥ-zâ nâ-gehân
Geldi iki zât gâ'ibden hemân

Biri Mikâ'îl biri Rûḥu'l-emîn
Ol iki zât ḥoş-endām-ı mübîn

Şadrımı şaḫ eylediler ol zamân
Yüreginden çıkarup bir parça ḳan
- LA. 18b 110 Didiler kim yâ Nebî olma ḥazîn
Ḥazz-ı şeytân zâtına olmaz ḳarîn

Gıtdiler taḳdîs idüp teşrifini
Kıldılar İfâ Ḥaḳḳıñ teklîfini

Olasıñ hem şerr-i şeytândan emîn
Vir Resüle gel şalavât ehl-i dîn

Oldı çün nûr-ı Muḥammed âşikâr
Kıldı zât-ı Muştâfâda ber-ḳarâr
- LA. 19a, YA. 6a Deḥşete düşdi Ḥümeyrâ¹³ zâlimîn
Sînesin çâk itdi ḳavmü'l-kâfirîn

115 Oldı hep büt-ḥâneler zîr ü zeber
Müşrikine vâşıl oldı bu ḥaber

Ḳaralar giyüp o gün yas itdiler
Yüzlerin ḥâk ile kir päs itdiler

Söndi hep âteş-perest âteşleri
Miḥnete düşdi mecüsîñ başları

¹³ Mevlitte vezin gereği “Ḥümeyrâ” şeklinde okunmuş olan kelimenin aslı Ḥimyerî olup Milattan önce 115-Milattan sonra 525 yılları arasında Yemen’de hüküm süren Arap hanedanının adıdır.

- LA. 19b Sürdiler şeytānı gökden der-‘aķab
İki ‘ālemde çeke tā kim ta‘ab
- Sākinān-ı ‘ālem-i arz u semā
Didiler tođdı Muħammed Mušťafā
- 120 ‘Āleme geldikde ol ĥayrū’l-beşer
Cümlesi işlāħ olup def‘ oldu şer
- Zıkr-i tevħīd itdiler fevķa’l-edeb
Cān u dilden cümle eşyā didi hep
- LA. 20a Merħabā ey kā’inātın mefħarı
Merħabā ey enbiyānın serveri
- Merħabā ey nūr-ı eflāk u zemīn
Merħabā sensin Resūl-i kām-bīn
- Merħabā yā eşref-i ehlū’l-kibār
Merħabā ey ĥānedān-ı kāmķār
- 125 Merħabā ‘ilm-i ledünnī ma‘deni
Merħabā dürr-i şefā‘at maħzeni
- LA. 20b Merħabā yā ĥıǵāce-i ĥikmet-şinās
Merħabā ey efdāl-i mecmū‘-ı nās
- Merħabā olsun hezārān merħabā
‘Ālemi kıldın cehāletden rehā
- Āmine Ĥatun ol ‘ālī- maķām
Şöyle buyurdu daħi bir ĥoş kelām
- YA. 6b Vaz‘-ı ĥaml itmekde zaħmet görmedim
Ĥiç bir demde meşakķat görmedim
- LA. 21a 130 Şuşadım ancak biraz taldım o dem
Ĥaķ-Te‘ālā eyledi luťf u kerem

Bir mücevher kâse ile kevşeri
Bâğ-ı 'adnîñ şundılar hürîleri

Nüş idüp oldum feraḥ-yâb ol zamân
Cân u dil buldı ḥayât-ı cavidân

Nesr-i qudsîden gelüp bir mâh-rû
Şîğadı zâhrım edeble hûb-hû

LA. 21b

Ḥazret-i Peyğambere bi'l-ihtirâm
Vîr şalât ile selâmı kıl kıyâm

Ba'de's-şalâti Ve's-selâm Şerbet Tağılma Şirasında Bu Kaşîde¹⁴ Oğuna¹⁵

Mefâ'îlün/mefâ'îlün

I Eyâ sâķî bi-'işkullah
Yitişdir kevşer-i ḥamrâ
Bi-ḥaḳḳ-ı ol Ḥabîbu'llah
Demidir cânı kıl ihyâ

II Çün olduk 'ışk ile süzân
Meded ey sâķî-i devrân
İçelim olalım der-ân
Feraḥnâk u neşâṭ-ârâ

III Ciger biryân dil nâlân
Anîñ 'ışkıında çün her ân
Göñüller 'âşîk u ḥayrân
Muḥammed nâmına zîrâ

¹⁴ Klâsik Türk şiiri nazım şekillerinden olan kasidenin nazım birimi beyittir. Kaside başlığını taşıyan bu şiir dörtlüklerle yazılmıştır. Metindeki bu yazıma uyulmakla birlikte bu şiirin aynı zamanda musammat bir kaside olduğunu nazarlara vermek gerekir. Bu durumda her dörtlük kendi içinde kafiyeli bir beyit olur.

¹⁵ Şerbet Tağılma Şirasında: - LA, Bu Kaşîde: -YA.

- LA. 22a IV Bu dem bir rüz-ı aqdesdir
Dem-i hoş büy-ı enfesdir
Bu mevlid-i muqaddesdir
Kılalım hürmetin ifâ
- YA. 7a V Oqu mevlid-i zî-şanı
Hemân ey cânlarıñ cânı
Olup râhında qurbânı
İdegör qadriñi bâlâ
- VI Şun imdi Nâdire ey yâr
Raḥîḳ-i 'ışk yâ ḥammâr
Vücûdı oldı hep pür-nâr
Ki kılsun âteşin itfâ
- 135 Âb-ı kevşerden içüp qand-i ḥayât
Rûḥ-ı pāk-i Muştafâya vir şalât

Faşlün Fi'l-Irzâ' ve Ḥacrü'n-Nebi¹⁶

Mekke qavminde bir 'âdet var idi
Anlara her dem o 'âdet kâr idi

Her kimiñ evlâdı gelse ol zamân
Ġayra ırzâ' itdirirlerdi hemân

- LA. 22b Aradılar kim ide ırzâ' anı
Buldılar bir şâliḥa pāk-dâmeni
- Bir Ḥalîme nâm ḥatun var idi
'İffet ü 'işmetde Ḥakka yâr idi
- 140 Ol Ḥalîme Ḥatunı getürdiler
Ḥazret-i şâḥı aña emzirtdiler
- Bir memesinden gelürdi lîḳ şîr
Digerinden aqmaz idi yâ emîr

¹⁶ Faşlün fi'l-Irzâ' ve Ḥacrü'n-Nebi: Faşlün fi'l-Irzâ' LA.

- LA. 23a Ağzına aldıkda maḥbûb-ı Celîl
İkisi de oldı cûy u selsebîl
- Altı yaşına varınca ol Resûl
Âmine Ḥatuna mevt oldı vuşûl
- Oldı 'Abdu'lmutṭalib vâşî şehâ
Rü'yet-ârâ-yı umûr-ı Muştafâ
- YA. 7b 145 Sinn-i pâk-i sekizincisinde hem
Ceddi de başdı bihişt içre ḳadem
- LA. 23b Hem Ebî- Ṭâlib daḫi oldı mu'în
Her umûrında aña şeyḫü'l-emiñ
- Faḫr-i 'Âlem dâ'imâ hoş-ḫâl ile
Ḥaḳḳa ṭâ'atinde feraḫ-bâl ile
- Yaşadı kırḳ yaşını tâ pâdişâh
Geldi Cebrâ'îl aña bî-iştibâh
- Tâ şefâ'at kıla Faḫr-i Kâ'inât
Diyelim şubḫ u mesâ biz e'ş-şalât
- LA. 24a **Faşlün Fî Nüzûl-i Ḳur'ân-ı 'Azîmü's-şân ve Mu'cizât-ı
Peygamber-i Âḫir-Zamân Şa'lla'lahu El-Melikü'l-Mennân**
- 150 Başladı inzâle Ḳur'ân-ı celîl
'Âleme şân virdi sultân-ı cemîl
- Nâzil oldı şânına çün ibtidâ
Sûre-i "İkrâ"¹⁷ kelâmı mutṭlaḳâ
- Eyledi taşdıḳ Ebû-Bekr evvelâ
Ol sebebden didiler Şiddîḳ aña

¹⁷ İkrâ': "Oku." Alâk Suresi (96/1-5), Kur'an-ı Kerim.

- LA. 24b Gün-be-gün nāzil olurdu Cebrā'îl
Mu'ciz ü bürhânna peyk-i celîl¹⁸
- Dir idi kim yâ Muḥammed Muṣṭafâ
Her ne isterseñ saña virdi Ḥudâ
- 155 Ḥaḳ añâ kıldı 'aṭâ çoḳ mu'cizât
Eyledi çoḳ ḥadd ü ğāye beyyinât
- Ḥazret-i Ḳur'an biri şâdıḳ kelâm
Ḥükmi bâḳî tā ilâ-yevmi'l-ḳıyâm
- LA. 25a Eyledi hep gördiler “şakḳu'l-kamer”¹⁹
Meyveler virdi daḥi ḳurı şecer
- Ḳıldı barmağında icrâ kevşeri
İcdi âb-dest aldı aşḥâb u çeri
- YA. 8a Hem daḥi ḥurma bitürdi der-'aḳab
Ḥâşş u 'âm ekl itdi anı aldı hep

Sübḥâna'llah²⁰

- 160 Mu'cizâtın dinle birisi de bu
Mekke ḳavmi cem' olup geldi ḳamu
- LA. 25b Didiler ki yâ Muḥammed her biri
Çün Mesîḥ eylerdi mevtâyı diri
- Sen de göster öylesi bir mu'cize
İ'tiḳâd eyleyelim tā kim size
- Sen buyurdıñ bir ulu peygamberim
Bir şefâ'atlı keremlü serverim

¹⁸ 153 (b) celîl: delîl YA.

¹⁹ Şakku'l-kamer: “Aydınlanması”, Kamer Suresi (54/1-2), Kur'an-ı Kerim.

²⁰ Sübḥâna'llah: - YA.

Çün buyurdı ol Ḥabîb-i Kibriyâ
Gösteresiz şimdi bir merķad baña

LA. 26a 165

Gitdiler aradılar kim bir mezâr
Yiri yurdı olmuş idi târumâr

Başına geldi mezârîñ Muştafâ
Didi kum yâ mürd bā-emr-i Ḥudâ

Ṭurđı yirinden hem-ân-dem bir kişi
Cân u dilden diñle imdi bu işi

Didi emr it ben saña kılam sücüd
Mevt idim ben sen baña virdiñ vücüd

LA. 26b

Kim bunı ancak ider Allah olan
Cümle 'âlemden hemân âgâh olan

170

Didi hâşâ kim ben o Allah olam
Öyle kudret şâhibi bir şâh olam

Ben de anıñ kıluyam bir dîn eri
Hem resûli sevgüli peygamberi

Emr-i Ḥaķla kıldığımdır mu'cizât
Ḥikmet ü kudret anıñdır mümkünât

LA. 27a

Pes müslimân oldı tevḥîd eyledi
Dîn ü ĩmânını tecdîd eyledi

YA. 8b

Nicesi gördükde ikrâr eyledi
Nicesi küfründe işrâr eyledi

175

Cümlesi tevġîķ-i Ḥaķdır kim meger
Ṭaş olan mużmere şu itmez eşer

Eylemez te'sîr odur ṭab'-ı ḥadîd
Olsa da nev'-i melâ'ikden 'adîd

LA. 27b

Kıldı ihyâ hem eb-i zî-şânını
Cennet itdi merkez-i evtânını

Cümle i'câzın²¹ beyân itmek gümân
Şayılır mı hic nücûm-ı âsumân

Buyruğının cümlesidir mu'cizât
Her kelâmı biñ künûzı beyyinât

180

Serveriñ i'câzın²² kıl i'tirâf
Vir şalavât Muştafâya kalb-i şâf

LA. 28a

**Faşlün Fi'l-Mi'râc Risâlet-i Minhâc Ḥabîb-i Hudâ
Şefî'-i Rûz-ı Cezâ Seyyid-i Âl-i 'Abâ Muhammedinni'l-
Muştafâ 'Aleyhi's-şalâtu ve't-Teḥâyâ**

'Âşık-ı şâdık iseñ cândan hemân
Aḥmediñ mi'râcını güş it 'ayân

Nâ-gehân bir gice Faḥr-i Kâ'inât
Ka'be-i 'ulyâdayken ol 'âlî-zât

'İşk ile Ḥaḳdan iderdi kim recâ
Göreyim didârını göster baña

LA. 28b

Görmek eylerken Hudâyı ârzü
Buldı anda maḳşûdın ol mâh-rû

185

Oldı da'vât-ı şerîfi müstecâb
Ḥaḳ aña göklerden itdi fetḥ-i bâb

Ol zamân Cibrîle buyurdu Hudâ
Cennete var diyü şimdi muḫlaḳâ

Bir burâḳ al bir daḥi tâc al didi
Böyle fermânım diyü emr eyledi

²¹ 178 (a) i'câzın: a'câzın YA.

²² 180 (a) i'câzın: a'câzını YA.

LA. 29a, YA. 9a Hem götür maḥbûbıma benden selâm
Çün beni teşrîf idüp görsün müdâm

Cennete 'azm eyledi peyk-i celîl
Bî-'aded gördi burâk-ı lâ-'adîl

190 Aḥmede müştâk idi kim bir burâk
Cismini zâr u zebûn itmiş firâk

Kıldı Cebrâ'îl anıñ derdin su'âl
Didi oldı baña zirâ bir ḥayâl

LA. 29b Nâm-ı Aḥmed gelüp nâ-gâh güşıma
Bir ḥalel elvirdi 'aql u hüşıma

N'oldı ol demden berü kim bilmezem
Derd-i 'ışkından anıñ ayrılmazam

Cennet ammâ lîk dârü'l-meskenim
Yanmada âteşlere cân u tenim

195 Didi kim gel gidelim dermân olam
Zaḥm-ı hicrâniña hoş merhem olam

LA. 30a Ol burâk u nûrdan bir tâc ile
Niyet-i mühimme-i mi'râc ile

Aldı geldi tâ ḥuzûr-ı Aḥmede
Nûr-ı pāk-i faḥr-i nesl-i emcede

Zâtıña ḥaş bir burâk getürmişem
Olasıñ rākib Nebiyyü'l-muḥterem

Şimdi buyurdı Cenâb-ı Ḥaḳ seni
Da'vet eyler didi kim görsün beni

LA. 30b 200 Güş idince der-'aḳab kıldı kıyâm
Zemzem ile ğusl idüp bi'l-iḥtirâm

Ka'bede kıldı iki rek'at namāz
Eyledi cün çok u çok şükr ü niyaz

Ol Burāka bindi geydi tācı tā
Seyyidü'l-kevneyn şāh-ı aşfiyā

YA. 9b Geldi bir ān içre Beytü'l-Mağdise
Mescid-i Akşāda cāy-ı enfese

LA. 31a Enbiyā ervāhı karşı geldiler
Şānına tekrīm ü 'izzet kıldılar

205 'Işk ile tesbīh ü tehlīl itdiler
Şevk ile tevķir ü tekrīm²³ itdiler

İmtişālen biz de tesbīh idelim
Rāh-ı Hāğda kalbi tefrih idelim

Sübhāna'llah

Oldı Akşāda imām-ı enbiyā
İki rek'at da namāz itdi edā

LA. 31b Andan oldı Cebrā'ıl ile revān
İtmege seyr-i cihāt-ı āsumān

Āsumān ehli ser-ā-ser hāşş u 'ām
Oldılar şaf-beste-i emr-i selām

210 Encümin kandīl ü meş'al mihr ü māh
Hep rikābında melā'ikdir sipāh

Gökleri seyrān idüp feyzü'l-enām
Geçdi anlardan da ber-vefķı'l-merām

²³ 205 (b) tekrīm: tekml LA.

- LA. 32a ‘Âlem-i bālâ kamu “levh ü kalem”²⁴
Bir temâşgâh-ı şahrâ oldı hem
- Sidreye geldikde maḥbûb-ı Hüdâ
Didi Cebrâ’îl ü ruḥşat vir baña
- Bundan özge ‘azme yoḡ bende mecâl
Ger gidersem yanaram bî-iḥtimâl
- 215 Anda Cibrîl ü Burâḡ ḡaldı merâm
Geldi Refref ol vaḡit bî'l-iḥtişâm
- LA. 32b Râkib oldı Refref üzre Muştafâ
Sidreden teşrif ḡıldı intihâ
- “Ḳâbe ḡavseyn”²⁵e yitişdikde hemân
Ḳalmadı ḡıç nâm-ı Refrefden nişân
- YA.10a Oldı bir ḡülzâra kim Aḡmed ḡarîñ
Ola tâ vaşl-ı İlähe'l-‘âlemîn
- Yoḡdur anda zîr ü bālâ şaḡ u şol
Cün mülâḡatıñ maḡâmı işte ol
- LA. 33a 220 ‘Aḡl u fikriñ nâm u şâmı nâ-bedîd
Birbirinden cism ü cân bā-müstefîd
- Cümle ‘âlem ser-te-ser ḡayretdedir
Cân u dil ḡalvetdedir vaḡdetdedir
- Anda bu dünyâ hevâsı ḡandadır
Pâdişâhlar ser-nigün efgendedir

²⁴ Levh ü Kalem: “Levha ve kalem.” Burûc Suresi (85/22), Kur’an-ı Kerim. Levh ü Kalem, Levh-i mahfûz ve buraya yazan kalem demektir. Burûc Suresinde “(Onun aslı) Levh-ı Mahfûz’dadır” buyrulmaktadır. Levh-i Mahfûz, Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevî levha, ilâhî ilimdir. Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözcükler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992. s. 112.

²⁵ Kâbe kavseyn: “İki yay aralığı kadar” Necm Suresi (53/9), Kur’an-ı Kerim.

- Ol maḳāmdır işte dār-ı salṭanat
Ol maḳāmdır cilvegāh-ı mefḫaret
- LA. 33b Bir çemenzār-ı şafādır ol maḳām
Gülistān-ı nūr-ı ezherdir tamām
- 225 Bir ğarīb ‘ālem ki ol ‘ālem ki yā
Hiç bir zāt olmadı lāyık aña
- Vaşfını yazmaḳ muḫāl-ender-muḫāl
Her ne isterseñ de anda pür-kemāl
- Umar iseñ bāġ-ı cennetden mekān
Vir şalavāt Muştafāya her zamān
- LA. 34a ‘Arz-ı dīdār itdi Ḥaḳ Peyġambere
Nazlı maḫbūb-ı cenāb ol servere
- Söyledi iclāl ile ol dem Ḥudā
Bī-cihet bī-ḫarf ü bī-şavt u şadā
- 230 Yā Muḫammed ‘āşık-ı dīdārīñam
Ben seniñ bir mişlü yoḳ dildārīñam
- Ey Ḥabībim ‘āleme sensin şeffīc
Ḳadr ü şāññ cümle ḫalḳımdan refīc
- LA. 34b Her ne maṭlūbıñ ki var virdim saña
Yā Ḥabībim sen hemān ‘arz it baña
- YA. 10b Her kimin kim sevdiği Allah olur
Dürlü dürlü aña luṭfu’llah olur
- Zātıñ oldı reh-nümā-yı enbiyā
Ümmetīñdir cümle ümmetden ‘ulā
- 235 Kimseye hīc virmedim bu devleti
İtmedim keşf-i ḫicāb-ı ‘izzeti

- LA. 35a Kıldı Mevlâdan Resûlu'llah niyâz
İderek âdâb-ı ta'zîm ile nâz
- Didi kim yâ Rabbi²⁶ Ğaffârü'z-zünüb
Sensin ol Allahu Settârü'l-'uyüb
- Ümmetimiñ 'afv idüp noqşânını
Cümlesiniñ kıl refîk imânını
- Nâra yaqma anları rûz-ı cezâ
Mağfîret kıl yâ Raḥîm ü pür-'atâ
- LA. 35b 240 İsterim bir de rızâñı yâ Kerîm
Olasıñ benden rızâ Ḥayy u Ḳadîm
- Çün buyurdı kim Ḥudâ-yı zü'l-celâl
Râzıyım senden işit bi'l-cümle ḥâl
- Zâtıña baḥş eyledim hep ümmetiñ
Ey Ḥabîbim bu mı benden minnetiñ
- Ben ki mâdem olmuşam senden rızâ
Eyleyem cennetde 'ahdimde vefâ
- LA. 36a Yâ Muḥammed bir 'aṭıyyem var saña
Ümmetiñe vir anı kıl sun edâ
- 245 Beş vakıtde tâ ki kıl sunlar namâz
Eylesinler hem baña şükr ü niyâz
- 'Âşık iseñ sen de sev²⁷ cānāñıñı
Kıl fedâ rāhında nazlı cāñıñı
- Vir şalavât öyle dîn sultānına
Şāfi'-i ümmet vefâlar kânına

²⁶ 237 (a) Rabbi: Rabbe LA.

²⁷ 246 (a) sev:- LA.

LA. 36b, YA. 11a Emr-i mi'râcı kılpup 'izzetle tām
İtdi beytu'llaha 'avdet hoş müdām

Mā-cerâyı kıldı aşhāba beyān
Her ne kim oldu ise günden 'ayān

250 Didiler pür-nūr ola mi'râcınız
Oldı 'ālī rütbe-i minhâcınız

Ƙıldı ümmet bizleri ey pâdişāh
Ĥamd-i lâ-yuĥşā saña kim ol İlah

LA. 37a Ƙıldılar tebrikini ta'zīm ile
İĥtirāmāt üzre hem tekmīl ile

Eyledi hep yirlü yirince qarār
Oldı aĥkām-ı şerī'at ber-qarār

Umaram ki Ĥudā maĥbül eylesün
Dergāh-ı pâkine mevşül eylesün

255 'Afv kılsun var ise sehv ü ĥatā
Cümle-i noĥşānımı bār-ı Ĥudā

LA. 37b Ƙudreti āşārıdır bā-ĥoş niżām
Oldı mevlid-i Resūlu'llah tamām

Vir şalavātı ĥulūsu'l-bāl ile
Ĥatem-i peygambere iĥbāl ile

Hazā Duā-i Mevlid-i Şerīf

El-emān Allah emān Allah emān
Ƙıl 'ināyet ey Ĥudā-yı müste'an

LA. 38a Umarız senden kerem senden meded
Keşret-i cürm ile olduĥ derdmend

260 El-emān ey mâlik-i kevn ü mekân
El-emān ey ĥālīĥ-ı her dü-cihān

Ḳıl 'aṭâ yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ
Her günâha tevbe olsun dâ'imâ

YA. 11b

Yâ İlâhî ḥâlimizdir pek yaman
Diyelim estagfiru'llahü'l-emân

LA. 38b

Umaram senden İlâhe'l-'âlemîn
Dâ'im olsun pâdişâh-ı müslimîn

Millet-i İslâma nuşret ḳıl 'aṭâ
Nekbet-i küffârdan sen it rehâ

265

Âl-i 'Oşmân ola her dem kâmkâr
Ehl-i İslâm ile sen ḳıl ber-ḳarâr

Ḥânedâni tâ ilâ-yevmü'l-ḳiyâm
Saltanat tahtında olsun müstedâm

LA. 39a

Dîn-i İslâma ola dârü'l-penâh
Ḳıl muẓaffer anları dâ'im İlâh

Ḥâdim-i beyt-i Resûlu'llahdır
Şâh-ı 'âdil ḥan-ı zıllu'llahdır

Aşdiḳâ-i devletin ḳıl kâm-yâb
Hâ'iz-i bed-ḥ'âhına vir izṭrâb

270

İstiḳâmet ḳıl 'aṭâ hep ḳullara
Eyleme sâlik muḥâlif yollara

LA. 39b

Ḳıl bizi eşrâr-ı şeytândan maşûn
Eyle tevfiḳâtını hem reh-nümün

Cem' olup geldik ḳapuña yâ İlâh
Sen 'aṭalar ḳıl bize ey pâdişâh

Ḳulluğa şâyeste elde nesne yok
Leke-i işyân ise bizlerde çok

- Elde ammā dāmen-i “lā-taknatū”²⁸
Hâtırımdan çıkmıyor havf-ı tamu
- LA. 40a 275 Ey keremler kânı Allah u ğanî
Şerr ü şüm-ı nefsiden kırtar beni
- Satvet-i ‘izz ü celâliñ hürmeti
Kudret-i a‘zam kemâliñ hürmeti
- YA. 12a Enbiyâ vü evliyânîñ ‘ışkına
Çâr-yâr-ı bâ-şafânîñ ‘ışkına
- Mağfîret kıl bizleri sen yâ Raḥîm
Cism ü cānı yaqmasun nâr-ı caḥîm
- LA. 40b Kıl zebânîler elinden sen ḥalâş
Nâr-ı düzaḥdan bulalım iḥtilâş
- 280 İt muvâfiq cümle-i a‘mâlimiz
Ol rızâ-i pâkiñe ef‘âlimiz
- Dergâhîndan ğayra muḥtâc eyleme
Luṭf idüp bâbîndan iḥrâc eyleme
- Bist ü çâr u şad-hezârân enbiyâ
Hürmetine el-emân yâ Rabbenâ
- LA. 41a Kılma rüsvâ bizleri rûz-ı cezâ
Hâşılı ḥaḳḳ-ı Muḥammed Muştafâ
- Şoñ nefesde kıl refîk îmânımız
Ey ‘atâlar şâhibi sultânımız²⁹
- 285 Mar‘aşî bu şeyḥ-i kırrâ-zâdeye
Kıl ‘inâyet Nâdir-i üftâdeye

²⁸ Lâ-taknatû: “Umudunuzu kesmeyiniz.”, Zümer Suresi (39/53), Kur’an-ı Kerim.

²⁹ I. Mevlid’in 284. beyitten sonrası YA’da zayı olmuştur.

286 Cümle dîn ihvânlar ile sen anı
Cennet-i a'lâda cem' it yâ Ğanî

Temmeti'l-mevlid bi-'inâyeti'l-melik
Harrerehü Kudûmî-zâde Muştafâ

II. MEVLİD

- I Mevlâm der ki doğruca gel³⁰
Kulum baña fevrice gel
Egri gelen ermez baña
Doğruluk et öylece gel
- II Kalk şeherden yükün bağla
Niyâz idüp çokça ağla
Haddiñ üzre incü çağla
Yoluma çün şaçuca gel
- III Beni zikret lahza tırma
Benden ğayrısını görme
Acı tatlı daħi şorma
Her şuğlume râzıca gel
- IV Hamdi çok çok eyle baña
Benem ni‘met veren saña
Nuṭṭkı daħi zebanıña³¹
Söyle hayır dillüce gel

LA. 42a

³⁰ Dinî tasavvufî muhtevadaki bu şiir, Urfa yöresine ait bir türkü olarak Ahmet Uzungöl'den Mehmet Özbek tarafından derlenmiştir. <http://www.turkuler.com> (17.02.2009).

³¹ Bu manzumenin ilk üç dörtlüğü ile dördüncü dörtlüğünün ilk üç mısraı yazma nüshalarda bulunmamaktadır. Söz konusu kısımlar Yaşar Alparslan'dan alınmıştır. 8'li hece vezniyle yazılan bu manzume metne sonradan ilave edilmiş de olabilir.

- V Şalâtı hem selâmı çok
Sevgülüñe eyle artuğ
Saña te'kid budur buyruğ
Tut vesîle yolluca gel
- VI Tut ihlâşî sen cemâli
Tubşur baña her hayâli
Viren benem her kemâli
Hıfz idegör maħfice gel

LA. 43a

Kaşıde

Ente'lezi cürte'l-gezâle bi'l-felâ
Ve aşbahte min ba'dî 'usrin eyserâ
Şalla 'aleyke'llahü ya 'aleme'l-hüdâ
Ma kıle fi'l-islâmi Allahü ekberâ
Ya hâdiye'l'isî in vaşalte arda Tihame
Ve ra'eyte'l-ħiyame havle'l-mağame
Kıf bi-ravzatin ve menberin ve haṭibin
Li ya'lî li-zâke'l-mağame a'le'l-mağame
Ve 'ale'l-menberi's-şerifi haṭibün
Ya'izü'n-nâse mâ ellezü kelâme

LA. 43b, YA. 13b

Mevlidü's-Şânî Li-Kurrâ-zâde Nâdir Bismi'llahî'r-raḥmani'r-raḥîm³²

Fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün
Nâm-ı pāk-i Ḥazret-i Rabb-i 'aẓîm
Oldı "bismi'llahî'r-raḥmani'r-raḥîm"

- I Müstef ilün/müstef ilün
Dürr-i şefâ'at kânınıñ
Toğdıgı günlerdir bu ay
Her dü-cihân sulṭânınıñ
Toğdıgı günlerdir bu ay

³² Bismi'llahî'r-raḥmani'r-raḥîm: - LA.

- II Baħr-i seħā nūr-ı vefā
Cān-ı ‘ulā kān-ı şafā
Allah ħabībī Muşţafā
Tıĝdıĝı ĝünlerdir bu ay
- LA. 44a III Olmazdı bu kevn ü mekān
Halk olmasaydı bī-ĝümān
Peyĝamber-i āħir-zamān
Tıĝdıĝı ĝünlerdir bu ay
- IV Ol “raħmeten li’l-‘ālemīn”³³
Hem ol “şefi’ü’l-müznibīn”³⁴
Ol iftiħārü’l-mürselīn
Tıĝdıĝı ĝünlerdir bu ay
- V Reh-ber aña peyk-i celīl
‘Işķ-ı İlähīdir delīl
Feyz-i beşer nesl-i Ĥalīl
Tıĝdıĝı ĝünlerdir bu ay
- LA. 44b VI Maħrem-sarāy-ı Kirdigār
Ol dil-ber-i Perverdigār
Envār-ı bezm-i ĝār-yār
Tıĝdıĝı ĝünlerdir bu ay
- YA. 14a VII Dārü’ş-şefā’at ħanınıñ
Mıhr ü vefā tābānınıñ
Āl-i ‘abā sulţānınıñ
Tıĝdıĝı ĝünlerdir bu ay
- VIII ‘Ālem ki nebūd mümkināt
Tıfān-ı ez-Nūħa necāt
İbrāhīme nārdan ħayāt
Tıĝdıĝı ĝünlerdir bu ay

³³ Raħmeten li’l-‘ālemīn: “ Ālemlere rahmet olarak (gönderdik.)” Enbiyâ Suresi (21/107), Kur’an-ı Kerim.

³⁴ Şefi’ü’l-müznibîn: “Günahkârların şefâatçısı Hz. Muhammed.” Bakara Suresi, Muhammed (47/19) Kur’an-ı Kerim.

- LA. 45a IX Yûnus balık batnında tâ³⁵
Çalardı hîc çıkmazdı ya
Çıldı anıñ çün Haç rehâ
Toğdığı günlerdir bu ay
- X Nâdir itâ'at kıl añâ
Çılsun şefâ'tler saña
Nûr-ı Muḥammed Muştafâ
Toğdığı günlerdir bu ay
- Haçdan ümîd eyleyen fevz ü 'atâ
Vir şalavât Muştafâya dâ'imâ
- LA. 45b Ey rızâu'llahı istimdâd iden
Mevlid-i pür-enver-i ser-dâra gel
- Rü'yet-i dîdâr için feryâd iden
Mevlid-i peygamber-i muhtâra gel
- 5 Ğonca-i gülzâr-ı cennâti'n-na'ım
Lafz-ı "bismi'llahî'r-raḥmani'r-raḥîm"
- Ey mu'azzam pâdişâh-ı zü'l-celâl
V'ey Hudâ-yı zât-ı pâk-i lâ-yezâl
- Haçim-i muḥlaç ki zâtıñ muḥlaçâ
Emr ü fermâniñdadır 'âlem şehâ
- LA. 46a Kâ'inâtı yoç iken var eylediñ
Çudretiñle şâniñ izhâr eylediñ
- Bu ne ḥikmetdir cihân bî-ân iken
Çıldıñ âbâdân anı vîrân iken
- YA. 14b10 Bunca çudret şâniña şâyestedir
Her ne kim var ḥükmüñe dil-bestedir

³⁵ IX (1) tâ: - LA.

Hıç senden ğayrı yoğdur bir Hudā
Zātıña ancađ ulūhiyyet sezā

Dergāhında pādişāhlar bendedir
Āsitānında kamu efgendedir³⁶

LA. 46b

Kāfir olur hikmetiñ inkār iden
Lā-cerem rāh-ı dālāletde giden

Sen virirsiñ anlarıñ da kısmetin
Kimse bilmez neyse anıñ hikmetiñ

15

Şāmilü'l-elţāf-ı zātıñdır kerim
Kullara ihsān u luţfuñdur ‘amim

Zātıñ itmese eger cūd u ‘atā
Hālimiz gücdür bizim rüz-ı cezā

Bizde çođdur vākı‘ā cürm ü kuşūr
Zāt-ı zı-şānında Settārü'l-ġafūr

LA. 47a

Maġfiret kıl bizlere sen yā Raġim
Cān u cismi yağmasun nār-ı caġim

Cümle kullardır ħaġir ü pür-melāl
Sensiñ ammā pādişāh-ı bī-mişāl

20

Böyledir mā-dāme kim Allahımız
Şāf ola dā'im dil-i āġahımız

Qılalım aġkāmına hep imtişāl
Vir Resūline şalavāt bī-mişāl

‘Āşık iseñ gel berü güş it kelām
‘Avn-i Ĥaġla tā olasıñ müstedām

LA. 47b

Hālıku'l-kevneyni gel yād idelim
Cürmimiz ‘afvına feryād idelim

³⁶ “Efgende” kelimesi metinde “üfgende” olarak yazılmıştır.

Dîdelerden kan döküp şubh u mesâ
Tırmayup yalvaralım biz dâ'imâ

YA. 15a 25 Dem-be-dem 'işyân hâl ü şânımız
İ'tirâf itmek gerek noqşânımız

Diyelim ez-cân u dil Hıyy u İlâh
Mağfiretler eyleye ol pâdişâh

LA. 48a Bûd u nâ-bûdı bilür çün kim Hudâ
Kullara lâzım degil itmek riyâ

İdelim Allahdan havf u hayâ
Kılalım İmân ile 'azm-i beğâ

Umaram kim raḥm ide ma'bûdımız
Bâb-ı luḫfundan vire maqşûdımız

30 İster iseñ Haq-Te'alâdan 'atâ
Vir şalavât Aḫmede bî-intihâ

**Faşl-ı³⁷ Fî-Fıtrat-ı Dünyâ ve Hilkat-i Âdem ve Havvâ ve
Teşrif-i Hâtemi'l-Enbiyâ 'Aleyhi's-Şalâtü ve't-Tehâyâ**

LA. 48b "Kün"³⁸ hitâbını buyurdu Zü'l-celâl
İtmege kullarına 'arz-ı kemâl

Virdi dehre ol hitâb ile nizâm
Hâl-i 'âlem buldı ḫüsn ü intizâm

Aḫmediñ nûrın yaratdı ibtidâ
Yoğ idi bu 'âlem-i arz u semâ³⁹

³⁷ Faşl-ı: - LA.

³⁸ Kün: "Ol." "(O), göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Bir şeyi yaratmak istedi mi ona sadece "ol" der, o da hemen olur." Bakara Suresi (2/117), Kur'an-ı Kerim.

³⁹ 32. ve 33. beyitler arasında LA'da takdim tehir yapılmıştır.

- Hem melâ'ik halk⁴⁰ kıldı lâ-‘aded
Zât-ı pāk-i Hâzret-i Hâyy u Aḥad
- 35 Kıldı teşkîlât-ı hoş Rabbü'l-‘azîm
Mişl ü aḳrân olması oldu ‘adîm
- LA. 49a Şun‘-ı hikmet üzre tertîbât ile
Pek güzel tensîḳ ü tanzîmât ile
- Ay u gün encüm semāvât u zemîn
Küh u şahrâ baḥr u ber hep oldu zeyn
- Cümlesinden bunlarıñ ancaḳ murād
Muştafâ teşrîfidir kıl i‘timād
- YA. 15b Diledi ol Hâzret-i Perverdigâr
Tâ ola nūr-ı Muḥammed âşikâr
- 40 Kıdreti maḥfî vü mestûr olmaya
LA. 49b Raḥmetinden kimse mehcûr olmaya
- Eyleye bir şâhı mülkünde ḳarâr
Ol sebeble ola ‘âlem pâyidâr
- Hikmeti ‘âlemlere izḥâr ola
Dü-cihân şevḳiyle pür-enver ola
- Bunlarıñ tekmîlin itmekdir dırâz
Faşlı nâ-ḳâbil olunsa ḳış u yaz
- Seyyid-i Muḥtâra olsun bî-ḳiyâs
Vir şalavât ‘âleme oldur esâs
- LA. 50a 45 Ümmet-i Maḥmûd için budur ehem
Yümn-i teşrîf-i nebiyyü'l-muḥterem
- Çünki taḳdîr-i Cenâb-ı Lâ-yezâl
Gördi bu emri muvâfıḳ ḥüsn-i ḥâl

⁴⁰ “Halk” kelimesi eski harfli metinde “halkı” şeklindedir.

Nür-ı Aḥmedden alup bir ḳabza nür
Anı taḥmîr itdi şaḷşâlla Ğafür

Ḳıldı taşvîr aña şekl-i Ādemi
Nefḥa-i ḥikmetle hem urdı demi

Geldi Ādem 'âlem-i cisme o ân
Der-'aḳab bir ḥvâba vardı nâ-gehân

LA. 50b 50 Aldı Ādemden daḥi bir üstüḥvân
Eyleyüp tefriḳ pehlûdan o ân

Aña da emr itdi Ḥavvâ oldı ol
İkisi de oldılar Mevlâya ḳul

Yaradup bu vech ile Ḥaḳ Ādemi
Ḳıldı anlarla müşerref 'âlemi

Oldılar Firdevs-i a'lâya duḥûl
Buldılar tâ ḳurb-ı Mevlâya vuşûl

YA.16a Yâ melekler Ādeme ḳılıñ sücûd
Didi budur mülkime lâ-büd vücûd

LA. 51a 55 Hep "semi'nâ"⁴¹ didi secde ḳıldılar
Emr-i Ḥaḳḳa cümle râzı oldılar

Ḳılmadı kibr itdi şeyṭâni'r-racîm
Oldı câyı vâdî-i sicc ü caḥîm

Sürdi dergâhından anı Kibriyâ
Buldı bî-ğâyât ol zâlim cezâ

Ḥîlesi ṭard itdi kendisin hemân
Kibri buldurdı cezâsın nâ-gehân

İster iseñ şerr-i şeyṭândan rehâ
Vir şalavât Aḥmed-i Muḥtâra tâ

⁴¹ Semi'nâ: "Duyduk.", Bakara Suresi (2/285), Kur'an-ı Kerim.

LA. 51b 60 Nür-ı pāk-i Muştafāyı ol Hūdā
Vech-i Ādemde kı lup pertev-nümā

Didi kim bu nūra eyle ihtimām
Şāhibidir mūcib-i hāḫ-ı enām

Āb-ı rüyı hürmetine kā'ināt
Anıñ için hāḫ olundı şeş-cihāt

Hem yaratdım anıñ için ben seni
Hāḫ bilesin böyle yā Ādem beni

Cenneti hürileri ğilmānları
'Arşı kürsī ravza-i Rıdvanları

LA. 52a 65 Kılmışam anıñ için bi'l-cümle var
Böyle bil kim zātıma maḫşüş o yār

Qaldı Ādemde biraz müddet o nūr
İtdi andan şoñra Hāvva da zuhūr

Ṭoğdı ol Şit Şite taḫvīl eyledi
Nür-ı Aḫmed cāyı tebdīl eyledi

Devr idüp geldi Hālīlu'llaha tā
Çünki oldur cedd-i pāk-i Muştafā

YA. 16b İşbu tensīl üzre tenzīlāt ile
Geldi 'Abdu'llaha tekmīlāt ile

LA. 52b 70 Oldı 'Abdu'llahda şöhret-nümā
Nür-ı Aḫmed toğmağa yaḫlaşdı tā

İsteyen Allahdan feyz ü şebāt
Muştafāya dā'imā vīrsün şalāt

Mekkeniñ ḫatunlarından bir nisā
Var idi kim mişli yoḫdur bir daha

Yüzleri “şemsü'd-Duḥâ”⁴² bedrü'd-dücâ
Gözleri “ve'n-Necmi”⁴³den pertev-nümâ

LA. 53a “Kâbe kavseyn”⁴⁴i oḡur ebrûları
Ma'nâ-yı “ve'l-leyli”⁴⁵dir gîsûları

75 Kâmeti tûbâ-yı cennetden nişân
Tab'ını taḡdîr ider rûḡu'l-beyân

Ḥaḡḡa tã'atinde beñzer yoḡ aña
Ay u gün eyler cemâlınden ḡayâ

Âmine Ḥatun ol faḡrû'n-nisâ
Virdi 'Abdu'llaha anı çün Ḥudâ

Ancaḡ ol ḡatuna lâyıḡ oldı ol
Olmaḡ ümmi Ḥazret-i Şâh-ı Resûl

LA. 53b Çün eb-i zî-şâni 'Abdu'llahdır
Nûr-ı Ḥaḡ maḡbûl-ı ḡaḡḡu'llahdır

80 Oldı zevc-i ḡaş 'Abdu'llah aña
'İzzet ü iḡbâl ile buldı şafâ

Nûr-ı Aḡmed⁴⁶ oldı andan nâ-bedîd
Âmine Ḥatuna çün oldı resîd

Didi 'Abdu'llah n'olaydı bir zamân
Nûr-ı Aḡmedle olaydım şâdumân

LA. 54a Gitdi ḡayfâ fırşat elden n'eyleyim
Ba'de-zâ ol nûr içün zâr eyleyim

⁴² Şemsü'd-Duḥâ: “Kuşluk vaktinin güneşi, Hz. Muhammed. Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözcükler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992. s. 149.

⁴³ Ve'n-Necmi: “Yıldıza andolsun.” Necm Suresi (53/1-18), Kur'an-ı Kerim.

⁴⁴ Kâbe kavseyn: “İki yay aralığı kadar” Necm Suresi (53/9), Kur'an-ı Kerim.

⁴⁵ Ve'l-leyli: “Geceye andolsun.” Leyl Suresi (92/1-2), Kur'an-ı Kerim.

⁴⁶ 81 (a) Nûr-ı Aḡmed: Nûr-ı Maḡmûd LA.

- YA. 17a Bu ne elṭāf-ı Hudāvend-i ‘aẓīm
Bu ne iḥsān u ‘aṭāyā-yı Kerīm
- 85 Bu ne devlet bu ne ikrām-ı cemīl
Bir nisāya virmedi Rabb-ı celīl

Bu ne ikrām-ı Cenāb-ı Kibriyā
Ṭoġa andan ol Muḥammed Muṣṭafā

Māder-i Peyġamber oldı ḥāmile
Geldi vaẓ‘-ı ḥamli tam eyyām ile
- LA. 54b Ḥamli olduġda tamāmı altı māh
Gıtdi ‘Abdu’llah dūnyādan ki vāh

Oldı teṣrīf-i Resūlu’llah ḡarīb
Niçe ḥikmet zāhir oldı kim ‘acīb
- 90 Ziver-ārā oldı ‘ālem ser-te-ser
Kıldı tekrīmātın ifā baḡr u ber

Zinete ġarḡ oldı cümle ṣarḡ u ġarb
Kıldı ‘İd İslām-ı A‘cām u ‘Arab

On iki idi rebī‘ü’l-evveliñ
Gelmeye vaḡtı o Şāh-ı Ekmeliñ
- LA. 55a Leyle-i işneyn idi ferḡunde şeb
Muṣṭafā geldi cihāna bī-ta‘āb

Müjdeler tebrīk iderler hem daḡı
Birbiriyle ṭaġ u ṭaşlar yā aḡı
- 95 Nāz ile didi o ḡatun-ı ‘ulā
Māder-i Peyġamber ü ḡayrū’n-nisā

Oldı ḡūrilerle pür her bir ṭaraf
Didiler ki geldi şāh-ı “men ‘aref”⁴⁷

⁴⁷ Hadis olduġu rivayet edilen “Men arafe nefsehû fekad arefe Rabbehû/Kendini bilen Rabbini bilir.” sözünün ilk kısmıdır. Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992. s. 122-123.

- Yanlarında iki hatun var idi
‘İffet ü ‘işmetde Hakk’a yâr idi
- LA. 55b Āsiye biri biri ümmü’l-Mesîh
Ba‘zî râvî didiler bunı şahîh
- YA. 17b Oğudılar hoş-edâ hüb-nâz ile
Şöyle tekrim-i bülend-âvâz ile
- 100 Bu toğan⁴⁸ bir pâdişâh-ı kâm-bîn
Bu toğandır hatm-i hatmü’l-mürselîn
- Bu toğandır bedr-i mâh-ı lem‘adâr
Bu toğan hürşîd-i nûr-ı tâbdâr
- Bu gelen baħr-i ledünnî cevheri
Bu toğan mâh-ı risâlet enveri
- LA. 56a Bu gelen hep enbiyânîñ şahıdır
Bu gelen cümle ‘ulüm âgâhıdır
- Bu toğandır bâ‘iş ü kevn ü mekân
Bu toğan Peyğamber-i âħir-zamân
- 105 Na‘t u medħin böyle taķrîr itdiler
Aħmedi teşrîfe tevķîr itdiler
- Virdi ol şeb nûr-ı Aħmed incilâ
Gitdi zulmet ‘âlem oldı pür-ziyâ
- Oldı çün riħü’l-hevâ ‘anber-nişâr
Müşg-i sârâya boyandı her diyâr
- LA. 56b Şerm ile oldı şanemler ser-nigün
Mâteme batdı cemî‘-i müşrikün

⁴⁸ 100 (a) toğan: toğandır YA.

- Söndi⁴⁹ ol şeb hep mecûsîñ âteşi
Biñ senedir yanar iken gör işi
- 110 Lât ile ‘Uzzâ yirinden oldu pest
Dîr-i aşnâm oldu zîrâ hep şikest
- Çavm-i küffâr oldu cümle târumâr
Kıldılar hep cism ü cânî hâksâr
- LA. 57a Ka‘be ol demde şafâ-yı hâl ile
Yümn ile iqbâl ile iclâl ile
- Didi bu şeb toğdı envâr-ı zîyâ
Geldi maḥbûb-ı Cenâb-ı Kibriyâ
- YA. 18a Dîdeler rûşen diyü eyler nidâ
Yirde insân u sürûşân-ı semâ
- 115 Oldı şevḳinden gönüller hep mesâr
Böyle bir vakt-i feraḥ-baḥşâ ki var
- Allah Allah bu ne hengâm-ı şafâ
Bu ne eyyâm-ı neşât u incilâ
- LA. 57b ‘Arş u kürs “levḥ u kalem”⁵⁰ bi’l-iḳtidâ
Didiler ey Şâh-ı ‘Âlem merḥabâ
- Merḥabâ yâ feyz-i evlâd-ı beşer
Merḥabâ ey dâfi‘-i ḥüzn ü keder
- Merḥabâ ey menba‘-ı deryâ-yı cûd
Merḥabâ ey enver-i bezm-i vücûd

⁴⁹ 109 (a) Söndi: Söyüdü. Her iki nüshada “söyüdü” olarak geçen kelime vezin gereği “söndi” olarak alınmıştır.

⁵⁰ Levh ü Kalem: “Levha ve kalem.” Burûc Suresi (85/22), Kur’an-ı Kerim. Levh ü Kalem, Levh-i mahfûz ve buraya yazan kalem demektir. Burûc Suresinde “(Onun aslı) Levh-ı Mahfûz’dadır” buyrulmaktadır. Levh-i Mahfûz, Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha, ilâhî ilimdir. Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992. s. 112.

- 120 Merhabâ 'ilm-i ledün üstâdisiñ
Merhabâ rahm ü şefâ'at dâdisiñ
Merhabâ ey fahr u feyz-i kâ'inât
Merhabâ kenz-i 'ulûm u mu'cizât
- LA. 58a Merhabâ ey baħr-i rahmet merhabâ
Merhabâ maħbûb-ı Hâzret merhabâ
Merhabâ yâ "rahmeten li'l-'âlemîñ"⁵¹
Merhabâ sensiñ "şefî'ü'l-müznibîñ"⁵²
Merhabâ Peyğamber-i âħir-zamân
Merhabâ yâ pâdişâh-ı kâmrân
- 125 Âmine Hâtun ol kân-ı hayâ
Nâzenîñ ü ümm-i şâh-ı enbiyâ
Çekmedim aşlâ didi bir şıkleti
Görmedim ħamlimde hîc bir zaħmeti
İstedim bir şu ħarâretden müdâm
Virdiler hem der-'aķab bir tolu câm
İcdim ol lezzetli tatlı şerbeti
Kevşerâsâ câna virdi şihĥati
- YA. 18b Cennetiñ ħürîlerinden bir güzel
Arķamı mesh itdi geldi bî-bedel
- 130 'Âleme geldikde çün sulţân-ı dîñ
Nûra ġarķ oldu semâvât u zemîñ
- LA. 59a Aħmediñ teşrifine bi'l-iĥtirâm
Ķıldılar zî-rûĥ olanlar hep kıyâm

⁵¹ Rahmeten li'l-'âlemîñ: "Âlemlere rahmet olarak (gönderdik.)" Enbiyâ Suresi (21/107), Kur'an-ı Kerim.

⁵² Şefî'ü'l-müznibîñ: "Günahkârların şefâatçısı Hz. Muhammed." Bakara Suresi, Muhammed (47/19) Kur'an-ı Kerim.

Ey iden şer‘-i şerīfe intisāb
Muştafāya vir şalavāt bī-hisāb

Şerbet Tağılma Şirasında Oқuna⁵³

- I Mefā‘lün/mefā‘lün
Eyā müştāk-ı nūru’llah
Fedā kıl cāmı Mevlāya
Ve yā ‘uşşāk-ı hüsnu’llah
İregör қadr-i a‘lāya
- LA. 59b II Getür ey sāķī şahbā
Şarāb-ı kevşer-i ahlā
İçüp mest olalım zīrā
Virüp gönü dil-ārāya
- III Olup ser-mest ü ser-gerdān
Olasıñ vālih ü hayrān
Vefā bāğında kıl efgān
Göñül vir verd-i ra‘nāya
- LA. 60a IV Niyāziñ vaқt ü hengāmı
Ki geldi devr ü eyyāmı
Göresıñ tā ki in‘āmı
Recā kıl Hāķ-Te‘ālāya
- V Bu dünyā oldı bir gülşen
Bu teşrīf ile hep rüşen
Ki toğdı enver-i ahsen
Gelüp bu ‘ālem-ārāya
- LA. 60b, YA. 19a VI Nebiyy ü Aḥmed ü Maḥmūd
Odur ‘ālemlere maқşūd
Vücüdı lāzımu’l-mevcūd
Muḥammed geldi dünyāya

⁵³ Şerbet Tağılma Şirasında Oқuna: - YA.

VII Cihâniñ cümle sulţāni
Odur her cānlarıñ cāni
Aniñ *Nâdir* de  urbāni
Viribd r cāni yaġmaya

Vir Őalavāt seyyid 'l-kevneyn i un
Ol Őefā'at kāmı Őāh-ı d n i un

LA. 61a İ dim ol dem⁵⁴ p r-Őafā ol kevşeri
İntizār eylerdim ammā serveri

135 Dāyeler t tup anı ırzā' i un
Gezdir p seyrān-ı Őāh n-ı bāġ i un

H zz-ı Őeytāni  ı ardılar o ān
Geldi Cebrā' l   Mikā' l hemān

S rdiler ibl si g kden ey h mām
Didiler bu yir saņa oldu h rām

Altı yaŐı yaŐadı da ol Res l
Māderi kıldı bu d nyādan n z l

LA. 61b Őāhib oldu cedd-i 'uzmāsi aņa
H dmetin eylerdi cāndan hoş-edā

140  un sekiz yaşına vardı MuŐtafā
İtdi 'Abdu'lmu ttalib 'azm-i be ā

 aldı 'izzetle Res lu'llah yetim
Mu tezā-yı h km   ta d r 'l-H k m

Sevdi  un d rr-i yetim itdi H dā
Dahi kıldı r tbe-i  adrin 'ulā

LA. 62a İderek her g n-be-g n va ti g zer
Rāhat u hoş-h l ile hayr 'l-beşer

⁵⁴ 134 (a) ol dem: oldum YA.

Vardı kırk yaşına sinn-i Muştafâ
Oldı peygamberliği şöret-nümâ

YA. 19b145

İnmege başladı Qur'ân şânına
Yağışurdu ol şeref 'unvânına

İktidâ eyler iseñ Peygambere
Cân u dilden vir şalavât servere

Mu'cizât

Virdi Mevlâ Aḥmede çok mu'cizât
Zâhir oldı dürlü dürlü beyinât

LA. 62b

Ger baña kudret vire Allah meger
Mu'cizâtından virem biraz haber

Söyledi geldi huzûrında kafâ
Virdi dil dilsizlere hem Muştafâ

150

Nâkayı mermerden ihrâc eyledi
Geldi nezd-i pâkine çün söyledi

Şâlihiñ ben nâkasıydım yâ Nebî
Ḳavm-i küffâr itdi istilâ beni

LA. 63a

Kendimi taş içre pinhân⁵⁵ eyledim
Şimdi çıktım saña İmân eyledim

Sen ḥalâş itdiñ beni zindândan
Ḳayd u bend-i künc-i sengistândan

Yâ Nebiyyu'llah seniñ ḥayrâniñam
Ḥâk-i pâyînda ḳuluñ ḳurbâniñam

155

Nâ'il oldum ni'met-i⁵⁶ didârîña
Şükrü li'llah vech-i pür-enveriñe

⁵⁵ “Pinhân” kelimesi eski harfli metinde “pünhân” olarak yazılmıştır.

⁵⁶ 155 (a) ni'met-i: devlet-i YA.

- LA. 63b Umar iseñ nâr-ı dūzaḥdan rehâ
Vir şalavât Aḥmede şubḥ u mesâ
- Mu'cizât-ı Muştafâdan bir daḥi
Cân u dilden gūş it anı yâ aḥi
- Var idi Ümm-i Ḥabîbe nâm ile
Anadan toḡma gözi yoḡ tam ile
- YA. 20a Geldi ol ḥatun düşüp dāmânına
Didi kim iki cihân sultânına
- 160 Mu'cizâtıñla baña sen kıl devâ
Umaram senden Ḥabîbu'llah şifâ
- LA. 64a Gözlerim aç kim görem dîdârıñı
Seyr idem tâ rüy-ı pür-enveriñi
- Hep fedâ olsun yoluñda cân u dil
'Âşık-ı ḥüsn-i cemâliñdir gönül
- Ḳılma maḥrûmî şefâ'atden beni
Sevdigim çün cân ile cândan seni
- Çün mübârek şaḡ eliyle yarını
Sürdi aḡzından anıñ miḡdârını
- 165 Oldı rüşen çeşmi açıldı hemân
Ḳıldı tevḥîd oldı der-ân müslimân
- LA. 64b Rüşen olsun cân u göz dirseñ şehâ
Vir şalavât Aḥmede gel bî-riyâ
- Diñle bir daḥi yazam i'câzını⁵⁷
Muştafânıñ kışşa-i mümtâzını
- Geldi bir gün Bū-Cehil didi aña
Mu'cizâtıñ göreyim göster baña

⁵⁷ 167 (a) i'câzını: a'câzını YA.

- Sen ki peygamber iseñ taḥkīk eger
Nezdiñe gelsün didi şol bir ḥacer
- LA. 65a 170 Bir ağaç çıksın olup ol iki şaḡ
Meyve virsün açılup hem bī-meşaq
- Birleşüp gitsiñ yirine ol ḥacer
Ġā'ib olsun içine girsün şecer
- Muştafā kıldı işāret der-‘aḡab
Ḳalkdı geldi taş ḥuzūra bī-ta‘ab
- Şaḡḡ olup çıkdı içinden bir ağaç
Meyve virdi açılup bī'l-ımtizāc
- YA. 20b Ġit işārātın kılup gitdi hemān
Oldı ḳā'im hem makāmında o ān
- LA. 65b 175 Mu‘cizātına gel eyle i‘tikād
Ḳıl şalavātla Resūlu'llahı yād
- Gördi çün anı Ebū-Cehl-i la‘īn
Didi kim işte budur siḥrū'l-metīn
- Virmemişdir çünki Ḥaḡ tevfiḡ aña
Rüz-ı maḥşerde çeker tā kim cezā
- Ḳıldı seyr itdi ḳamu “şaḡḡu'l-ḳamer”⁵⁸
Bu daḡı bir mu‘cizātından eşer
- LA. 66a Andan aldılar ṭahāret ‘ādetin
Bildi küfr ehli de şāhiñ rif‘atin
- 180 Ne nezāfet var ise öğrendiler
Cümle millet anı ‘ādet kıldılar
- Līk Ġmān itmeyenler n'ıtdiler
Pek inādılıḡla ḡalāle yitdiler

⁵⁸ Şakku'l-kamer: “Aydınlanması.” Kamer Suresi (54/1-2), Kur'an-ı Kerim.

Güş idüp i'câzını di eş-şalât
Tâ bulasıñ iki 'âlemde necât

**Faşlû'n Fî'l-Mi'râc Sa'âdet-i Minhâc Habîb-i Hudâ
Şefî'-i Rûz-ı Cezâ Seyyid-i Âl-i 'Abâ 'Aleyhi's-Şalâtu
ve't-Tehâyâ**

LA. 66b Ey Haqqıñ kulları şâhıñ ümmeti
Diñle cândan bulasıñ tâ devleti

Yazayım kim Aḥmediñ mi'râcını
Tâ bilesiñ mesned-i minhâcını

185 'İşk-ı Haḫla olmuş idi Muştafâ
'Âşık-ı dîdâr-ı zât-ı Kibriyâ

Çün Hırâ Tağın idüp bir cilvegâh
Haḫka vâşıl olmağa eylerdi âh

LA. 67a 'Âşık-ı nûr-ı cemâlu'llah idi
Uyanık ḫalb ü gözi âgâh idi

YA. 21a Cân u dilden ḫıldı Allahdan recâ
Didi kim dîdârıñı göster baña

Bir gice teşrîf idüp oldu hemân
Ümmühâni hânesinde mihmân

190 Zîr ü bâlâ zîver-ârâ idi hep
Leyle-i ḫadr idi zîrâ kim o şeb

Yalvarur iken Hudâya bî-mişâl
ḫıldı Cebra'île fermân Zû'l-celâl

LA. 67b Didi var firdevs-i a'lâya bu ân
Tâc u ḫulleyle burâḫ al var hemân

Ol Resûlime götür benden selâm
Söyle kim dergâhıma gelsün müdâm

- Olıcağ hādım aña Rūhu'l-emīn
Ne imiş var fehm kıl sultān-ı dīn
- 195 'Azmi kıldı cennete peyk-i Hudā
Cüst ü cū itdi bihişti her yaña
- LA. 68a Bir burāk u tēc-ı nūr u hulle tā
Aḥmede maḥşüş yaratmışdı Hudā
- Medḥ ü ta'rīf olması ğāyet muḥāl
Yitmek idrāk-i beşer bī-iḥtimāl
- Cebrā'īl aldı o demde anları
Bāb-ı cennetden dönüp oldı beri
- Geldi nezd-i pādişāha nā-gehān
Ḥaḫ selāmın eyledi 'arz u beyān
- 200 Hulle vü tēcı giyüp oldı süvār
Gitdi rāh-ı vuşlata bi'l-iftihār
- LA. 68b Bir nefesde Mescid-i Aḫsāya tā
Geldi Cibrīl ü Muḥammed Muştafā
- Allahu Ekber⁵⁹**
- Titreyüp yir gök o demde bī-gümān
Mescid-i Aḫsā açıldı nā-gehān
- YA. 21b İki rek'at Beyt-i Aḫdesde namāz
Kıldı ol zāt eyledi Ḥaḫḫa niyāz
- Aldı ol zāt-ı cemīli Cebrā'īl
Vuşlat-ı maḫşūdına oldı delīl
- 205 Enbiyā ervāḫı karşı geldiler
LA. 69a Cümleten tevķir ü 'izzet kıldılar

⁵⁹ Allahu Ekber: - YA.

Gitdi andan da vedâ' idüp hemân
İtmege seyr-i şafâ-yı âsumân

Ey uman gülzâr-ı cennetden maḳâm
Muştafâya vir şalât ile selâm

İrdi birinci göge çün mihr ü mâh
Virdi pertev âfitâba pâdişâh

Hep melâ'ik kıldı istikbâlini
İtdi tebrîk rütbe-i iclâlini

LA. 69b 210 Çıkdı ikinci göge mişlü'ş-şabâ
Didi Yûnus Fahr-i 'Âlem merḫabâ

Câyı olduḳda üçünci âsumân
Kıldı tebrîkini Yûsuf ol zamân

İrdi dördüncisine andan Resûl
Anda buldı kim Mesîḫâya vuşûl

Hidmetin ifâ idüp ol dem Mesîḫ
Ḳutlu olsun didi bâ-lafz-ı faşîḫ

LA. 70a Vardı bişinci semâya ol kerîm
Kıldı 'izzet anda Mûsâ-i kelîm

215 Çün semâ-i sâdise oldu ḳarîn
Didi İdrîs merḫabâ serdâr-ı dîn

Sâbi'inde idi ceddî'l-enbiyâ
Ol Ḥalîlu'llah didi kim merḫabâ

Hoş vedâ' idüp olarla hep Resûl
Buldı andan 'arş-ı a'lâya vuşûl

YA. 22a Kürs ü sidre "ḳâbe ḳavseyn"⁶⁰i maḳâm
Eyledikde didi Cibrîl ey hümâm

⁶⁰ Kâbe kavseyn: " İki yay aralığı kadar" Necm Suresi (53/9), Kur'ân- Kerîm.

LA. 70b

Çünkü yok ruḥṣat ki artık gideyim
Ol Ḥudāniñ ḥazretine yiteyim

220

Cānib-i Ḥaḫdan o dem bi'l-iḥtiṣām
Geldi Refref ṣevḫ ile virdi selām

Bindi Refref üstüne ol pür-ṣafā
Sidreden gitdi Muḫammed Muṣṭafā

Bir makāma vardı kim Aḫmed hemān
Oldı Refref ḥāk-i pāyından nihān

LA. 71a

Ḥālī üzre ḫaldı anda ol imām
Bir müferriḫ riḫ iriṣdi ḫoṣ meṣām

Odur iṣte cezbe-i 'iṣḫ-ı Ḥudā
Muṣṭafāyı aldı gitdi bir yaña

225

Bir maḫāma vāṣıl oldı Muṣṭafā
Nām u ṣānı 'ālemiñ yoḫdur daha

Olması ta'rif anıñdır pek muḫāl
Öyle bir mülki ḫayāl-ender-ḫayāl

Aḫmede ḫıldı Ḥudā 'arz-ı cemāl
Ṣān u ḫudretle 'azīm ü Zü'l-celāl

LA. 71b

Muṣṭafā idüp Ḥudāsından ḫayā
Secdeye vardıḫda geldi bir nidā

Bir daḫi ḫıl didi Ḥallāḫ-ı cihān
Anı da tekbīr idüp ḫıldı hemān

230

Bir de ḫıldı ṣükr ü vaḫdāniyyete
Resm-i ādāb üzre tā ol Ḥazrete

Çünkü uç oldı sücüd-ı Muṣṭafā
Ol ṣalāt-ı vitridir sen ḫıl edā

- LA. 72a Nâr-ı dūzaḥdan uman fevz ü necât
Mefḥarü'l-kevneyn içün di e'ş-şalât
- YA. 22b Söyledi ol demde Allahu'l-celîl
Ḥazret-i maḥbûbına Rabbü'l-cemîl
Yâ Muḥammed öyle müştâkı̄m saña
Bilürem ben sen de 'aşıkı̄sıñ baña
- 235 Her ne kâmiñ var ise ḥâşıl idem
Her ne isterseñ aña vâşıl idem
Ola fermâniñda hep ins ü perî
Saña tefvîz eyleyem baḥr u beri
- LA. 72b Şağ olasıñ tâ ilâ-yevmi'l-ḳarâr
Ḥıfz idem câniñ ḳamu 'illet ki var
Emriñe maḥkûm idem bir tağ-ı zer
Ḳanda olsañ ide zâtiñla güzer
Zâtiña 'arz eyledim didârımı
Bî-mişâl ol vech-i pür-enverimi
- 240 Saña maḥşûş işte bu luḫ u 'aṭâ
Âḥiretde sevdigim ḳullarla tâ
- LA. 73a Ḥazret-i Ḥaḳdan murâd-ı Muştafâ
Hep rızâu'llah idi kim dâ'imâ
Ḳıldıḳı cümle niyâz u nâz idi
Kimse maḥrem olmadık bir râz idi
Hem buyurdı kim Ḥudâ-yı müste'an
Ol şalât-ı ḥamsei çün bî-gümân
Didi söyle ümmetiñ ḳullarıma
Anı ḳılsunlar fedâ yollarıma

- 245 Ruḥṣat oldu Ḥaḫ-Te‘ālādan müdām
Kā‘be-i ‘ulyāda hoş kıldı kıyām
- LA. 73b Vaḫ‘a-i ferḥundeyi hep ser-te-ser
Söyledi aşḫābına ḥayrū‘l-beṣer
- Didiler kim yā emīrū‘l-mürselīn
‘Āleme mi‘rāciñız oldu yaḫīn
- YA. 23a Ḥaḫḫa olsun kim sipās-ı bī-ḫıyās
Bizi ümmet eyledi Ḥallāḫ-ı nās
- Bizlere zīrā yiter bu iftiḫār
Ümmetiñ olmaḡla olduḫ çoḫ mesarr
- LA. 74a 250 Kıl şefā‘at bizlere rüz-ı ḥisāb
Eylesün da‘vātımız Ḥaḫ müstecāb
- Muṣṭafā na‘tında oldu mādiḫa
Nādiriñ rūḫiçün oḫuñ “Fātiḫa”⁶¹
- Vir şalavāt ‘ömrüñ olduḫça tamām
Mevlid-i Peyḡamber oldu iḫtimām
- Hazā⁶² Du‘ā-i Mevlid-i Şerīf**
- LA. 74b Ey Ḥudāvend-i celīlū‘l-iḫtidār
V‘ey ṣehen-şāḫ⁶³-i ‘azīmū‘l-i‘tibār
- Sen ‘ināyet kıl emānū‘l-ḫā‘ifīn
Çünki dir zātūñ mücībe’s-sā‘ilīn
- 255 Cürmimiz ‘iṣyānımız‘afv it bizim
Gerçi kim yalvarmaḡa yoḫdur yüzüm
- Ḳullarıñdır kārı her demde ḫaḫā
Pādişāḫlar işidir ‘afv u ‘aḫā

⁶¹ Fātiḫa: Kur’an-ı Kerim’in birinci suresinin adı.

⁶² Hazā: - LA.

⁶³ “Şehen-şāḫ” kelimesi eski harfli metinde “şehin-şāḫ” olarak yazılmıştır.

- LA. 75a 'İzz ü devlet faqr u zillet nâ'ili
Cümlesidir âsitânîñ sâ'ili
- El-emân geldik der-i ğufrânîña
Kıl mededler ne düşerse şânîña
- Senden olmazsa eger luḡ u kerem
Hâlimiz düşvâr olur pek lâ-cerem
- 260 Âdem ü Havvâ için ey pâdişâh
Şî't ü Nûhîñ hürmetine yâ İlâh
- Dökdügi kan dîde-i Yâ'kûb için
Derdlere şabr eyleyen Eyyüb için
- LA. 75b, YA. 23b Kıl müyesser rü'yet-i didârîñ
Cennetiñde vech-i pür-enveriñi
- Dört kitâb u çâr-yârîñ hürmeti
Nâm-ı pâk-i Kirdgârîñ 'izzeti
- Ka'be-i beytü'l-muḡaddes hürmeti⁶⁴
Beyt-i ma'mûr-ı münevver hürmeti
- 265 'Arş u kürs ü sidre vü "levḡ ü kalem"⁶⁵
Hürmetine yâ İlâhî kıl kerem
- LA. 76a Rif'atiçün encüm ü şems ü kamer
Kulluġuñda bizleri kıl müstaḡarr
- Yâ eb ü ümden bize şefḡatli yâr
V'ey 'aṡalar şâḡibi Perverdigâr

⁶⁴ 264 (a) hürmeti: ḡaḡḡiçün YA/ 264 (b) hürmeti: ḡaḡḡiçün YA.

⁶⁵ Levḡ ü Kalem: "Levha ve kalem." Burûc Suresi (85/22), Kur'an-ı Kerim. Levḡ ü Kalem, Levh-i mahfûz ve buraya yazan kalem demektir. Burûc Suresinde "(Onun aslı) Levh-i Mahfûz'dadır" buyrulmaktadır. Levh-i Mahfûz, Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevî levha, ilâhî ilimdir. Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözcükler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992. s. 112.

Cürm ü 'iṣyān eylemekdir kārımız
Umaram 'afv eylesün hünkārımız

Hürmetiçün Hāzret-i Rūḥu'l-emīn
Bu du'āmı eyle maḳbūle ḳarīn

LA. 76b 270

Şān-ı Mīkā'īl ü İsrāfīl için
Rūḥımız ḳabz iden 'Azrā'īl için

Eyleme maḥrūm luṭfuñdan emān
Raḥmetiñden ḳılma me'yūs el-emān

Ol Hābībīñ Aḥmed-i Muḥtār için
Biñ bir ismiñden olan Ğaffār için

Rū-siyāh bu ḳullarıñda çok ḳuşūr
Himmet-i āl-i 'abādan itme⁶⁶ dūr

Cümle pīr ü evliyāu'llah için
Ḳıldıđı evrād u zīkru'llah için

LA. 77a 275

Sensiñ ol Allah-ı settārü'l-'uyüb
Sensiñ ol Mevlā-yı ğaffārü'z-zünüb

Yoldaş eyle bizlere İmānımız
Ey 'aṭalar şāhibi sultānımız

YA. 24a

Pādişāh-ı müslimīni dā'imā
Ḳıl rehā⁶⁷ her bir meşā'ibden şehā

'Asker-i şāhānesi mañşūr ola
Düşmen-i devletleri maḳhūr ola

LA. 77b

Çün olardır ḥādīm-i beyti'l-ḥarem
'Abd-ı dergāh-ı Resūl-i muḥterem

⁶⁶ 273 (b) itme: ḳılma YA.

⁶⁷ 277 (b) rehā: bizi YA, şehā: rehā YA.

280 Oldı anlar hâfız-ı nâmūs-ı dîn
‘Avn-i Hâkla zıll-ı Rabbi'l-‘âlemîn

Şâdıķ-ı ni‘metlerin kıl kâmrân
Hâ’in ü bed-hı‘âhı olsun bî-nişân

Şeyh-i Kurrâ-zâde Nâdir bendeñi
Nâra yakma bu faķır efgendeñi

Yanmaĝa yok tākātım cismim za‘îf
‘Afviña maĝrûram ammâ yâ Laţîf

LA. 78a Ümmet-i Maħmûda yâ Rab ol mu‘în
Cümlesinden hem rızâ ol hem emîn

285 Şoñ nefesde kâmil-i ĩmân ile
‘Ömrümüz hatm eyle hem Qur‘ân ile

Temmeti'l-Mevlidü's-Şâni Li- Nâdir Efendi⁶⁸

⁶⁸ Temmetü'l-Mevlidü's-Şâni Li- Nâdir Efendi: Temmetü'l- Mevlüdu bi-‘inâyetillahi'l-Meliki'l- Ma‘bûd.

Fi Rebi‘u'l-âķir Sene 1317

Ĥarrehu Muştafâ Kudümü İbni ‘Ali Rızâ İbni el-Ĥudümü İbni ‘Ömer el-Ġazzâzî el-Meşhûr bi-Muhtâr Efendi-zâde ĝafera’llahu lehu ve-li-vâlideyhi ve li-ceddihi ve li-cemi‘i'l-mü‘minîn ve'l-mü‘minât. Amîn. YA.

III. MEVLİD

YA. 25b **Mevlidü’ş-Şâliş Li-Ḳurrâ-zâde Nâdir⁶⁹**
Bismi’llahî’r-raḥmani’r-raḥîm

Fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilün
Diyelim şıdḳ ile biz Allah kerîm
Oḳu “bismi’llahî’r-raḥmani’r-raḥîm”

LA. 78b I Müstef’ilün/müstef’ilün
Şâh-ı risâlet Muştafâ
Ṭoḡduḡı aylardır bu dem
Zât-ı Ḥabîb-i Kibriyâ
Geldi bu dem dünyâya hem

II Virdi iki dünyâya şân
Teşrîf idüp şâh-ı cihân
Ḳıldı hezâr i’câz⁷⁰ ‘ayân
Çün ol mebhâte-i ümem

LA. 79a III Ol kıdveten li’l-mürselîn
Hem şâfi’ en li’l-müzniḃîn
Ol “raḥmeten li’l-‘âlemîn”⁷¹
Şân-ı ‘ulâ fevḳa’l-kerem

⁶⁹ Mevlidü’ş-Şâliş Li-Ḳurrâ-zâde Nâdir: Hazâ Mevlidü’ş-Şâliş Li-Cenâb-ı Nâdir LA.

⁷⁰ II (3) i’câz: a’câz YA.

⁷¹ Raḥmeten li’l-‘âlemîn: “Âlemlere rahmet olarak (gönderdik.)” Enbiyâ Suresi (21/107), Kur’an-ı Kerim.

- IV Halk olmağa oldur sebeb
Dünyâ ile 'uqbâya hep
Nür-ı beşer hayrû'n-neseb
Ol zât-ı pāk-i muhterem
- LA. 79b V Meddâhıdır Rabb-i kerîm
"Levlâke"⁷² mülkünde qadîm
Ol şâhib-i hulq-ı 'azîm
Şâh-ı beķâ kân-ı himem
- VI Mevlididir işte bu mâh
Hoşnûdîdir bâb ile şâh
Dil şâd olur bî-iştibâh
Gelüp şafâ gider elem
- YA. 26a VII Oldı sezâ mi'râc añâ
'Arz-ı cemâl itdi Hüdâ
Seyrân olup fevķa'l-'ulâ
'Arş üzre tâ başdı qadem
- LA. 80a VIII Çün pâdişâh-ı enbiyâ
Râhında kııl cāniñ fedâ
Nâdir gedâ Nâdir gedâ
Sür hâkine yüz lâ-cerem
- Eyleyüp dilden müreccaķ 'anbere
Vir şalavât Hâzret-i Peyğambere
- Diyelim va'llahü zü'l-fazli'l-'azîm
Daħi "bismi'llahî'r-raħmani'r-raħîm"
- LA. 80b İbtidâ zıkr idelim Allahı biz
Kılalım ķulluķ añâ her-gâhi biz

⁷² Levlâk: "Sen olmasan, sen olmasan; felekleri yaratmazdım." Tamamı "Levlâke levlâk lemâ halaktü'l-eflâk" olan ve hadis-i kudsî olduğu rivayet edilen sözde, kâinatın yaratılışındaki yegâne maksadın Hz. Muhammed'in yüce varlığı olduğu ifade edilmektedir. Hz. Peygamber ile ilgili hemen her eserde bahsedilen manada zikredilmektedir. Yeniterzi, Emine; *Divan Şiirinde Na't*, TDV Yay., Ankara 1993, s. 155-157.

- 5 Birliğine “kul hüva’llahü ehad”⁷³
Beyyinât oldu aña Hıy u Şamed
- “Lem-yelid”⁷⁴dir hem “ve lem-yüled” dağı
Hem “ve lem-yekün lehü küfüven ehad”⁷⁵
- Hâkimi bi’z-zât dıvân-ı kazâ
Zât-ı pāk-i Hâzret-i Rabb-i ‘ulâ
- Çün aña lâyıq celâl-i Kibriyâ
Yirde gökde andan özge yok Hudâ
- LA. 81a Perde-i nâ-büd iken bu kâ’inât
Zâhir oldu kıldı hükmi-i mümkinât
- 10 Cümle meknünâti icâd eyledi
“Kâf u nün”⁷⁶ şun’unda âbâd eyledi
- Ol didi var oldu hep arz u semâ
Düzilüp tâ ‘arşdan “tahte’s-serâ”⁷⁷
- Yir turup gökler döner leyl ü nehâr
Gıceyi gündüzden eyler âşikâr
- YA. 26b Cümleden a‘zam ğanıdır Lem-yezel
LA. 81b Bî-mişâl ü bî-naẓır ü bî-bedel
- Ey uman Allahdan fevz ü necât
Ağmede şubh u mesâ di e’ş-şalât

⁷³ Kul hüva’llahü ehad: “De ki: O, Allah birdir.” İhlas Suresi (112/1), Kur’an-ı Kerim.

⁷⁴ Lem-yelid ve lem-yüled: “(O), doğurmamış ve doğmamıştır.” İhlas Suresi (112/3), Kur’an-ı Kerim.

⁷⁵ Ve lem-yekün lehü küfüven ehad: “O’nun hiçbir dengi yoktur.” İhlas Suresi (112/4), Kur’an-ı Kerim.

⁷⁶ Kâf u Nün [Kef ve nun (kün)]: “Ol.” “(O), göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Bir şeyi yaratmak istedi mi ona sadece “ol” der, o da hemen olur.” Bakara Suresi (2/117), Kur’an-ı Kerim.

⁷⁷ Tahte’s-serâ: “Yer altı, toprağın altı.” Tâhâ Suresi (20/6), Kur’an-ı Kerim.

- 15 Vâhid ü ferd ü eḥadsıñ yâ Hudâ
Hep faķırîñdir seniñ şâh u gedâ
- Cümle-i eşyâda yâ Rabb-i ğafür
Pertev-i nür-ı cemâl eyler zuhür
- Lîk görmez gözleri a'mâdır ol
Çünki bilmez anı her ehl-i fuzûl
- LA. 82a Her ne kılsañ ey Cenâb-ı zü'l-celâl
Hikmetiñden idemez kimse su'âl
- Kimine 'illet virir eyler şabûr
Şâh iken eyler kimin mânend-i mür
- 20 Kimisin sulṭân-ı mülk-i 'âm ider
İns ü cinn ü vaḥş u ṭayrı râm ider
- Kimine ni'met virir memnûn ider
Kimine ḥâlet virir mecnûn ider
- LA. 82b Enbiyâ üzre kimisin şâh ider
Kimisin esrârına vâķıf ider
- Hikmetiñden kimse bilmez yâ İlâh
Var ledünnisi anıñ bî-iştibâh
- Hikmetiñ yirlü yirinde yoķ 'ilel
Lîk fehm itmez anı 'aql-ı milel
- 25 Haķ rızâsın isteyen ihvân-ı dîn
Vir Resûline şalavâtlar hemîn
- LA. 83a Göñlüme geldi meger bir gün bu ḥâl
Dâ'im eylerdim anı ammâ ḥayâl
- Şâh-ı kevneyniñ güzel mevlidini
Yazayım tâ kışsa-i bihbüdını

- YA. 27a Dinleyenler hayr ile yād ideler
“Fātiḥa”yla rūḥımı şād ideler

Oḳuyup bir “Fātiḥa” hep ḥāşş u ‘ām
Rūḥıma baḥş eylesünler kim müdām
- LA. 83b 30 Ol sebeble eyleyüp Allah ‘aṭā
Mağfiretle raḥmete olam sezā

Güş iderseñ cān u dilden siz beni
‘Avn-i Ḥaḳla eyleyem taḥrīr anı

Gerçi çok mevlid ü na‘t-ı Aḥmedī
Kellimi’n-nās i‘tibārı söyledi

Her biri baş itdi ḥüsnünden maḳāl
Cümle ‘ālem oldılar vaşfında lāl
- LA. 84a Ben niyem meddāḥ olam ol şāha çün
Ḥazret-i Allah ider medḥin bütün
- 35 Ḳāşırız zīrā ki istidlāl ile
Yā naşıl söz söyleriz bu ḥāl ile

Söylemiş şānında çok diller rumüz
Cevheri medḥinde keşf itmiş künüz

Umaram der-bān olam ol gülşene
Ḥaḳ ‘ināyet kıla ḳalb-i rüşene

Anda ārām ide gönlüm bülbüli
Şevḳ ile güyā ḳılam cān u dili
- LA. 84b Encümin ‘ışḳında olup ser-te-ser
Nüş-ı cām-ı ḥāl ide cāna eşer
- 40 Bu tefekkür üzre ḥaylü māh u sāl
Çün güzār eylerdi bu ‘ömr-i ḥayāl

Geldi bir ilhām-ı Rabbānī meger
‘İşḳı şevḳi gönlüme ḳıldı eşer

Oldı dil na'tında gūyâ-yı Lebīb
Hâk baña çün kıldı ol hâli naşîb

LA. 85a, YA. 27b Yandırıp nâr-ı muḥabbet bu dili
Ol gül-i firdevsiñ oldum bülbüli

Şivede ṭāvūsa döndüm mūr iken
Ṭā'ir-i quds oldı dil 'aşfür iken

45 Hâmdüli'llah eyleyüp Mevlâ kerem
Nağme kıldı bâğ-ı medḥinde ḳalem

Şükr idüp birliğine Settâr için
Vir şalavât Aḥmed-i Muḥtâr için

LA. 85b Gel berü ey teşne-i âb-ı ḥayât
Diñle teşrif-i Muḥammedden nikât⁷⁸

Niçe geldi 'âleme sultân-ı dîñ
Niçe virdi câna cām-ı engübîn

Mebde-i 'âlemden evvel Kirdigâr
Aḥmediñ nūrın yaratdı ḥüb-nigâr

50 Muştafâ nūrından oldı enbiyâ
Böyle naḳl itdi anı hep aşfiyâ

'Âlem-i ervâḥ⁷⁹ olup sehm-i ezel
Bile vaḥdâniyyet-i Hâḳḳı güzel

LA. 86a İki şaḳ oldı o sehm ammâ velî
'Âlem-i "ḳâlû belâ"⁸⁰da bu celî

⁷⁸ "Nikât" eski harfli metinde "nükât" olarak yazılmıştır.

⁷⁹ Her iki nüshada da "'Âlem ervâḥı" olan bu ifadeler "'Âlem-i ervâḥ" olarak alınmıştır.

⁸⁰ Kâlû belâ: "Evet (Rabbimizsin) dediler." Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992. s. 89.

Şıf-ı evvel oldı cümle müslimün
Şıf-ı şānī oldı kavmü'l-müşrikün

Bula rāvī şöyle taķrīr itdiler
Kütb-i tefsīr ile tezkīr itdiler

55 Nūr-ı mürselden bulup nūr-ı şubūḫ
Evliyā ervāḫımı kıldı fütūḫ

LA. 86b Evliyā rūḫından oldı mü'minün
Mü'minün rūḫından oldı 'āşiyün

Rūḫ-ı 'āşīden zuhūr itdi meger
Rūḫ-ı küffār oldı āşnām ser-te-ser

YA. 28a Rūḫ-ı kāfirden daḫi Perverdigār
Yaradup rūḫ-ı münāfiķ bī-şümār

Cümle ervāḫ-ı melā'ik bil tamām
Rūḫ-ı insāndan müretteb ḫāşş u 'ām

LA. 87a 60 Cinnīler ervāḫı andan oldı var
Cinnīlerden oldı şeytān āşikār

Zīr ü bālā ḫilķati oldı tamām
Ādemi yaratdı “Ḥayy u Lā-yenām”⁸¹

Hep müzeyyen oldı yir gök bī-ķuşūr
İns ü cinn ü baḫr u ber vaḫş u tıyūr

'Ālem-i keşret hemān buldı vücūd
Oldı vaḫdāniyyete cümle şühūd

LA. 87b Bu müretteb bu mükemmel nūḫ tıbāķ⁸²
Hep Resulu'llah için ḫalķ oldı baķ

⁸¹ Ḥayy u Lā-yenām: “(Allah) diri, uyumaz.” Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözcükler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992. s. 67.

⁸² “tıbāķ” eski harfli metinde “tabāķ” olarak yazılmıştır.

- 65 Eyledi esmâyi ta'îm Âdeme
Âdemi kıldı halîfe 'âleme
- Muşafâniñ nûrını ol Zü'l-celâl
Âdemiñ vechinde kıldı bî-mişâl
- Cebhesinde tâ ki işrâķ eyledi
'Âlemi gün gibi berrâķ eyledi
- LA. 88a İntikâl idüp o nûr-ı 'âlî-zât
Hâzret-i Havvâda bulduķda şebât
- Anda ârâm itdi nûr-ı Muşafâ
Haylû müddetle olup pertev-nümâ
- 70 Gecdi andan nûrı zât-ı serveriñ
Kõndı alnı üzre Şît peygamberiñ
- 'Ömri âhîr oldı andan gecdi nûr
Nesl-i İsmâ'îlide kıldı zuhûr
- LA. 88b İrdi andan tâ benî 'Adnâna hem
Şöyle işrâķ itdi nûr-ı muhterem
- YA. 28b Geldi 'Abdü'lmuttalib üzre o nûr
Ziver-ârâ oldı anda bî-ķuşûr
- Cebhe-i pâkin mücellâ eyledi
Mesned-i ķadrin mu'allâ eyledi
- 75 Geldi andan şoñra 'Abdu'llaha nûr
Berķ urup ķalbine baķş itdi sürûr
- LA. 89a Seyr idüp hep 'âlem-i kevnî tamâm
Kõanda meķş itdiyse ol nûr-ı 'izâm
- Gelmedi ol kimseye şirk ü zinâ
Tâhirât erhâmına ķondı şehâ

Nūr-ı sātī' tā ki işrāk eyledi
İncilā-baḥşā-yı nüh-tāk eyledi

Kim anı gördüyse cümle ḥāşş u 'ām
'Āşīk olurdu o nūra şubḥ u şām

LA. 89b 80 Ḥaḳ sevüp maḥbüb idinmişdir anı
Yâ niçe ḥaḷḳ virmeye cān u teni

Ey Ḥudāsını sevüp raḥmet uman
Muştafāya vir şalavāt her zamān

Āmine Ḥatun kim 'işmet sezā
Efdāl-i mecmū'a-i pāk-i nisā

Perde-i nāmūs u 'iffetdir zehī
Āsumān-ı ḥüsnüñ ol mihr ü mehi

LA. 90a Menba'-ı raḥmetdir ol şāḥib-ḥayā
Māder-i nūr-ı Cenāb-ı Muştafā

85 Ḳıldı tenkīḥ anı 'Abdu'llah kim
Böyle şādır oldı ḥükmu'llah kim

Anası raḥmine düşdi berḳ-i nūr
Zīb ü fer baḥş eyledi ḳıldı sürür

Artdı günden güne nürüñ behceti
Virdi şān dehre Āmine ḥazreti

LA. 90b, YA. 29a Cevher-i cūd u melāḥat ma'deni
Enver-i pāk-i nübüvvet maḥzeni

Ol şadef cevfinden oldı tābdār
Cevher-i nūr-ı Muḥammed āşīkār

90 Ḥamline fermān ḳıldı Zü'l-celāl
Ḥazret-i Peyğamberiñ ol bī-zevāl

- Düşdi zâtına şu'â'-ı aķdesi
Çün bite anda nübüvvet ğoncesi
- LA. 91a Hüsününüñ artdı ziyâsı dem-be-dem
Halk içinde oldı zirâ muhterem
- Yüzüne açıldı anıñ kutlu fâl
Geldi çün andan habîb-i Zü'l-celâl
- Pertev-i envâr-ı zât-ı Muştafâ
Kıldı işrâķ 'âlemi bi'l-cümle tâ
- 95 Anası alınında envâr-ı celâl
Dehre pertev virdi oldı 'âlû'l-'âl
- LA. 91b Gitdi dünyâdan ebi devletleri
Altı aylık ğaml iken müddetleri
- Vaz'-ı ğaml-i Muştafâ oldı tamâm
Şöyle fermân itdi Hıyy u Lâ-yenâm
- Ol gice düşdi cihâna bir şadâ
Toğacaķdır bu gice bedrû'd-dücâ
- Hep şeyâḡıne rücûm olsun bu şeb
Çıkmasun gök kıatına mâ-fi'l-ğaḡab
- 100 Ol şadâdan irdi Rıḡvâna ğaber
LA. 92a Cenneti zeyn eyleye tâ ser-te-ser
- Dūzah içre Mâlike irdi şadâ
Sedd-i bâb itsün didi şimdi Hūdâ
- Ol gice hem putlar olsun ser-nigün
Yanar iken söndi nâr-ı müşrikün
- YA. 29b Save bahri kıurudı şür oldı hem
Kıavm-i küffâr oldı cümle müttehem

- Cennet içre bulmağ isterseñ maqām
Söyle cāndan e’ş-şalātu ve’s-selām
- LA. 92b 105 Āmine Hatun ol hayrū’l-ḥabīr
Şöyle kim buyurdi ol şıḥḥat zamīr
- Çün yaqın oldı gele nūru’l hüdā
Neydi bilmem kim işitdim bir nidā
- Sem’ime geldi didi kim e’s-selām
Görmedim rüyın faqat söyler kelām
- Didi senden toğacağ bir māh-rū
Ola ‘inda’llahi ve’n-nās sevgülü
- LA. 93a Müjde kim senden toğa bir tfl-ı pāk
‘Arş-ı a’lā maqdemine ola ḥāk
- 110 ‘Āleme raḥmetdir ol sultān-ı dīn
Ḳadri a’lā cümle ‘ālemden hemīn
- Nāmi Maḥmūd u Muḥammeddir anıñ
Şāh-ı kevneyn-i mümeccedir anıñ
- Gitdi andan soñra geldi iki zāt
Resm ile yanımda kıldılar şebāt
- LA. 93b Biri Meryem birisi de Āsiye
Baña kıldılar güzelce tehniye
- İzdivāc itse gerekdir Aḥmede
Anları cennetde Ḥağ Muḥammede
- 115 Didiler kim ḫalī’iñ mes’ūd imiş
Hem mu’īniñ ḫazret-i ma’būd imiş
- Toğısar senden o şāh-ı enbiyā
Zulmet içreyken cihān bula ziyā

Gördüm andan şoñra üç hürî hemân
Müjde virdiler olarak şadumân

LA. 94a, Ya. 30a Çün didiler ki eyâ 'ayne'l-hayât
Bir halef senden gelür 'âlî-şifât

Gelmedi gelmez anñ mişli 'ayân
Görmedi görmez ebed çeşm-i cihân

120 Söylediler bu toğan maħbüb-ı Hâk
Geldigi dem 'äleme ol yüzi aq

Cümle maħlûkât-ı 'âlem ser-te-ser
Cehli terk idüp olur şâhib-başar

LA. 94b Zîr ü bälâ sâkin ü fevka's-semâ
Kıldılar ta'zîm ile bir hoş nidâ

Didiler bu şâhib-i mi'râc-tâc
Bu toğandır 'âlemine ibtihâc

Bu toğandır bâ'îş-i kevn ü mekân
Bu toğandır mefhar-ı peygamberân

125 Medħini hep böyle taqrîr itdiler
Seyyidi teşrîfe tevķîr itdiler

LA. 95a Hem o hengâm-ı sürür u pür-şafâ
Oğşadılar rıfķ ile cismim şehâ

Şuşadım düşdi harâret cânıma
Geldi yaklaşdı nisâlar yanıma

Bir münevver kâse şundılar baña
Pür-mu'aţtar şerbet ü lezzet-fezâ

Aldım içdim çün hemân ol şerbeti
Nûra oldum garķ buldum râhatı

130 Ol zamānda geldi bir mürğ-i Hüdā
Arķamı mesh itdi mānend-i hümā

LA. 95b Toğdı ol sā‘atde ĥatmü’l-mürselin
Tur ayaga vir ŗalāt ey ehl-i dīn

Ŗerbet Tağılma Ŗırasında Bunı Okuya

YA. 30b I Mefā‘ilün/mefā‘ilün
Meded sāķī bi-ĥubbu’llah
Ki ŗun bir ŗerbet-i rümmān
Çü tā ĥaķķ-ı ĥabību’llah
Bugün bu cān u dil ‘atŗŗān

LA. 96a II Bi-ĥaķķ-ı Ĥazret-i Ŗiddīķ
Vire Allah bize tevĥīķ
Kılalım nūŗ anı taĥķīķ
Disünler mest ü ser-gerdān

III Bi-ĥaķķ-ı Ĥazret-i Fārūk
Dil ü cān oldu çün maĥrūk
Ŗefā‘atle kıla merzūk
Bizi ol ŗāĥib-i gufrān

IV Ki toğdı meĥĥarü’l-kevneyn
Göre dīdārımı ‘ayneyn
Bi-ĥaķķ-ı pāk-i Zī’n-nüreyn
‘Atālar eyleye Mennān

LA. 96b V Bi-ĥaķķ-ı Ĥazret-i Ĥayder
Odur dāmād-ı Peyġamber
‘Alīdir sāķī-i kevŗer
‘Alīdir hem-dem-i Rıdĥvān

VI Dem-i mevlid-i Peyġamber
Yaķup müŗk ile ‘anberler
İçülsün cām-ı kevŗerler
İdegör pey peyi eĥŗān

LA. 97a 'Âleme geldikde şâh-ı enbiyâ
Cümle eşyâ didiler hep merhabâ

Merhabâ zât-ı mu'allâ merhabâ
Merhabâ nûr-ı mücellâ merhabâ

Ümmet oldu zâtiña hep enbiyâ
Saltanatda şâh-ı vâlâ merhabâ

YA. 31a 135 Baħr-i luţfuñdur şefâ'at menba'ı
Teşnesidir⁸³ Hızır⁸⁴ u İsâ merhabâ

Mağdemiñdir⁸⁵ 'âleme rahmet müdâm
Bâ'ış-i icâd-ı eşyâ merhabâ

LA. 97b "Kurretü'l-'ayn"⁸⁶ı Halîlu'llahınıñ
Hâzret-i maħbûb-ı Mevlâ merhabâ

Buyurur Hağ zâtiña mi'râcda
Merhabâ ehlen ve sehlen merhabâ

Hürmetiñçün oldu bu kevn ü mekân
Aħmed ü Maħmûd u eşfâ merhabâ

140 İster iseñ cân u dil bulsun şafâ
Vir şalavât Muştafâya câ-be-câ

LA. 98a Mâderi buyurdu bir daħi kelâm
'Âleme geldikde ol hayrû'l-enâm

Şöyle gördüm kim o sulţân-ı cihân
Secdeye varmış resûl-i Müste'an

Kulağım ağızına virdim diñledim
Hoş faşîh âvâzını hep añladım

⁸³ 135 (b) Teşnesidir: Neş'esidir YA.

⁸⁴ "Hızır" eski harfli metinde "Haızr" olarak yazılmıştır.

⁸⁵ Mağdemiñdir: Hem-demiñdir YA.

⁸⁶ Kurretü'l-'ayn: "Göz bebeği, göz sevinci (gönül açan)." Secde Suresi (32/17), Kur'an-ı Kerim.

Yalvarup Mevlāsına dir yā Ğanī
Bu fenā dünyāya gönderdiñ beni

LA. 98b 145

Baña baħş it sen eyā kân-ı ‘aṭā
Ümmetimi ‘afv kıl rüz-ı cezā

Hoş tebessüm kıldı gördüm ben anı
Sünnet ile toğdı hem nāzik teni

Toğdığı demde diledi ümmetin
Cân u dilden tütalım biz sünnetin

Ümmet-i Maħmūd olan her hāşş u ‘ām
Şânına virsün şalāt ile selām

LA. 99a

Sinni altı oldı gitdi māderi
Ceddine kıldı emānet serveri

YA. 31b 150

Yaşayınca daħi sekiz yaşını
Virdi Haħķa daħi cedit başını

Oldı hıfzında Ebī-Tālib muķīm
Tā ki rāħat eyleye dürr-i yetim

Geçerek eyyāmı hoş devrān ile
‘İlm ile ‘irfān ile erkān ile

LA. 99b

Yaşadı gün erba‘ini pādişāh
Oldı peygamberligi şāyi’ o gāh

İ‘timād idüp nübüvvet kânına
Vir şalavāt yaķışur ‘unvānına

155

Söyleyem imdi biraz aħlāķını
‘Ālem-i bālā yazam nüh-tāķını

Güş idüp cümle anı tüt mu‘teber
Tā virem şāh-ı Ğureyşiden haber

- LA. 100a Vaşf idüp Allah didi “levlâk”⁸⁷ aña
Hâk-i pây oldı kamu eflâk aña
- Hem buyurdı “raḥmeten li'l-‘âlemîn”⁸⁸
Şânına Allahu Rabbü'l-‘âlemîn
- Kendi nûrından yaratdı ḥâş anı
Zâtına maḥbûb idinmişdir Ğanî
- 160 Aḥsen-i ḥulq-ı Resûlu'llahı gör
Nâminı yâd eyle ḳalbe toĝa nûr
- LA. 100b Çün şemâ'ilde şıfatda bî-naẓîr
Diñle medḥin kim nedir ḥayrû'l-beşîr
- Çünki maḥbûb-ı Ḥudâ envâr-ı dîn
Hâmid ü Maḥmûd u Aḥmeddir emîn
- Şaçları “ve'leyli”⁸⁹ni tefsîr ider
Ḳaşları “ḳavseyn”⁹⁰ oḳur tekbîr ider
- Gözleri “ve'n-Necmi”⁹¹ni ta'bîr ider
Lebleri “nûn”⁹² âyetin taḳrîr ider

⁸⁷ Levlâk: “Sen olmasan, sen olmasan; felekleri yaratmazdım.” Tamamı “Levlâke levlâk lemâ halaktü'l-eflâk” olan ve hadis-i kudsi olduĝu rivayet edilen sözde, kâinatın yaratılışındaki yegâne maksadın Hz. Muhammed'in yüce varlığı olduĝu ifade edilmektedir. Hz. Peygamber ile ilgili hemen her eserde bahsedilen manada zikredilmektedir. Yeniterzi, Emine; *Divan Şîrinde Na't*, TDV Yay., Ankara 1993, s. 155-157.

⁸⁸ Raḥmeten li'l-‘âlemîn: “Âlemlere rahmet olarak (gönderdik.)” Enbiyâ Suresi (21/107), Kur'an-ı Kerim.

⁸⁹ Ve'l-leyli: “Geceye andolsun.” Leyl Suresi (92/1-2), Kur'an-ı Kerim.

⁹⁰ Kavseyn: “İki yay” Necm Suresi (53/9), Kur'an-ı Kerim.

⁹¹ Ve'n-Necmi: “Yıldıza andolsun.” Necm Suresi (53/1-18), Kur'an-ı Kerim.

⁹² Nûn âyeti ifadesinden maksat, Kâf u Nûn'dur. [Kef ve nun (kûn)]: “Ol.” “(O), göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Bir şeyi yaratmak istedi mi ona sadece “ol” der, o da hemen olur.” Bakara Suresi (2/117), Kur'an-ı Kerim.

LA. 101a, YA.32a 165

Ruḥları bir ḡonca-i ḡülzār idi
Ḥāk-i pāyī bāḡ-ı sūnbūlzār⁹³ idi

Açılıp ḡūy-gerdesinden⁹⁴ ḡonca ḡül
‘Ālemi ta‘īr iderdi muttaşıl

Ḥayr işe lâ dimedi kân-ı seḡā
Çün ḡüzel yüzlü idi baḡr-i vefa

Ḥakımazdı kimseye çatmazdı kaş
Hem aña ḡam gelse kılmazdı telāş

LA. 101b

Şād olurdı ḡamlular ḡörse yüzün
Tāze cān bulurdı ḡūş iden sözün

170

Ḥastalar bulurdı şevḡından şifā
Ḥamlular ḡamdan olurdı hep rehā

Derdine ümmīd iden Ḥaḡdan devā
Tā şalavātla selām itsün aña

Ḥakısa bir kimse itmezdi keder
Ḥarşulamazdı anı ḡayrū’l-beşer

LA. 102a

Ḥatlanurdu kılsalar cevr ü ta‘ab
Dehr için bir ferde itmezdi ḡāzab

Ḥönlüne girmezdi bu dünyā ḡamı
Bir pula almazdı cümle ‘ālemi

175

Söylemezdi ḡıç beyḡude kelām
Her sözi deryā-yı ḡikmet ve’s-selām

Da‘vet eylerse anı ger bir faḡīr
Uḡruna ḡorsa nefis ger ḡaḡīr

⁹³ bāḡ-ı sūnbūlzār: bāḡ-ı ‘adnzār YA.

⁹⁴ Açılıp ḡūy-gerdesinden: Oldı āb-ḡūy-gerdesinden YA.

LA. 102b

Medh idüp yirdi leţâfette anı
Azını çoğa tutardı ol Ğani

Ĥasta aĥvâlin şorardı ol hümâm
‘İnd-i pâkinde bir idi ĥaşş u ‘âm

Ğıll u ĝışdan pâk idi şadı anıñ
Cümleden vâlâ idi ĩadri anıñ

YA. 32b 180

Ĥoş tutardı gönlünü ol ĥayr-ı nâs
Her ne Ĥaĥdan gelse ger kılmazdı yas

LA. 103a

Ger aña kılsaydı kemlik bir le’im
Yalvarup Mevlâsına dir yâ Raĥim

Ĥadr-i zâtım bilse itmezdi anı
Ğam yimezdi ol nübüvvet gülşeni

Eyleyüp mihrâb-ı ‘ışkı secdegâh
Gönlünü Mevlâya virmişdi o şâh

Faĥr ile faĥr eyler idi dâ’imâ
Himmet-i ‘âlî tevâzu’dan yaña

LA. 103b 185

Ĥüsni aĥlâĥ isteyen Ĥaĥdan müdâm
Söylesünler e’ş-şalâtu ve’s-selâm

**Faşlü’n- Fîl-Mu’cizât-ı Ĥabîb-i Ĥudâ Şefî’-i Rüz-ı
Cezâ Şâh-ı Beĥâ Muhammedinni’l-Muştafâ ‘Aleyhi’ş-
şalâtu ve’t-Teĥâyâ**

Gel berü ey ümmet-i şâh-ı cihân
Ârzümend-i rızâ-yı Müste’an

İstimâ’ it cân u dilden ba’de-zâ
Mu’cizâtından diyem biraz saña

- LA. 104a Resm ile ādāb ile taḥrīr idem
Şevḳ ile şādāt ile taştīr idem
- Emir kıldı iki pāre oldu ay
Eyledi ĩmān aña yoḥsul u bay
- 190 Gelmedi dūnyāya ḥayr-ı maḳdemi
Mu‘cizāt idi o şāhiñ hem-demi
- Mu‘cizātını şaḥīḥ idüp ḥisāb
Dört biñ elli oldu anda faşl u bāb
- Mu‘cizātıñ a‘zamı Ḳur‘ān olur
Müdde‘āsna güzel bürhān olur
- LA. 104b Hem mübārek parmağından ol Ḥabīb
Kevşer icrā kıldı aşḥāba naşīb
- YA. 33a Gel berü ey teşne-i āb-ı ḥayāt
Cān u dilden söyle her dem e‘ş-şalāt
- Mu‘cizāt-ı bāhirinden bir daḥi
Diñle taşdıḳ eyle anı yā aḥı
- Bir kişi geldi didi sultān-ı dīn
Mu‘cize göster baña sen kim hemīn
- LA. 105a Müslimān olup idem dīniñ ḳabūl
Emriñe münḳād olam ben yā Resūl
- Ol zamān ḳarşuda vardı bir şecer
Ṭal u budaḡ ile pek a‘zam meger
- Didi kim var söyle şimdi aña tīz
Nezdime gelsün idüp reftārı tīz
- 200 Vardı buyruḡın ağaca söyledi
Ol Resūlu’llah saña gelsün didi

LA. 105b Dört yaña meyl eyleyüp ƣopdı şecer
Cânını Peyğambere ƣıldı sefer

Ol şecer ƣıldı şalât ile selâm
Hâƣ nebîsiñ didi geldi ve's-selâm

Emr idüp gitdi yirine nâ-gehân
Ƙâ'im oldı tâ yirinde bî-ziyân

Ol kişi oldı müslimân ol zamân
Eyleyüp tevĥîde ģayretler hemân

LA. 106a 205 Vir şalavât Aĥmede ĩmân iden
Râh-ı şer'-i Muştafâ üzre ģiden

Mu'cizât-ı a'zamından eyle ģuş
Birisin daĥi ki ģöñlüñ ola ĥoş

Geldi bir ģün kim Ebû- Cehl-i 'anîd
Didi kim dirsîñ benim şâh-ı ferîd

Aldı bir taş avcı içinde hemân
Didi fehm eyle nedir kim bu nihân

LA. 106b, YA. 33b Ęün Resûlu'llah buyurdı pes aña
Bileyim mi söylesün mi ol baña

210 Didi söylerse saña ĩmân idem
'Âĥıbet râh-ı hidâyetle ģidem

Dile geldi taş o demde söyledi
'İşĥ ile şevĥ ile tevĥîd eyledi

Yire ƣaldı taş ol dem ol la'în
Didi hazâ ģuvvetü siĥrü'n-mübîn

LA. 107a İ'tikâd-ı pâk ile di e's-şalât
Ęün şefâ'at ƣıla Fahr-i Kâ'inât

**Faşlı'n- Fî'l-Mî'râc Resûlü's-Şaḡaleyn ve Faḥrû'l-
Ḥaremeyn ve Ceddi'l-Ḥasaneyn ve Ḥabîb-i Rabbi'l-
'Âlemîn**

- Gel işit kim seyyidiñ mi'râcını
Kim giyinmişdir nübüvvet tâcını
- 215 Eyledi Rabb-ı Te'âlâdan niyâz
Ḥaḡ ile Ḥaḡ olmağa ol şâh-bâz
- LA. 107b 'Âşık-ı nûr-ı cemâlu'llah idi
Ârzümend-i vişâlu'llah idi
- Nâr-ı ḥasret kılmışdı câna kâr
'İşk-ı Ḥaḡla eylemekden âh u zâr
- Ümmühânî ḥânesinde nâ-gehân
Ḥaḡka tâ'at eyler iken ol zamân
- Didi Cebrâ'île Rabbü'l-'âlemîn
Aḡmede benden selâm it yâ Emîn
- LA. 108a 220 İbtidâ var cennet-i a'lâya tâ
Bir burâḡ al kim aña olsun sezâ
- Tâc alup hem daḡi sündüs ḡulle al
Kim götür aña odur ferḡunde-fâl
- Cennete geldi o demde Cebrâ'îl
Muḡteza-yı emr ü fermân-ı Celîl
- YA. 34a Gördi anda bir burâḡ-ı bî-naḡîr
Aḡmediñ çün ḡaḡk kılmışdı Ḡadîr
- LA. 108b Gözlerinden ḡan dökerdi ol burâḡ
Didi Cebrâ'îl nedir bunca firâḡ

- 225 Didi ben halk oldıgımda bir zamân
Bir nidâ gûş eyledim kim nâ-gehân

Yâ Muhammed Muştafâ diyü hemân
Şavt urilup gûş idince cism ü cân

‘Aql u fikir şöyle oldı serserî
Cümle-i âmâlıden oldum berî
- LA. 109a Yimek içmek baña oldı harâm
Olsa da mesken baña dârü’s-selâm

‘Âşık oldum cân u dilden nâmına
N’ola irsem vuşlatı eyyâmına
- 230 Çün görürsün cennet-i a’lâdayım
Yanmada tâ düzah-ı gayyadayım

Ġam yime didi burâka Cebrâ’îl
Mağsüdiñ virdi Hudâvend-i Celîl
- LA. 109b Şükr kıl kim kalmadıñ hasret aña
‘Âkıbet Hağ virdi mağlûbiñ saña

Kavısur ma’sûk olan ‘uşşâkına
Râmı elbette dil-i müştâkına

Gel seni cânâniña vâsıl idem
Gülşen-i ümmidiñe dâhil idem
- 235 Ol Burâk u hulle vü hem tâcı da
Aldı geldi ol şeb-i mi’râcı da
- LA. 110a Kim bilürse Muştafâ kâdrin ‘ulâ
Virmege kılsun şalâta iktidâ

Hağ selâmın kıldı teblîğ Aħmede
Pâdişâh-ı enbiyâ-yı es’ada

- YA. 34b Didi kim ister seni yā Muşţafā
Gidelim buyur hemān Őimdi Hūdā
- Nā'il olduñ bir 'azīm-i devlete
 Hāķ seni ķıldı müyesser rü'yetē
- LA. 110b 240 Gūş idüp ol demde Őāh-ı enbiyā
 Hoş kıyāma ķıldı bā-şevķ ü şafā
- Yümn ile oldu burāķ üzre süvār
 Hulle vü tācı giyüp bi'l-iftihār
- Bir nefesde geldiler 'izzetle tā
 Mescid-i Aķşā-yı pāki ķıldı cā
- Allahu Ekber Allahu Ekber*⁹⁵
- LA. 111a Enbiyā ervāhı hep iķbāl ile
 Geldi istiķbāline iclāl ile
- Söylediler cümlesi tekrīm ile
 Bu mezāyā üzre hoş tefhīm ile

⁹⁵ Allahu Ekber Allahu Ekber: -YA.

Bahr-i Tavîl⁹⁶

Fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün

245 E's-selâm ey şâh-ı ıklîm-i risâlet e's-selâm
E's-selâm ey vâsıl-ı dergâh-ı Hâzret e's-selâm

Ey tufeylîñ bā'ış-i halk-ı tamām-ı dü-cihân
V'ey olan hep mebde-i âşâr-ı kudret e's-selâm

LA. 111b Şad-hezârân şükr ü minnet buldı hüsn-i intizâm
Şer'-i pâkiñle kamu edyân-ı millet e's-selâm

Şâniña Mevlâ buyurdı "raḥmeten li'l-'âlemîn"⁹⁷
Oldı zâtın 'âlemine feyz ü raḥmet e's-selâm

Hâzret-i Mevlâ Halîle cedd-i pâkiñdir diyü
Âteş-i Nemrûdî kıldı bâğ-ı cennet e's-selâm

250 Mûcib-i teşrifîñ oldı Nûḥa tûfândan necât
Derd ü miḥnetden gelüp Eyyûba şîḫḫat e's-selâm

Bizleri Hâḫ kıldı ümmet zât-ı 'âlî-şâniña
Yâ imâm u yâ şeffî'-i kavm ü ümmet e's-selâm

LA. 112 a Olup anlarla mülâkî Muştafâ
Ḳudseden 'azm eyledi kân-ı vefâ

⁹⁶ Bahr-i Tavîl: 1. Fe'ülün, mefâ'iltin, fe'ülün, fe'iltin, mefâ'ilti cüzlerinden ibaret bir ahenk ölçüsüdür. Arap edebiyatında kullanılan bu ölçü bu hâliyle Türk edebiyatında hiç kullanılmamıştır. Türk edebiyatında kullanılan bahr-i tavîl; fe'ilâtün, mefâ'ilün, müstef'ilün gibi cüzlerin her mısra da aynı miktarda olmak üzere istenildiği kadar tekrarından ibarettir. Bir mısraı hemen hemen bir sahife yer tutan bahr-i tavîl de seci'/iç kafîye de kullanılır. Tahirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*, Enderun Kitabevi, (Neşre haz.: Kemâl Edib Kürkçüoğlu), İstanbul 1973, s. 22-23; Dilçin, Cem; *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 1983, s. 277; Mermer, Ahmet; Keskin Koç, Neslihan; *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 15-16. "Bahr-i Tavîl" başlığını taşıyan bu bölüm bilinen bahr-i tavîlden ziyade, Hz. Peygamberin methi ve O'nu selamlamak üzere; Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezniyle yazılmış bir şiir görünümüne sahiptir.

⁹⁷ Raḥmeten li'l-'âlemîn: "Âlemlere rahmet olarak (gönderdik.)" Enbiyâ Suresi (21/107), Kur'an-ı Kerim.

- YA. 35a Çıkdı birinci semâdan gitdi tâ
Çün maķâmı oldu “sidre’l-müntehâ”⁹⁸
- Aţlas-ı gerdün döşendi rāhına
İhtirām için dü-‘âlem şāhına
- 255 Būy-ı dūd-ı ‘ūd u ‘anberle hevā
Müşg-bār itdi cihānı her yaña
- Oldı nā’l-i pāy-ı rahşı müşteri
Kıldı Hāķ ķandīl māh-ı enveri
- LA. 112b Hep feriştelere didiler yā Hābīb
Bu keremdir zātūna ancak naşīb
- Bu me’āl ile melā’ikler daħi
Oķudılar şöyle kim bā-ħoş anı
- Bahr-i Tavīdir**⁹⁹
- Mefâ’lün/mefâ’lün/mefâ’lün/mefâ’lün
Hāķķıñ maħbūb-ı pāk-i dil-berisiñ yā Resūlu’llah
Cemi’-i kâ’inātıñ mefħarısıñ yā Resūlu’llah
- 260 İder bi’l-cümle maħlūķatı zātūnla mübāhātı
Hābīb-i Hāķ dü-‘âlem serverisiñ yā Resūlu’llah
- LA. 113a Yüzüñ nūr-ı Hudādır berķ urur işbu feleklerde
Şeb-i mi’rāc-ı hāşıñ ekberisiñ yā Resūlu’llah
- Kimesne olmadı nā’il buña zātūndan aķdem hıc
Vişālu’llahıñ el-ħaķ mazħarısıñ yā Resūlu’llah
- Egerçi eyledi teşrīf zātıñ cümleden soñra
Risāletde ķamunıñ ekberisiñ yā Resūlu’llah

⁹⁸ Sidretü’l-müntehâ, yaratıklar âleminin son noktasıdır. Necm Suresi (53/14), Kur’an-ı Kerim.

⁹⁹ “Bahr-i Tavīl” başlığını taşıyan bu bölüm bilinen bahr-i tavīlden ziyade, Hz. Peygamberin methinde; Mefâ’lün Mefâ’lün Mefâ’lün Mefâ’lün vezniyle yazılmış bir şiir görünümüne sahiptir.

- Eyleyüp seyrân cümle şağ u şol
Kıldı icrâ-yı vedâ' andan resûl
- 265 Kıldı ol vâdîde Cibrîl ü burâk
Geldi ol dem Refrefi bi'l-ittifâk
- LA. 113b Râkib oldı Refrefe 'azm eyledi
Çün huzûra varmağa cezm eyledi
- Gitdi Refref üzre Aḥmed bir zamân
Bir maḳâmda ol daḫi oldı nihân
- YA. 35b 'Arz olup dîdâr-ı Rabbü'l-müste'ân
Kıldı envâr-ı kemâlâtın 'ayân
- Ḥaḳ buyurdı yâ Muḫammed Muştafâ
Sevdigim çün zâtiña kıldım 'aṭâ
- 270 Saña virdim işte ben bu devleti
Saña lâyıḳ eyledim bu şevketi
- LA. 114a Olmadı Mûsâya bu rif'at sezâ
Çoḳ didi dîdârını göster baña
- Çün taḫayyürde ḳalup hep enbiyâ
Hiç birisi nâ'il olmadı buña
- Söyle maṭlûbîñ nedir ḳılam revâ
Mülkimi râhıñda hep idem fedâ
- Muştafâ kıldı niyâz u ilticâ
Baña baḫş it ümmetim yâ Rabbenâ
- LA. 114b 275 Kılma rüsvâ anları rûz-ı cezâ
'Afv ḳıl noḳşânlarını yâ Ḥudâ
- Çün buyurdı kim saña kıldım 'aṭâ
Ümmetiñi 'afv idem rûz-ı cezâ

Beş vakitte lîk kılsunlar şalât
Ben de virem anlara oddan necât

Ümmet iseñ Muştafâya muţlakâ
Cân u dilden vir şalavâtlar aña

LA. 115a Çünki ol vaqt oldu fermân-ı Hudâ
‘Avdet-i Peyğambere bâ-hoş-şafâ

280 Eyledi teşrif bir ân içre hem
Hazret-i maħbûb-ı Rabb-i zû'l-kerem

Söyledi aşhâbına mi‘râcını
Kıldı ihyâ lutfuna muhtâcını

Didiler hep oldu bu vaq‘a şahîh
Haqqı gören sözleri söyler faşîh

LA. 115b Hep inandık var aña İmânımız
Yâ şefâ‘atlü ulu sulţânımız

Ola haqqıñda mübârek serverâ
Saña maħşûş oldu mi‘râc-ı Hudâ

285 Sensin ol âhir-zamân peyğamberi
Cümlemizdir âsitâniñ kem-teri¹⁰⁰

Hep fedâdır cânımız evlâdımız
Râhiña yâ mefhar u emcâdımız

LA. 116a Kıssa-i mevlid-i “miskiyyi’l-ħitâm”¹⁰¹
Sâli biñ üç yüz yidide oldu tām

Haq-Te‘âlâ fazlını fikr idelim
Yana yana Hâlıkı zikr idelim

¹⁰⁰ YA nüshasında III. Mevlid’in 285. beyitinden sonrası zayi olmuştur.

¹⁰¹ Hitâmuhu misk: “işte yarışanlar yarışınlar”, Mutaffifin Suresi 26. ayetin ilk kısmı, Kur’an-ı Kerim.

**“Fa’lem ennehü lâ-ilâhe i’lla’llah”¹⁰²
(3 ‘aded) Hazâ Du’â-i Mevlid-i Şerîf**

Yâ İlâhî ‘izz ü şânîñ hürmeti
Zât-ı pāk-i Muştafâniñ hürmeti

LA. 116b 290 Cümle mü’min kullarıñı yâ Raḥîm
Ġarḳ kıl deryâ-yı luḫfa yâ Kerîm

Ey Hudâvend ü Cenâb-ı Kirdigâr
V’ey ‘Azîm ü Kâdir ü Perverdigâr

Sen ‘inâyet kıl bize sen kıl ‘atâ
Gerçi kullar kârıdır dâ’im ḫaṫâ

‘Âlemiñ ma’bûdı sensiñ yâ Hudâ
Her ne ‘âlem var seniñdir muṫlaḳâ

LA. 117a Cümle kullar dâ’imâ Allah dir
Sen bizim maṫlûbımız yâ Rabbi dir

295 Mağfiret kıl bâb-ı luṫfuñdan baña
Hâl ü şanımdan İlâhî ol rızâ

Dirse kim raḫmet ola rûz-ı cezâ
Anlarıñ olsun şeffî‘-i Muştafâ

Hâḳ diyüp geldik der-i iḫsâniña
Sen kerem kıl ne düşerse şâniña

LA. 117b Âl-i aşḫâb-ı Resûlu’llah için
Çâr-yâr u ehl-i beytu’llah için

Hem şerî‘at hem ṫarîḳat ḫaḳḳına
Zümre-i ehl-i ḫaḳîḳat ḫaḳḳına

300 Ḳuṫb u ğavṣ u pîr-i ‘azam ‘ışḳına
Evliyâ vü zât-ı ekrem ‘ışḳına

¹⁰² Fa’lem ennehü lâ-ilâhe i’lla’llah: “Bil ki Allah’tan başka ilâh yoktur.” Muhammed Suresi (47/19), Kur’an-ı Kerim.

El-emān ‘afv eyle her noḡṣānımız
Şoñ nefesde kıl refīḡ ĩmānımız

LA. 118a Dā’im olsun pādişāh-ı mü’minīn
Cümle-i ekdārdan olsun emīn

Çünki anlardır vekīl-i enbiyā
İşleridir ‘adl ‘adālet dā’imā

Cümle-i ihvān-ı dīni yā Kerīm
Gülşen-i firdevsde sen kıl ḡadīm

305 İtme bu *Nādīr* gedāyı yā Mecīd
LA. 118b Rüz-ı maḡşerde ‘ināyetden ba’īd

Āmīn

Temmeti’l-Mevlidü’ş-Şerīfü Bi-‘Avni’llahi’l-Meliki’l-Laḡīf

[.....¹⁰³]

Fī Rebi’ü’l-evvel Sene 1335

¹⁰³ Metnin bu kısmında bulunan birkaç satır maalesef karalanmıştır.

LA. 119a

Mevlid Şalâsı

Yâ Âmine büşrâki sübhâne men e'tâki
Bi ħamlıki Muĥammed Rabbü's-semâ hennâki
Bî'l-Muştafâ sa'duki ğaleb lemmâ ħamelti fi'r-Receb
Vemâ terâ Minhü't-ta'b hâzâ Nebiyyü'z-zeki
Şa'bânü şehri's-şânî bed'en-Nebiyyü'l-'Adnâni
Eş-şâliş Ramażâni ve Rabbuki e'tâki
Şevvâlün câet mus'iden bi-ħamlıki Muĥammeden
Vemâ terâ minhü'l -'anâ nûrun bi'llah yekfîki
Zî'l-ka'de etâki bî'l-vefâ ve şerrefeki bî'l-Muştafâ
Ve Rabbuki ânki 'afâ ve ħaşşahu raĥmâki

LA. 119b

Zî'l-ħicce sâdis şehruki lemmâ ħamelti bi'z-zekâ
Yâ Âmine yâ baĥtâki ve Rabbuki e'tâki
Câ'el Muĥarrem bî'l-henâ ve ħaşşa ħalbeki bî'l-henâ
Vemâ terâ minhü'l-'anâ ve Rabbuki e'lâki
Ve fî-Şafer ye'ti'l-ħaber bi-hâze'n-Nebiyyü'l- müfteĥar
Min eclihî şeĥĥa'l-ķamer nûrun bi'llahi yekfîki
Ve fî Rebî'i'l-evvel vulide'n-Nebiyyü'l-Mürsel
Yâ Âmine te'emmeli ve iĥmedi Mevlâki
Vulide'n-Nebiyyu maĥtûnen mukeĥĥalen medhûnen
Bi-ħâcibey maķrûnen ve ħusnuhü vefâki
LA. 120a
Hâzâ Nebiyyü'l-ümmeti ķad câenâ bî'r-raĥmeti
Nuslikunâ biĥ ħannet 'alâ raĥmî e'dâki

Beytü'l-'Arabî

Ķalbî ħuţbî ķâle bî libnânî
Sırrî ħadrî ve 'aynuhu 'ırfânî

Hârüne 'aķlî ve kelîmî rûĥî
Fir'avnu nefsi ve'l-hevâ Hâmânî

Selâmun 'alâ Nûĥin fi'l-'âlemîn ('aded 4)
Ve 'alâ Nûĥin e's-selâm ('aded 3)

E'üzü bi-kelîmâti'llahi't-tammâti min şerri mâ ħaleķe ('aded 3)

*İster isen Hak-Te'âlâdan 'atâ
Vir salavât Ahmede bî-intihâ
Nâdirî*

Sözlük

A

âbâd *Far.* Mamur, şen, bayındır.

âbâdân *Far.* Mamur, şen, bayındır.

‘abd *Ar.* Köle, kul.

‘Abdu’llah Peygamberimiz Hz. Muhammed’in babası.

‘Abdu’lmuttalib Peygamberimiz Hz. Muhammed’in dedesi.

âb-ı hayât 1. İçene ebedî hayat bağışlayan efsanevi su. 2. *mec.* Çok tatlı ve hafif su.

âb-ı rûy 1. Yüzsuyu. 2. Namus, şeref, haysiyet.

a’câm *Ar.* Acemler, Arap olmayan kavimler, İranlılar.

‘acîb *Ar.* Tuhaf.

‘acz *Ar.* Beceriksizlik, kabiliyetsizlik, zayıflık, güçsüzlük.

a’dâ *Ar.* Düşmanlar.

a’dâ-i hüner Hünerli rakipler.

âdâb *Ar.* 1. Terbiyeler, utanmalar. 2. Usuller, yollar, kaideler.

Âdem *Ar.* 1. İlk yaratılan insan ve ilk peygamber. Hz. Âdem, Ebü’l-beşer (insanlığın babası) künyesiyle ve Safiyu’llah (Allah’ın temiz kulu) sıfatıyla da anılır. 2. İnsan, adam.

‘adem *Ar.* Yokluk, bulunmama. 2. *tas.* Hak’tan gayrısı.

‘adîd *Ar.* Çok, birçok.

‘adîl *Ar.* Eşit, eş, müsavi.

‘adîm *Ar.* Yok olan.

‘adn *Ar.* Cennet.

‘Adnân Nesep âlimlerince Peygamber Efendimizin yirminci ceddidir. Hz. İbrahim’in neslinden olduğu ittifakla kabul edilmektedir.

âfitâb *Far.* 1. Güneş. 2. *mec.* Güzel kimse, parlak yüz.

‘afv *Ar.* Suçunu bağışlama.

âgâh *Far.* Bilgili, haberli, uyanık.

ağyâr *Ar.* Gayrılar, başkalar, yabancılar.

ahad *Ar.* Bir.

‘ahd *Ar.* 1. Söz verme. 2. Ant, yemin.

ahı *T.* Bir kimsenin sevdiği, en yakını.

âhir-zamân (Bu dünyanın) son gün(ü).

ahkâm *Ar:* Emirler, hükümler.

ahlâ *Ar:* 1. (Daha, en) tatlı. 2. (Daha, en) şirin.

ahsen *Ar:* Pek güzel.

ahsen-i takvîm En iyi, en güzel kıvamda. *mec.* İnsan

akdem *Ar:* İlk, önce, önceki.

akdes *Ar:* En kutlu, en kutsal.

âkıbet *Ar:* Nihayet, son.

akrân *Ar:* Eş ve benzer olanlar, yaşlılar.

âl *Ar:* 1. Aile. 2. Evlat. 3. Sülale.

âl-i 'Osmân Osmanlı hanedanı.

âl-i abâ Peygamberimizin kendisiyle birlikte kızı Fatıma, damadı Ali, torunları Hasan ve Hüseyin'den mürekkep ailesi.

a'lâ *Ar:* Daha yüksek, en yüksek.

'âlem *Ar:* Dünya, cihan.

'âlem-i ervâh Ruhlar âlemi, öteki dünya.

'âlem-ârâ *Ar:-Far:* Âlemi, dünyayı süsleyen.

'âlî *Ar:* Yüce, ulu.

'âlül-'âl Pek yüksek.

'âm *Ar:* Sene, yıl.

a'mâ *Ar:* Kör

a'mâl *Ar:* İşler.

âmâl *Ar:* Ümitler, dilekler, istekler.

'amîm *Ar:* Umuma ait, umumî, genel, yaygın.

Âmine Hatun Peygamberimiz Hz. Muhammed'in annesi.

ân *Far:* Güzellik cazibesi, alım.

'anber *Ar:* 1. Ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak, yapışkan ve misk gibi kokan, kül renginde bir madde. 2. Güzel koku.

'anber-nisâr *Ar:-Far:* Amber saçan.

'anîd *Ar:* Çok inatçı.

ârâm *Far:* 1. Durma, eğlenme, dinlenme. 2. Yerleşme, istirahat etme.

'arş *Ar:* 1. Dokuzuncu ve en sonuncu gök tabakası. 2. Bütün âlemi çevreleyen, âlem tasavvurunun sonu ve en yüksek noktası kabul edilen yer. 3. Allah'ın kudret ve yüceliğinin tecelli yeri. 4. Bütün yaratıkları içine alan nurani, ulvi ve en büyük yaratık. 5. *tas.* İnsan-ı kâmilin kalbi.

'arş-ı a'lâ Göğün en yüksek tabakası.

'arş-ı mu'allâ Yüce arş.

'arz *Ar:* Bir büyüğe sunma, gösterme.

'arz-ı didâr Yüz gösterme.

arz *Ar:* 1. Dünya. 2. Toprak.

ârzû *Far:* İstek, heves.

ârzûmend *Far:* İstekli, hevesli.

âsân *Far:* Kolay.

âsâr *Ar:* İzler, alametler, nişaneler.

asdikâ *Ar:* Samimi dostlar.

asfiyâ *Ar:* 1. Samimi, saf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kimseler. 2. Samimi dostlar, azizler.

'asfûr/'usfûr *Ar:* Serçe kuşu.

ashâb *Ar:* Hz. Muhammed'i görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler.

'asî *Ar:* 1. Karşı gelen. 2. Şaki, haydut. 3. Günahkâr.

'asîr *Ar:* Zor, güç, zahmetli.

âsitân *Far:* Eşik.

Âsiye *Ar:* Dinî inanışlara göre Hz. Mûsâ'yı Nil'den çıkararak büyütüp yetiştiren Firavun'un zevcesinin adı.

asnâm *Ar:* Putlar.

âsumân *Far*: Gök, sema.
âşikâr *Far*: Belli, açık, meydanda.
‘atâ *Ar*: Bağışlama, bahşiş.
‘atâyâ *Ar*: Hediyeler, armağanlar; bahşişler.
âteş-perest *Far*: Ateşe tapan.
‘atiyye *Ar*: Hediye, bahşiş.
atlas *Ar*: Üstü ipek, altı pamuk kumaş.
‘atşân *Ar*: Susuz, susamış, susayan.
âvâre *Far*: 1. Serseri, boş gezen, işsiz güçsüz. 2. Dağınık, perişan.
âvâz *Far*: Ses, seda.
‘avdet *Ar*: Geri gelme, dönme, dönüş.
‘avn *Ar*: Yardım.
‘ayân *Ar*: Belli, açık, meydanda.
‘ayne’l-hayât Hayat pınarı.
‘ayneyn *Ar*: İki göz.
a’zam *Ar*: Daha (pek, en, çok) büyük.
‘azamet *Ar*: Büyüklük, ululuk.
‘azîm *Ar*: Büyük, ulu, iri.
‘azîmü’ş-şân Şanı, ünü büyük olan.
‘azîz *Ar*: 1. Muhterem, sayın. 2. Sevgili.
‘azm *Ar*: Kasıt, niyet, karar.
‘azm-i bekâ Ahrete intikal etme.

B

bâb *Ar*: 1. Kapı. 2. *mec*. Sığılacak, başvurulacak yer. 3. Bölüm.
bâde *Far*: 1. Şarap; içki. 2. Kadeh. 3. *tas*. İlahî aşk.
ba’de *Ar*: Sonra.
ba’dehu *Ar*: Ondan sonra.
ba’de-zâ *Ar*: Ondan sonra.
bâdî *Ar*: 1. Sebep, mucip. 2. Sebep olan. 3. İlk, başlangıç.
bâ-emr-i Hudâ Allah’ın emri ile.
bâğ-ı cinân Cennet.

bâğ-ı dehr Dünya.
bâhir *Ar*: Belli, besbelli, açık, apaçık.
bâ-hoş *Far*: Hoşlukla.
bahr *Ar*: Deniz.
bahr u ber Deniz ve kara.
bahş *Far*: Bağış, ihsan.
ba’id *Ar*: Uzak, irak.
bâ’is *Ar*: 1. Sebep olan. 2. Gönderen. 3. İcap ettiren.
bâ-kavl *Far*: *-Ar*: Söz ile.
bâlâ *Far*: Yüksek, yukarı, üst, yüce.
bâ-lafz-ı fasîh *Far*: *-Ar*: Düzgün, kursesiz söz ile.
Bâr *Far*: Tanrı, Allah.
Bâr-ı Hudâ Tanrı.
Bârî *Ar*: Yaratan, yaratıcı, Allah.
bast *Ar*: Yayma, açma, uzun uzadıya anlatma.
batn *Ar*: Karın.
bed-hâh *Far*: Her işin fenalığını isteyen.
bedr *Ar*: Ayın on dördüncü gecesi, dolunay.
bedrî’-d-ducâ Karanlığı aydınlatan ay. *mec*. Ay yüzlü.
be-hakkı *Far*: *-Ar*: Hakkı için.
behcet *Ar*: 1. Sevinç. 2. Güzellik, güller yüzlülük.
behişt *Far*: Cennet.
bekâ *Ar*: Devam, bakilik.
bend *Far*: 1. Bağ, rabıta, bağlama. 2. Bağlanmış, bağlı.
bende *Far*: 1. Kul, köle. 2. Bağlı, intisap eden.
ber *Ar*: Kara toprak.
berk *Ar*: Şimşek.
ber-karâr *Far*: *-Ar*: Kararlı, yerli, devamlı.

beşer *Ar.* İnsan.

beyân *Ar.* Anlatma, söyleme, bildirme.

beyhûde *Far.* Boşuna, boş yere.

Beyti'l-harem Kâbe.

Beyt-i ma'mûr Yedinci kat gökte, Firdevs cennetinde Kâbe'nin tam üstünde kalan ve Kâbe'ye benzeyen meleklerin kibleşi.

Beytu'llah "Allah'ın evi": Kâbe.

Beytü'l-Makdis "Mukaddes ev": 1. Kudüs. 2. Kudüs camii.

beyyinât *Ar.* Deliller, şahitler.

bezm *Far.* Meclis.

bî-'aded *Far.* Hesapsız.

bî-ân *Far.* Cazibesiz.

bî-bedel *Far.-Ar.* Benzersiz, eşsiz.

bî- çâre *Far.* Çaresiz, zavallı.

bî-gâyât *Far.-Ar.* Sonsuzlar, sonu olmayanlar.

bî-gümân *Far.* Şüphesiz.

bihbûd *Far.* İyi, sağlam sıhhi [vücut].

bî-hisâb *Far.-Ar.* Hesapsız, sayısız.

bihişt *Far.* Cennet.

bi-ışku'llah *Ar.* Allah aşkı için.

bî-ihtimâl *Far.-Ar.* Mümkün olmama.

bî-intihâ *Far.-Ar.* Nihayetsiz, sonsuz.

bî-iştibâh *Far.-Ar.* Şüphesiz.

bî-kıyâs *Far.- Ar.* Ölçüsüz.

bî-kusûr *Far.-Ar.* Kusursuz, eksiksiz, tam.

bi'l-cümle *Ar.* Hep, bütün, toptan.

bi'l-iftihâr *Ar.* İftiharla, öğünerek.

bi'l-ihtirâm *Ar.* Saygı duyarak, saygıyla.

bi'l-ihtişâm *Ar.* İhtişamla, debdebeyle, gösterişle.

bi'l-iktidâ *Ar.* Tabi olarak, uyarak.

bi'l-ımtizâc *Ar.* Uyuşmak, anlaşmak yoluyla, uyuşarak, anlaşarak.

bi'l-ittifâk *Ar.* Beraberce, el birliğiyle, uyuşarak.

bî-meşak *Far.-Ar.* Zahmetsiz, sıkıntısız.

bî-misâl *Far.-Ar.* Eşsiz, eşi bulunmayan.

binâ *Ar.* 1. Yapı. 2. Yapma, kurma.

bî-nazîr *Far.-Ar.* Eşsiz, eşi bulunmayan.

bî-nişân *Far.* Nişansız, işaretlessiz.

bî-riyâ *Far.-Ar.* Riyasız, yalansız.

biryân *Far.* Kebap.

bist *Far.* Yirmi.

bî-şümâr *Far.* Hadsiz, sayısız, pek çok.

bî-ta'ab *Far.-Ar.* Zahmetsiz, sancısız.

bî-zevâl *Far.-Ar.* Zevalsiz, sonu olmayan.

bî-ziyân *Far.* Zararsız, kayıpsız.

bûd *Far.* Varlık.

bûd u nâ-bûd Var yok.

Burâk *Ar.* Hz. Muhammed'in Mîraç'ta bindiği binek.

bûy *Far.* Güzel koku.

bülend-âvâz *Far.* Yüksek ses, haykırma.

bürhân *Ar.* Delil, ispat, tanık.

büt *Far.* Put.

büt-perest *Far.* puta tapan.

büt-şiken *Far.* put kıran.

C

câ-be-câ *Far.* Yer yer.

cahîm *Ar.* Cehennem.

câm *Far.* Sırça, cam; bardak, kadeh, şişe ve toprak cinsinden şarap kadehi.

cân (cann) *Ar.* Cin taifesi.

cânân *Far.* 1. Sevgili, gönül verilmiş. 2. *tas.* Allah.

cânib *Ar.* Taraf, cihet, yan.

câvidân *Far.* Ebedî, daimî kalacak olan, sonrasız.

cây *Far.* Yer.

cebhe *Ar.* Alın. *mec.* Yüz.

cebhe-i pâk Temiz yüz.

cebîn *Ar.* Alın.

Cebrâ'îl *Ar.* Peygamberlere emir ve vahye vasıta ve memur olan dört büyük melekten biri.

cedd *Ar.* Dede, büyük baba, ananın veya babanın babası.

cehl *Ar.* Bilmezlik.

celâl *Ar.* 1. Büyüklük, ululuk. 2. Kızgınlık, hışım.

celî *Ar.* Aşikâr, meydanda, belli.

celîl *Ar.* Büyük, ulu.

cem' *Ar.* Toplama, yığma.

cemâ'at *Ar.* 1. İnsan topluluğu. 2. İmanın arkasında namaz kılanlar.

cemâl *Ar.* Yüz güzelliği.

cemî' *Ar.* Cümle, hep, bütün.

cemîl *Ar.* Güzел.

cenâb *Ar.* 1. "Şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret. 2. Huzur.

cevf *Ar.* 1. Boşluk. 2. Oyuk. 3. İç; kalp.

cevher *Ar.* Elmas, değerli taş.

cezbe *Ar.* Ruhun hayret ve sevince kapılarak sanki cesetten hariç bulunuyormuş gibi olması, heyecana gelmesi.

cezûm *Ar.* Kesin karar, niyet.

Cibrîl *Ar.* Cebrâ'îl.

cihân *Far.* Dünya, âlem. **dü-cihân** İki cihan (dünya ve ahiret)

cihât *Ar.* 1. Taraflar, yönler. 2. Yerler, semtler.

cihet *Ar.* 1. Yan, yön, taraf. 2. Sebep, vesile, bahane.

cilâ *Ar.* Parlatma, parlaklık.

cilvegâh *Ar.-Far.* Tecelli yeri.

cinân *Ar.* Cennetler.

cûd *Ar.* Cömertlik, el açıklığı.

cûd-ı kerem Cömertlik.

cûy *Far.* Nehir, akarsu, ırmak.

cümle *Ar.* Bütün, hep.

cürm *Ar.* Suç.

cüst ü cû *Far.* Arayıp sorma, araştırma.

Ç

çâk *Far.* Yarık, yırtık.

çâr *Far.* Dört.

çâr-yâr *Far.* Dört halife. (Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali).

çarh *Far.* Felek, gök.

çemenzâr *Far.* Çimenlik.

çeri *T.* Asker.

çeşm *Far.* Göz.

D

dâd *Far.* 1. İhsan, vergi. 2. Adalet, doğruluk. 3. Kısmet, nasip.

dâfi' *Ar.* 1. Defeden, savan, savuşturan, iten. 2. Cenabihak.

dalâl, dalâlet *Ar.* Doğru yoldan sapma.

dâmân, dâmen *Far.* Etek.

dâr *Ar.* 1. Ev. 2. Yer. 3. Yurt.

dârü'l-mesken Sakin olunan, oturlan yer.

dârü'l-penâh Sığınma yeri.

dârü's-selâm 1. Cennet. 2. Bağdat'ın eski adı.

da'vât *Ar.* Davetler, çağırımlar.

dâye *Far.* Sütüne, çocuğa bakan dadı.

def' *Ar.* 1. Öteye itme, savma. 2. Ortadan kaldırma. 3. Giderme.
dehr *Ar.* 1. Dünya. 2. Zaman, devir.
delîl *Ar.* Şahit, belge, tanık.
dem *Far.* 1. Soluk, nefes. 2. Vakit, zaman.
dem-be-dem *Far.* Her an.
der *Far.* Kapı.
der-i gufrân Merhamet kapısı.
der-'akab *Far.-Ar.* Hemen arkasından.
der-ân *Far.* Derhâl, hemen, o anda.
der-bân *Far.* Kapıcı, kapıya bakan.
derdmend *Far.* Dert sahibi, tasalı, kaygılı.
dergâh *Far.* 1. Tekke. 2. Kapı yeri, kapı önü.
dermân *Far.* 1. İlaç. 2. Çare. 3. Kuvvet, güç.
deryâ *Far.* Deniz.
devâ 1. İlaç. 2. Çare, tedbir.
devlet *Ar.* 1. Büyük saadet, zenginlik. 2. Baht, talih. 3. Büyük rütbe, mevki.
devrân *Ar.* Zaman, dünya, felek, talih.
dîrâz *Far.* Uzun.
dîdâr *Far.* Yüz, çehre.
dîde *Far.* Göz.
dîl *Far.* Gönül, kalp.
dîl-ârâ *Far.* Gönül alan, gönül okşayan, gönül kapan.
dîl-ber *Far.* Gönlü alıp götüren, güzel.
dîl-beste *Far.* Gönül bağlamış.
dîldâr *Far.* Birinin gönlünü almış, sevgili.
dîr *Far.* Eski.
dîr-i asnâm Eski putlar.
dûd *Far.* Duman, tütün.
duhûl *Ar.* İçeri girme, içine girme.

dûr *Far.* Uzak.
dûzah *Far.* Cehennem.
dü-cihân *Far.* İki cihan (dünya ve ahiret)
dürr *Ar.* İnci.
dürr-i yetîm Sedefinde tek olarak çıkan iri, büyük inci. *mec.* Hz. Muhammed.
düşvâr *Far.* Güç, zor.

E

eb *Ar.* Baba, ata.
ebed *Ar.* Sonu olmayan gelecek zaman.
ebrû *Far.* Kaş.
Ebû-Bekr İlk halife Hz. Ebû Bekir. Sıddîk lakabıyla anılır.
Ebû Cehl Adı Abdü'l-Hakem Amr b. Hişâm b. Muğîre'dir. Kureyş'in reislerinden olup Peygamberimizin en büyük düşmanıdır. Ebu Cehl (Cehaletin babası) ismi ona Peygamberimiz tarafından takılmıştır.
Ebû Tâlib Peygamber Efendimizin amcası ve Hz. Ali'nin babası.
edâ *Ar.* 1. Borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme; yerine getirme. 2. Tarz, ifade, üslup. 3. Naz, cilve.
edyân *Ar.* Dinler.
ef'âl *Ar.* İşler, ameller.
efdâl *Ar.* 1. Daha faziletli. 2. En âlâ, üstün.
efgân *Far.* İstirap ile haykırma, bağırıp çağırma; inleme.
efgende *Far.* 1. Yıkılmış, yıkık, düşürülmüş. 2. Düşkün, biçare.
eflâk *Ar.* Semalar, felekler, gökler.
efşân *Far.* Saçan, serpen, dağıtan.

ehem *Ar.* Daha (en, pek) mühim, çok ehemmiyetli.

ehlen ve sehlen Safa geldiniz, hoş geldiniz.

ekber *Ar.* Daha (en, pek) büyük.

ekdâr *Ar.* Kederler, gamlar, tasalar.

ekl *Ar.* Bir şey yeme[k], yenilme.

ekmel *Ar.* Daha (en, pek) kâmil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz.

ekrem *Ar.* Şeref sahibi; eli açık, pek cömert.

elem *Ar.* Ağrı, acı; keder, dert, maddi ve manevi ıstırap.

el-hak *Ar.* Hakikaten, doğrusu.

eltâf *Ar.* İyi muameleler, iyilikler, nezaketler.

emcâd *Ar.* Şeref, onur ve haysiyet sahibi olanlar.

emced *Ar.* Çok şeref, onur ve haysiyet sahibi olan.

emîn *Ar.* Emniyet sahibi, korkusuz; güvenen, şüphe etmeyen; kendisine güvenilen [kimse veya şey].

emîr *Ar.* 1. Bir kavmin, bir şehrin başı, beyi. 2. Büyük bir hanedana mensup kimse.

Emîrû'l-mürselîn Peygamberlerin emiri, Hz. Muhammed.

enâm *Ar.* 1. Bütün mahluklar, yaratılmış olan canlılar. 2. Halk, insanlar.

enbiyâ *Ar.* Müstakil şariat sahibi olmayan peygamberler.

encüm *Ar.* Yıldızlar.

enfes *Ar.* (Daha, en) nefis.

engübîn Far. Bal.

envâr *Ar.* Işıklar, parlaklıklar, aydınlıklar.

enver *Ar.* Daha, (en, pek) nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel.

erba'in *Ar.* 1. Kırk. 2. Kırkıncı.

erhâm *Ar.* 1. Hısımlar, akrabalar. 2. Döl yatakları.

erkân *Ar.* 1. Esaslar, destekler; direkler, sütunlar. 2. Reisler.

ervâh *Ar.* Canlar, hayatın cevherleri.

es'ad *Ar.* Daha saadetli; çok hayırlı, en mutlu.

eser *Ar.* 1. Nişan, iz, alamet. 2. Basılmış kitap. 3. Tesir.

esfâ *Ar.* En saf, en temiz.

esmâ *Ar.* Adlar.

esrâr *Ar.* Gizlenen ve bilinmeyen şeyler, aklın eremeyeceği işler.

eşrâr *Ar.* Tahripçiler, kötülük edenler, kötü şeyler, şerliler.

eşref *Ar.* Daha (en, pek) şerefli, onurlu.

evc *Ar.* Yüce, yüksek, bir şeyin en yüksek noktası, doruk.

evlâd *Ar.* 1. Çocuklar. 2. Sülale, nesil.

evrâd *Ar.* 1. Okunması âdet olunan dinî dualar. 2. Her vakitte dilde ve ağızda dolaşan sözler.

evsâf *Ar.* Sıfatlar

evtân *Ar.* İnsanın doğup büyüdüğü ve sevdiği memleketler, uğruna ölünen topraklar.

eyâ *Ar.* "Ey, hey!" manasına gelen nida edatıdır.

eymen *Ar.* En yümünlü, hayırlı; talihli, kutlu.

eyyâm *Ar.* 1. Günler. 2. Zaman.

Eyyûb Sabır timsali olan Eyyûb, Hz. İbrâhim soyundan gelen bir peygamberdir. Çok zengin olup, sayısız

malı, mülkü, birçok oğlu kızı bulunan Hz. Eyyûb Rabb'inin bir imtihanına maruz kalmış, bütün servetini, çocuklarını kaybettiği gibi kalbi ve dili hariç bütün vücudunda çibanlar çıkmış, yaralarına kurtlar dolmuş ve vücudu bozulup kokmaya başlamıştır. Bu durumda kocasına hizmette sebat eden eşi "Rahme" hariç hiç kimse onun yanına yanaşmadığından cemiyetten çekilmek mecburiyetinde kalmış, fakat hiçbir zaman sabrını ve Allah'a bağlılığını kaybetmemiştir. Bu sıkıntılı dönemden sonra sabrıyla imtihanı kazanan Eyyûb peygamber Allah'ın lütfu ve emriyle ayağını yere vurmuş, fişkıran su kaynağından yıkanıp içerek eski sıhhati ve güzelliğine kavuşmuştur. Ayrıca kendisine yeniden birçok servet ve çocuk da ihsan edilmiştir.

ez-cân u dil *Far.* Can ve gönülden.
ezfer *Ar.* Güzel kokulu [şey].
ezher *Ar.* Pek beyaz, güzel ve parlak.

F

fahr *Ar.* 1. Övünme, şeref, onur. 2. Büyüklük, ululuk. 3. Fazilet, erdem.
Fahr-i kâinât, Fahr-i âlem Hz. Muhammed.
fahrü'n-nisâ Kadınların övüncü, kadınların en faziletlisi, Hz. Âmine.
fakr *Ar.* Fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık.
Fârûk Hz. Ömer'in lakabı. [Haklıyı haksızdan ayırt ederek adaleti tam yerine getirmekle ün kazandığı için "fârûk" kelimesiyle adlandırılmıştır.]

fasîh *Ar.* 1. Güzel, düzgün ve açık konuşan. 2. Aşîkâr, sarîh, açık.
fasl *Ar.* 1. Bölüm. 2. Bir kitabın başlıca bölümlerinden her biri.
fazl *Ar.* 1. Fazla, ziyade. 2. İyilik, fazilet, erdem, lütuf.
fehîm *Ar.* Anlama, anlayış.
felek *Ar.* Gökyüzü, sema.
fer *Far.* 1. Parlaklık, aydınlık. 2. Süs, bezek.
ferah-bahşâ *Ar.-Far.* Ferah bağışlayan, sevinç veren.
ferah-bâl *Ar.* Gönlü ferah.
ferahnâk *Ar.-Far.* Sevinçli.
ferah-yâb *Ar.-Far.* Sevinç bulan, gönül açıklığı bulan.
ferah-zâ *Ar.-Far.* Ferahlık veren, sevinç doğuran.
ferd *Ar.* Tek, yalnız olan, çift olmayan, eşi bulunmayan.
ferhunde *Far.* Mübarek, mesut, kutlu, uğurlu.
ferhunde-fâl *Far.-Ar.* Falı kutlu, uğurlu olan.
ferhunde-şeb *Far.* Uğurlu gece.
ferîd *Ar.* Tek, eşsiz, eşi olmayan; kıyas kabul etmez.
ferîşte *Far.* 1. Melek. 2. Günahsız, masum.
fermân *Far.* Emir, buyruk.
fermân-ber *Far.* Aldığı emri yerine getiren.
feryâd *Far.* 1. Bağırma, çığlık. 2. İmdat isteme.
feth *Ar.* Açma, açılma.
feth-i bâb Kapının açılması

fevka'l-edeb Edebiyât üstü, son derece edepli.

fevka'l-kerem 1. Son derece cömert.

2. Asalet üstü, son derece asil

fevka'l-'ulâ Son derece şanlı, şerefli.

fevz *Ar.* Galiplik, zafer; selamet, kurtuluş.

feyz *Ar.* Bolluk, çokluk, verimlilik, ilerleme, çoğalma.

fitrat *Ar.* Yaradılış, mizaç, huy.

firâk *Ar.* 1. Ayrılık, ayrılma. 2. Hüznün, keder, sıkıntı.

firdevs *Ar.* Cennet.

firdevs-i a'lâ Cennetteki altıncı bahçe.

fuzûl *Ar.* Lüzensuz, fazla şey veya söz.

fütûh *Ar.* 1. Zafer, galibiyet, üstünlük. 2. Açma, açılma, ferahlanma, gönül ferahlığı.

G

Gaffâr *Ar.* Kullarının günahlarını affeden, Allah.

Gaffârü'z-zünûb Günahları, suçları bağışlayan [Allah].

Gafûr *Ar.* Mağfiret eden, suç bağışlayan, merhamet eden [Allah].

gâ'ib *Ar.* Görünmeyen, hazır olmayan, yok olan, kayıp.

Ganî *Ar.* 1. Zengin, varlıklı, bol. 2. Allah'ın adlarından biridir.

garb *Ar.* Güneşin battığı taraf, batı.

gark *Ar.* 1. Suyu batma, batma; batırma. 2. Boğulma, boğma.

gavs *Ar.* Yardımcı, imdada yetişen [Allah'ın velileri hakkında kullanılır].

gâye *Ar.* Netice, son; maksat, meram.

gayr *Ar.* Yabancı, bildik olmayan.

gayyâ *Ar.* Cehennemde bir kuyu veya bir dere.

gazab *Ar.* Dargınlık, kızgınlık, hiddet.

gedâ *Far.* Dilenci, yoksul.

gerdûn *Far.* 1. Dönücü, dönen, devreden. 2. Felek, dünya, sema.

gıll *Ar.* Gizli kin ve garez, düşmanlık.

gıll u gış Kin ve hile.

gılmân *Ar.* 1. Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler. 2. Köleler, esirler.

gîsû *Far.* Omuza dökülen saç, uzun saç, kâkül.

gonca *Far.* Tomurcuk, açılmamış çiçek [bilhassa gülün açılmamışı].

gufrân *Ar.* Affetme, merhamet etme.

gusl *Ar.* Cünüplük, hayız ve nifas hâllerinden sonra din gereğince yıkanma, arınma.

gûş *Far.* İşitme, dinleme.

gûyâ *Far.* 1. Söyleyen, söyleyici. 2. Sanki, diyelim ki.

gülşen *Far.* Gül bahçesi.

gülzâr *Far.* Gül bahçesi.

gümân *Far.* Zan, sanma, sezme.

günâh *Far.* Allah'ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dinî suç.

güzer *Far.* 1. Geçme, geçiş. 2. Geçen, geçici.

H

hâb *Far.* Uyku, rüya.

habîb *Ar.* 1. Sevgili. 2. Seven, dost.

Habîb-i Kibriyâ Hz. Muhammed.

habîr *Ar.* 1. Haberli, bilgili. 2. Cenabîhak.

hâce *Far.* Hoca, efendi, sahip, muallim.

hacer *Ar.* Taş.

hacr *Ar.* Ağuş, kucak, himaye.

hadd *Ar.* 1. Sınır. 2. Derece.

hadd-i gâye Son derece.

hadîd *Ar.* 1. Öfkeli, hiddetli, şiddetli.

2. Keskin. 3. Demir.

hâdim *Ar.* Hizmet eden.

hâfız *Ar.* Saklayan, koruyan, hıfzeden.

hâ'ifin *Ar.* Korkanlar.

hâ'iz *Ar.* Malik, sahip; taşıyan.

hâk *Far.* Toprak.

hâk-i pây Ayak toprağı, tozu.

hakikat *Ar.* 1. Bir şeyin aslı ve esası, mahiyeti. 2. Gerçek, doğru; gerçek-ten, doğrusu. 3. Sadakat, doğruluk, bağlılık, kadirbilirlik.

Hakîm *Ar.* Âlim, bilgin, her şeyi bi-
len [Allah'ın adlarındandır].

Hâkim *Ar.* Her şeye hükmeden, Tanrı.

Hâkim-i mutlak Cenabıhak.

hakîr *Ar.* İtibarsız, değersiz, aşağı,
adi, bayağı.

hakka'l-yakîn Gerçekliğine hiç şüphe
olmayan.

hâksâr *Far.* Toz toprak içinde kalmış,
hâli perişan.

hâl *Ar.* 1. Geçmiş ve gelecek olmayan
zaman. 2. Oluş, bulunuş, suret, key-
fiyet, durum.

halâs *Ar.* Kurtulma, kurtuluş.

halef *Ar.* Babadan sonra kalan oğul.

halel *Ar.* 1. İki şey aralığı, boşluk. 2.
Bozma, bozukluk, eksiklik.

hâlet *Ar.* Hâl, suret, keyfiyet.

hâlık *Ar.* Yaratan, yoktan var eden,
Allah.

halîfe *Ar.* 1. Birinin yerine geçen
kimse. 2. Hz. Muhammed'in vefa-

tından sonra ümmet idaresinin ba-
şına geçen kimse.

Halîlu'llah 1. Allah dostu. 2. İbrâhim
Peygamber. İbrâhim ateşe atıldığı
zaman Cebrâil onu havada tuttu ve
dileğini sordu. O da "Ben Allah'ın
kuluyum. Hacetim O'nadır, sana
değil. Allah ne dilerse yapsın." dedi.
Allah da onu dost edindi ve adı
Halîlu'llah oldu.

Halîme Hz. Peygamberin sütannesi.

halk *Ar.* Yaratma, yaratılma.

hallâk *Ar.* Yaratıcı, yaratan, var eden.

halvet *Ar.* 1. Yalnız, تنها kalma, ten-
haya çekilme. 2. Tenha yer.

hamd *Ar.* Allah'a olan şükran duygu-
larını bildirme.

hâmid 1. Hamdeden, şükreden. 2.
Hz. Muhammed'in lakaplarındandır.

haml *Ar.* 1. Ana karnındaki çocuk. 2.
Gebe olma, gebelik.

hammâr *Ar.* 1. şarap yapan veya sa-
tan, meyhaneci. 2. *tas. mec.* Mür-
şit, kılavuz.

hamrâ *Ar.* (En, çok) kırmızı, kızıl.

hamse *Ar.* Beş.

hânedân *Far.* Kökten asil ve büyük
aile. *mec.* Osmanlı.

harâret *Ar.* 1. Sıcaklık. 2. Susuzluk.
3. [Hastalıkta] ateş, yanma.

haremeyn *Ar.* Mekke-i Mükerrerme
ile Medîne-i Münevvere.

hâsıl *Ar.* Husule gelen, peyda olan,
olan, çıkan, üreyen, türeyen, biten.

hâss *Ar.* 1. Mahsus, özel. 2. Hüküm-
dârın kendine mahsus olan. 3. Saf, halis.

hâss u âm *Ar.* Herkes.

hâşâ *Ar:* Asla, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin.

hatâ *Ar:* 1. Yanlış, yanlışlık. 2. Günah. 3. Kabahat, kusur.

hâtem *Ar:* En son.

Hâtem-i enbiyâ Peygamberlerin sonu. Hz. Muhammed.

hâtır *Ar:* 1. Zihin, fikir. 2. Keyif, hâl. 3. Gönül.

hatm *Ar:* Hitama erdirme, bitirme.

hatmü'l-mürselîn Son peygamber.

havf *Ar:* Korku; korkma.

havf u recâ Korku ve ümit.

havrâ *Ar:* Ahu gözlü [kız, kadın].

Havvâ *Ar:* Hz. Âdem'in zevcesi olup Âdem cennette uykuda iken sol taraf kaburgasından alınan bir kemikten yaratılmıştır. Ümmü'l-beşer (insanlığın annesi) lakabıyla anılır.

hây *Far:* Vay!, eyvah!

hayâ *Ar:* 1. Ar, namus, edep. 2. Allah korkusu ile günahattan kaçınma.

hayâmend *Ar-Far:* Hayalî, edepli.

hayâl-ender-hayâl Hayal içinde hayal.

Haydar Arslan. Hz. Ali için kullanılır ve "kerrâr" sıfatıyla birlikte "Haydar-ı Kerrâr (döne döne hamle yapan arslan)" şeklinde görülür. Bu lakap ona annesi tarafından verilmiştir.

hayfâ *Ar:* Yazık ki, heyhat, vah!

hayrân *Ar:* 1. Şaşmış, şaşakalmış. 2. Çok tutkun. 3. Mestlik üstü sarhoşluk.

hayrü'l-beşer "İnsanların hayırlısı": Hz. Muhammed.

hayrü'l-enâm "İnsanların hayırlısı": Hz. Muhammed.

hayrü'n-neseb "Neslin hayırlısı": Hz. Muhammed.

hayrü'n-nisâ Kadınların hayırlısı.

Hayy *Ar:* Diri, canlı. [Allah'ın adlarından.]

hazâ *Ar:* Bu, o, şu.

hazîn *Ar:* Hüzünlü, kederli, gamlı.

hazz *Ar:* Hoşlanma, zevklenme; sevinç, memnurluk.

hefte *Far:* Hafta, yedi gün.

hem-ân-dem *Far:* Hemen, çabucak, o anda.

hem-dem *Far:* Sıkı fıkı, canciğer arkadaş.

hemîn *Far:* Bu bile, tıpkı bu; çok.

hengâm *Far:* Zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim.

her-gâh *Far:* Her zaman, her vakit.

hevâ *Ar:* Heves, istek, arzu.

hey'et *Ar:* 1. Şekil, suret, kıyafet. 2. Hâl, durum.

hezâr *Far:* 1. Bin [Sayı]. 2. Pek çok.

hezârân *Far:* Binler.

hıfz *Ar:* Saklama.

Hırâ *Ar:* Mekke civarında bulunan yalçın bir kayalığın adı. [Hz. Muhammed'e ilk vahy bu dağdaki mağarada gelmiştir].

Hızır Âb-ı hayâtı içip ölmezliğe kavuşan, kul sıkıştığı zaman imdadına yetişmekle meşhur olan kişi. Peygamber veya veli olduğu hususunda rivayetler vardır.

hicrân *Ar:* 1. Ayrılık. 2. Unutulmaz acı, keder.

hidâyet *Ar:* Hak yoluna, doğru yola kılavuzlama.

hidmet *Ar.* 1. İş, hizmet, vazife. 2. Birinin işini görme.
hikmet *Ar.* 1. Hakimlik. 2. Sebep.
hikmet-şinâs *Ar.-Far.* Hikmet, felsefe bilen.
hilkat *Ar.* 1. Yaratılma, yaratılış. 2. Tabiat.
hilm *Ar.* İnsanın tabiatında olan yavaşlık, yumuşaklık.
himem *Ar.* 1. Gayretler, çalışmalar. 2. Ermiş olanların tesirleri.
himmet *Ar.* 1. Gayret, emek, çalışma. 2. Ermiş kimsenin tesiri.
hitâb *Ar.* Bir veya birçok kimseye ağzdan veya yazı ile söyleme.
hoş-edâ *Far.-Ar.* Hareketi, davranışı hoş, güzel.
hoş-hâl *Far.-Ar.* Hali vakti yerinde, geçimi yolunda olan.
hûb *Far.* Güzel, hoş, iyi.
hûb-hû(y) *Far.* Güzel huy, güzel ahlâk.
Hudâ *Far.* Tanrı.
Hudâvend *Far.* 1. Allah. 2. Efendi, sahip. 3. Hâkim, hükümdar.
hulk *Ar.* Huy, tabiat.
hulle *Ar.* 1. Cennet elbisesi. 2. Belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan ibaret elbise.
hulûsu'l-bâl Gönülden samimiyet.
hûrî *Far.* Cennet kızı.
hurşîd *Far.* Güneş.
hûş *Far.* Akıl, fikir, şuur.
hûy-gerde *Far.* Terlemiş.
huzûr *Ar.* Hazır bulunma.
hüdâ *Ar.* 1. Doğru yol gösterme. 2. Kur'an-ı Kerim.
hükûm *Ar.* Hüküm, emir.

hümâ *Far.* 1. Devlet kuşu. 2. Saadet, kutluluk.
hümâm *Ar.* Himmetli, azimli, bir işe sınıksız sarılıp o işi başarma.
hürmet *Ar.* Saygı.
hüsn *Ar.* 1. Güzel, iyi. 2. Güzellik, iyilik.
hüsn-i hâl Davranış güzelliği, iyi hâl.

I

ıklîm *Ar.* Memleket, diyar, ülke.
ırzâ' *Ar.* Emzirmek, emzirilmek.
ıslâh *Ar.* İyi hâle koyma, iyileştirme, düzeltme.
'itr *Ar.* Güzel ve latif koku.
ıtrnâk *Ar.-Far.* İtirli, güzel kokulu.
ıztırâb *Ar.* Acı, elem, azap, sıkıntı.

İ

iblis *Ar.* Şeytan.
ibtidâ' *Ar.* 1. Başlama. 2. Başlangıç. 3. İlk, en önce, başta.
ibtihâc *Ar.* Sevinç, sevinme, gönüllü açılma.
îcâd *Ar.* 1. Vücuda getirme, getirilme. 2. Yeniden bir şey çıkarma.
îcâz *Ar.* 1. Aciz bırakma, acze düşürme. 2. Şaşırtma. 3. Bir benzerini yapmada herkesi acze düşürme.
iclâl *Ar.* 1. Büyültme, saygı gösterme, ikram. 2. Büyüklük, kudret ve kuvvet.
icrâ' *Ar.* 1. Akıtma, akıtılma. 2. Yapma, yerine getirme.
'îd *Ar.* Bayram.
idrâk *Ar.* Anlayış, akıl erdirme.
İdrîs İdrîs peygamber Şit peygamberden sonra gelmiştir. İlk defa rakam ve yazı yazıp, elbise diken odur. Bu

- yüzden kâtip ve terzilerin piri sayılır. Diri iken Allah tarafından göklere çekilmiş ve meleklere öğreten olmuştur.
- îfâ** *Ar.* 1. Ödeme, yerine getirme. 2. Bir işi yapma.
- ‘iffet** *Ar.* 1. Afiflik, temizlik. 2. Namus.
- iftihâr** *Ar.* 1. Övünme; koltuk kabartma. 2. Şeref, şan.
- ihâta** *Ar.* Bir şeyin etrafını çevirme, sarma, kuşatma, etrafı çevrilme, kuşatılma.
- ihfâ** *Ar.* Gizleme, saklama, saklanılma.
- ihrâc** *Ar.* Dışarı atma, çıkarma.
- ihsân** *Ar.* İyilik etme, lütuf, iyilik.
- ihtilâs** *Ar.* Kurtulma, kurtuluş.
- ihtimâl** *Ar.* Mümkün olma, mümkünlük, bir şeyin olabilmesi.
- ihtimâm** *Ar.* Dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme.
- ihtirâmât** *Ar.* Hürmetler, saygılar.
- ihtitâm** *Ar.* Hitam bulma, bitme, sona erme.
- ihvân** *Ar.* Sadık, samimi, candan dostlar. 2. Bir tarikat arkadaşları.
- ihyâ** *Ar.* 1. Canlandırma, diriltme. 2. Taze can verircesine iyilik. 3. Uyardırma, tazelik verme.
- ikbâl** *Ar.* 1. Baht, talih. 2. Saadetli, mutlu olma.
- ikrâ’** *Ar.* Okutma.
- ikrâm** *Ar.* 1. Hürmet, saygı gösterme. 2. Bir şeyi hediye, armağan olarak verme. 3. Ağurlama.
- ikrâr** *Ar.* Tasdik, kabul.
- iktidâ** *Ar.* Tabi olma, uyma.
- iktidâr** *Ar.* Güç yetme, yapabilme.
- iktimâl** *Ar.* Tamamlama, kemale erdirme.
- îlâ-yevmi’l-karâr** *Ar.* Kıyamet gününe kadar.
- ilâ-yevmi’l-kıyâm** *Ar.* Kıyamet gününe kadar.
- ilâ-yevmi’t-tenâd** *Ar.* Kıyamet gününe kadar.
- ‘ilel** *Ar.* 1. İletler, hastalıklar. 2. Vesileler, sebepler.
- ilhâm** *Ar.* 1. Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğdurulma. 2. Gönle doğan şey.
- ‘illet** *Ar.* Hastalık, sakatlık.
- ‘ilm-i ledün** Allah’ın sırlarına ait manevi bilgi.
- ilticâ** *Ar.* Sığınma, barınma.
- imtisâl** *Ar.* 1. Gerekeni yapma. 2. Alınan emre boyun eğme.
- imtisâlen** *Ar.* Uyararak, bağlı olarak.
- in’âm** *Ar.* Nimet verme, iyilik etme.
- ‘inâyet** *Ar.* Lütuf, ihsan, iyilik.
- incilâ** *Ar.* 1. Cilalanma, parlama. 2. Aşikâr, belli, meydanda olma. 3. Görünme.
- ‘ind** *Ar.* Yan, taraf; yön, kat.
- infisâl** *Ar.* Ayrılma, yerinden ayrılma, yerini bırakıp gitme.
- inkıyâd** *Ar.* Boyun eğme; kendini teslim etme.
- ins** *Ar.* İnsan.
- intihâ** *Ar.* 1. Nihayet bulma, sona erme. 2. Nihayet, son.
- intikâl** *Ar.* 1. Bir yerden başka yere geçme. 2. Geçme, birinden diğerine geçme.

intisâb *Ar.* Bir kimseye mensup olma.

2. Bir yere bağlanma.

intizâm *Ar.* Tertipli, düzgün olma, düzgünlük.

intizâr *Ar.* 1. Bekleme, beklenilme. 2. Gözleme, gözlenilme.

inzâl *Ar.* 1. İndirme, indirilme. 2. Tanrı buyruklarının peygamberlere gökten inmesi.

'irfân *Ar.* 1. Bilme, anlama. 2. *tas.* İlahî bir feyiz olarak kâinatın sırlarını bilme kudreti.

Îsâ İsrailoğullarının son peygamberidir. Kendisine "İncil" indirilmiştir. Hz. Îsâ bir mucize olarak Meryem'den babasız olarak doğmuştur. Ölülere diriltmek, körlerin gözünü açmak, bebekken konuşmak, su üstünde yürümek gibi mucizeler göstermiştir. Hz. Îsâ melekler tarafından dördüncü kat göğe kaldırılmış, kendisine kıyamete dek ömür verilmiştir.

İsmâ'il İbrâhim peygamberin ilk oğlu olan peygamberdir. Peygamberimiz İsmâ'il soyundan gelmiştir.

'ismet *Ar.* Masumluk, günahsızlık, temizlik.

isneyn *Ar.* Pazartesi.

İsrâfil Dört büyük melekten biri. Kıyamet gününü, haşır ve neşri Sûr'uyla (üfüreceği boru) o haber verecektir.

istidlâl *Ar.* Bir delile dayanarak bir şeyden bir netice çıkarma, delil ile anlama.

istikâmet *Ar.* 1. Doğruluk, doğru hareket. 2. Bir şeyin bir tarafa doğrul-

ması, uzanması. 3. *tas.* Allah'a kullukta bulunma.

istikbâl *Ar.* Birini karşılama.

istiklâl *Ar.* Kendi başına olma, kimseye bağlı bulunmama. [Arapçada, "rey sahibi olup keyfî iş görme ve başkasının fikrine ve emrine tabi olmaktan uzak kalma" manasınadır].

istilâ *Ar.* 1. Bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirme. 2. Yayılma, kaplama.

istimâ' *Ar.* 1. Dinleme, işitme, işitilme. 2. Dinleyip kabul etme. 3. Kulak verip dinleme.

istimdâd *Ar.* Medet, yardım isteme.

istirhâm *Ar.* Merhamet dileme, yalvarma, yalvarış.

'isyân *Ar.* İtaatsizlik, emre boyun eğmeme.

işrâk *Ar.* Parlatma, ışıklandırma.

itâ'at *Ar.* Boyun eğme, dinleme, alınan emre göre davranma.

itfâ *Ar.* Söndürme, söndürülme.

i'tibâr *Ar.* 1. Saygı gösterme. 2. Ehemmiyet verme. 3. Şeref, haysiyet. 4. Değer.

i'tikâd *Ar.* İnanma, gönülden tasdik ederek inanma.

i'timâd *Ar.* Dayanma, güvenme.

i'tirâf *Ar.* Suçunu veya yerinde olmayan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söyleme, hakkı teslim etme.

i'tizâr *Ar.* Özür dileme.

izâm *Ar.* Büyükler, ulular.

'izâm *Ar.* Büyük, ulu.

izdivâc *Ar.* Evlenme, birbirine eş olma.

izhâr *Ar.* Gösterme, meydana çıkarma.

‘izz *Ar*: 1. Değer, kıymet. 2. Yücelik, ululuk. 3. Güçlülük
‘izzet *Ar*: 1. Değer, kıymet; yücelik, ululuk. 2. Kuvvet, kudret. 3. Hürmet, saygı, ikram.

K

Kâ’be *Ar*: Hicaz’da Mekke-i Mükerrem’de Harem-i Şerif’in hemen hemen ortasında bulunan kutsal bina.

kâbil *Ar*: Olan, olabilir. **nâ-kâbil** *Far:-Ar*: Olmayacak, olamayacak.

kabz *Ar*: Azrâil tarafından ruh teslim alınma, ölme.

kabza *Ar*: Bir tutam, bir avuç, bir el dolusu şey.

kadem *Ar*: 1. Ayak. 2. Adım.

kadîm *Ar*: 1. Eski. 2. Öncesi bilinmeyen şey. 3. Eski zaman.

Kâdir *Ar*: Kudret sahibi; kudretli, kuvvetli, güçlü. [Allah’ın adlarından].

kadr *Ar*: 1. Değer, itibar. 2. Onur, şeref, haysiyet. 3. Rütbe, derece.

kâfir *Ar*: 1. Hakkı tanımayan, bilmeyen. 2. Allah’ın varlığına ve birliğine inanmayan.

kâ’im *Ar*: 1. Ayakta duran, ayakta bulunan. 2. Birinin yerini tutan, birinin yerine geçen.

kâ’inât *Ar*: 1. Var olan şeylerin cümlesi, hepsi, yaratıklar. 2. Dünya.

kakımak *T*: 1. Öfkelenmek, kızmak. 2. İtiraz etmek, karşı gelmek. 3. Azarlamak.

kâlâ *Far*: 1. Kumaş. 2. Sermaye.

kâm *Far*: Meram, arzu, emel, istek.

kâm-bîn *Far*: Mesut, bahtiyar, meramına erdiren.

kamer *Ar*: Ay.

kâmet *Ar*: Boy.

kâmil *Ar*: 1. Bütün, tam, noksansız, eksiksiz. 2. Kemale ermiş, olgun.

kâm-kâr *Far*: İsteğine ulaşmış, mutlu.

kâmrân *Far*: Arzusuna, isteğine kavuşmuş, mutlu.

kamu *T*: Bütün.

kâm-yâb *Far*: Talihli, isteğine ulaşmış, bahtiyar.

kân *Far*: Bir şeyin menbaı, kaynağı.

kân-ı kerem İyilik kaynağı.

kand *Ar*: Şeker.

kanda *T*: Nerede, nereye.

kâr *Far*: 1. İş, iş güç. 2. Kazanç.

karâr *Ar*: 1. Ölçülülük. 2. Tam ölçü, ne az ne çok.

karîb *Ar*: Yakın, yakın olan, uzak olmayan; soyca yakın.

karîn *Ar*: Yakın.

kâsır *Ar*: 1. Kısa. 2. Kusurlu.

kayd *Ar*: Ayağa vurulan zincir, pranga.

Kayyûm *Ar*: Allah.

kelâm *Ar*: 1. Söz. 2. Kur’an.

Kelîm Tür-ı Sînâ’da Cenabıhak’la konuşması dolayısıyla Hz. Mûsâ’nın unvanı.

kellimi’n-nâs İnsanlara söyleyin.

kem *Far*: Fena, kötü.

kemâl *Ar*: Olgunluk, tamlık, eksiksizlik.

kem-ter *Far*: Daha aşağı, aşağıda bulunan, hakir, itibarsız.

kenz *Ar*: Hazine, define, yer altında saklı değerli eşya.

kerem *Ar.* Cömertlik, el açıklığı, lütuft, başış, bahşış.

kerîm *Ar.* 1. Kerem sahibi, cömert. 2. Ulu, büyük.

kesb *Ar.* 1. Çalışıp kazanma. 2. Edinme, kazanma.

kesret *Ar.* Çokluk, bolluk.

keşf *Ar.* 1. Açma, meydana çıkarma. 2. Bir sırrı öğrenme. 3. Allah tarafından ilham olunma.

keşf-i hicâb Bir şeyin yüzündeki perdeyi kaldırma, gizli yönünü öğrenme.

kevn *Ar.* 1. Olma. 2. Var olma, varlık, vücut.

kevn ü mekân *Ar.* Varlık, kâinat.

kevneyn *Ar.* 1. Cismani ve ruhani âlem. 2. Dünya ve ahiret.

kevser *Ar.* Cennette bir havuzun adı.

kevser-âsâ *Ar.-Far.* Kevser gibi.

kıdve *Ar.* 1. Kendisine uyulup ardından gidilecek kimse. 2. Bir sınıfın veya topluluğun başında olan kimse.

kıssa *Ar.* 1. Fıkra, hikâye, rivayet. 2. Vaka, macera.

kıyâm *Ar.* 1. Kalkma, ayağa kalkma, 2. Namazın iftitah tekbiriyle rükû arasındaki ayakta durma kısmı.

kibâr *Ar.* 1. Büyükler, ulular. 2. Terbiyeli, görgülü, nazik.

kibr *Ar.* Büyüklük taslama, yüksekten bakma [birisine].

kibriyâ *Ar.* 1. Büyüklük, ululuk. 2. Allah.

Kirdigâr *Far.* Allah

kudret *Ar.* 1. Kuvvet, takat, güç. 2. Allah'ın ezelî gücü.

kuds *Ar.* 1. Temizlik, paklık. 2. Kutsallık, mübareklik.

kûh *Far.* Dağ.

kum *Ar.* Kalk.

kurb *Ar.* Yakın olma, yakınlık, yakın bulunma.

kurb-ı Hak Allah'a manevi yakınlık.

Kureyşî Kureyş kabilesinden olan, Kureyşli [Kureyş, Hz. Muhammed'in mensup olduğu Arap kabilesinin adı olup Kâbe'nin korunması bu kabileye aitti.]

kutb *Ar.* Bir tarikatın ulu'su, en büyük veli.

kuflu *T.* Uğurlu, mübarek.

küffâr *Ar.* Kâfirler, hak dinini inkar edenler.

küfr *Ar.* 1. Allah'a ve dine ait şeylere inanmama, Cenabıhakk'a ortak koşma. 2. Dinsizlik, imansızlık. 3. İslam dinine uymayan inanışlarda bulunma.

künc *Far.* Köşe, bucak.

künûz *Ar.* Hazine.

kürsî *Ar.* Arş-ı azamın altında bir düzlükte olan levh-i mahfuz'un bulunduğu yer.

L

lâ *Ar.* Olumsuzluk edatıdır. "Yok".

lâ-'aded *Ar.* Sayısız.

lâ-'adîl *Ar.* Eşsiz.

lâ-büdd *Ar.* Lazım, gerekli, gerek.

lâ-cerem *Ar.* Şüphesiz; besbelli, elbette.

lafz *Ar.* Söz.

la'in *Ar.* Kovulmuş; nefret kazanmış; istenilmeyen.

lâl *Ar.* Dilsiz.

la'net *Ar.* Allah'ın mağfiretinden mahrumluk; beddua, ilenç.

Lât ve 'Uzzâ *Ar.* Cahiliye devri müşrik Arapların İlah saydıkları putlardan ikisidir.

Latîf *Ar.* 1. Allah adlarındandır. 2. Yumuşak, hoş, güzel, nazik.

lâ-yefnâ *Ar.* Fena bulmaz, yok olmaz.

lâ-yezâl *Ar.* Zevalsiz, bitimsiz.

lâ-yuhsâ *Ar.* Sayılmaz, hesaba gelemes.

leb *Far.* Dudak.

Lebîb 1. Akıllı, zeki. 2. Kelime Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında birçok şair tarafından mahlas olarak kullanılmıştır. Kelimenin benzerlik sebebiyle meşhur Muallakat şairi Lebid olma ihtimali de nazara alınmalıdır. Söz konusu şair Arap edebiyatı cahiliye dönemi şairlerinden olup, İslami dönemini de idrak etmiştir.

ledünnî *Ar.* Allah bilgisine ve sırlarına ait, onunla ilgili.

le'im *Ar.* Alçak, aşağılık, cimri [kimse].

lem'adâr *Ar.-Far.* Parıltılı.

lem-yezel *Ar.* Zeval bulmaz, baki, kalıcı. [Allah'ın sıfatlarındandır].

letâfet *Ar.* 1. Latiflik, hoşluk. 2. Nezaket. 3. Yumuşaklık.

levh ü kalem *Ar.* "Levha ve kalem": Levh-i mahfuz ve buraya yazan kalem demektir.

leyk *Far.* Lakin, amma, fakat, ancak.

leyl, leyle *Ar.* Gece.

leyle-i isneyn Pazartesi gecesi.

leyle-i kadr Kadir Gecesi.

lezzet-fezâ *Ar.-Far.* Lezzet, tat artıran.

li-ecl *Ar.*den dolayı, için, maksadıyla.

li-ecli'l-i'tibâr İtibar için.

lik *Far.* Lakin, fakat, amma, ancak.

lutf *Ar.* 1. Hoşluk, güzellik. 2. İyi muamele.

M

ma'bûd *Ar.* 1. Kendisine ibadet olunan. 2. Allah.

mâ-cerâ *Ar.* Cereyan eden, geçen, olup geçen şey.

mâ-dâme *Ar.* Devam ettikçe, süresince.

mâder *Far.* Anne.

mâdiha *Ar.* Metheden, öven.

mâ-fihâ *Ar.* Öteki dünya, ahiret.

mâ-fi'l-gazab Gazap, öfke içinde.

mağfiret *Ar.* Allah'ın, kullarının günahlarını bağışlaması.

mağrûr *Ar.* 1. Bir şeye güvenen. 2. Gururlu.

mâh *Far.* 1. Ay. 2. *meç.* Hz. Muhammed, sevgili.

mahbûb *Ar.* Sevgili.

mahbûb-ı Hudâ Allah'ın sevgilisi Hz. Muhammed.

mahfi *Ar.* Gizli, saklı.

mahkûm *Ar.* Kendisine hükmolunan, birinin hükmü altında bulunan.

mahlûkât *Ar.* Yaratılmış şeyler, canlılar; yaratıklar.

mahrem *Ar.* 1. Gizli olan, herkese söylenmeyen. 2. [Biriyle] çok samimi olan. 3. Haram, şeriatın yasak ettiği şey.

mâh-rû *Far.* Ay yanaklı.

mahrûk *Ar.* Yanmış, yanık.

mahrûm *Ar*: 1. Bahtsız, nasipsiz. 2. İsteddiğini, dileddiğini elde edemeyen.
mahsûs *Ar*: 1. Yalnız bir kimseye ait olan. 2. Birine ayrılmış olan. 3. Layık.
mâhtâb *Far*: Ay ışığı, mehtap.
mahzen *Ar*: 1. İçinde eşya saklanacak yer. 2. Havasız, karanlık yer.
makâl *Ar*: 1. Söz, lakırdı. 2. Söyleme, söyleyiş.
makâm *Ar*: Kıyam edilen, durulan, durulacak yer, durak.
makbûl *Ar*: 1. Kabul olunmuş, alınan, alınmış. 2. Beğenilen, hoş karşılanan, geçer.
makdem *Ar*: Gelme, dönüp gelme.
makhûr *Ar*: 1. Kahrolmuş, bozguna uğratılmış. 2. Allah'ın gazabına uğramış.
maksûd *Ar*: Kastolunan, istenilen şey, istek.
mâlik *Ar*: Sahip, bir şeye sahip.
Mâlik *Ar*: Yedi cehennem hâkimi ve kapıcısı olan melek, zebanileri idare eden melek.
ma'lûm *Ar*: Bilinen, belli.
mânend *Far*: Benzer, eş.
mânend-i mûr Karınca gibi, karıncanın benzeri.
mansûr *Ar*: Allah'ın yardımıyla galip, üstün gelmiş.
masûn *Ar*: 1. Saklanmış. 2. Korunmuş, korunan. 3. Salim, sağlam.
ma'şûk *Ar*: Sevilen, sevilmiş.
mâtem *Ar*: Hüzüün, keder ve musibet zamanındaki ağlayış, yas.
matlûb *Ar*: Talep edilen, istenilen, aranılan şey.

me'âl *Ar*: 1. Meydana gelen şey, netice. 2. Mana, kavram, mefhum.
mebde *Ar*: Evvel, başlangıç, ilk unsur.
mebhâte *Ar*: Övünme, övünç.
mecâl *Ar*: Takat, güç, kuvvet.
Mecîd *Ar*: 1. Şan ve şeref sahibi, büyük, ulu. 2. Allah adlarından. 3. Allah.
mecmû' *Ar*: Cem olunmuş, toplanmış, tüm.
mecmû'a *Ar*: Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi.
mecnûn *Ar*: Çıldırılmış, deli, divane.
mecûs *Ar*: Zerdüştdininde bulunan halk; ateşe tapanların bağlı oldukları din.
meddâh *Ar*: Daha (pek, en, çok) metheden.
meded *Ar*: Yardım, imdat.
medh *Ar*: Övme, birinin iyi şeylerini söyleme.
mefhar *Ar*: Övünme.
mefharet *Ar*: İftihar duyma, övünme.
mefhûm *Ar*: Fehmolunmuş, anlaşılmiş.
mehcûr *Ar*: Uzaklaşmış, ayrılmış.
mekîn *Ar*: Oturan, yerleşen, temekkün eden.
meknûn *Ar*: 1. Dizilmiş. 2. Saklı, gizli, örtülü.
meks *Ar*: Durma, bekleme, bir yerde kalma, eğlenme.
melâhat *Ar*: Güzellik, yüz güzelliği.
melâ'ik *Ar*: Melekler.
melâl *Ar*: 1. Usanç, usanma, bıkmak. 2. Sıkılma, sıkıntı.
melîl *Ar*: Kederli.
menba' *Ar*: 1. Kaynak. 2. Pınar.

Mennân *Ar.* [Allah adlarından] çok ihsan eden, veren, ihsanı bol.
merâm *Ar.* İstek, maksat, niyet. **bervefkı'l-merâm** Merama, isteğe uygun olarak.
merkad *Ar.* Mezar, kabir.
Meryem Hz. İsâ'nın annesi.
merzûk *Ar.* 1. Rızıklanmış, rızkı verilmiş. 2. Bahtiyar, mutlu.
mesâ'ib *Ar.* Felaketler.
mesârr *Ar.* Sevinçler, zevkler.
Mescid-i Aksâ Kudüs'teki meşhur büyük cami.
mesh *Ar.* 1. Silme, sığama. 2. Bir şeyi el ile sığama.
Mesîh Hz. İsâ'nın lakabıdır. Elini sürdüğü hastaları derhal iyi etmesinden dolayı bu lakabı almıştır.
mesned *Ar.* 1. Rütbe, derece, makam. 2. İsnat edilen, dayanılan şey.
mest *Far.* Sarhoş.
mestûr *Ar.* Örtülü, kapalı, gizli.
mes'ûd *Ar.* Saadetli, bahtlı, bahtiyar, kutlu.
meşakkat *Ar.* Zahmet, sıkıntı.
meş'al *Ar.* 1. Aydınlatıcı alet, lamba. 2. Ucunda, alev çıkararak yanan bir madde bulunan sopa.
meşâm *Ar.* Burun, koku alacak yer.
mevlid *Ar.* 1. İnsanın doğduğu yer. 2. Doğma, dünyaya gelme. 3. Doğulan zaman. 4. Hz. Muhammed'in doğumunu anlatan manzum eser.
mevsûl *Ar.* Birleşmiş, kavuşmuş.
mevt *Ar.* Ölüm.
mevtâ *Ar.* Ölüler, ölmüşler.

me'yûs *Ar.* Yeise düşmüş, ümidi kesilmiş, ümitsiz.
mezâyâ *Ar.* Meziyetler, üstünlük vasıfları.
mihmân *Far.* Misafir, konuk.
mihnet *Ar.* 1. Zahmet, eziyet. 2. Gam, keder, sıkıntı. 3. Bela, musibet.
mihr *Far.* Güneş.
mihrâb *Ar.* 1. Camilerde, mescitlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan oyuk, girintili yer. 2. *mec.* Ümit bağlanan yer.
Mikâ'il *Ar.* Dört büyük melekten rızıkların taksimine memur olan biri.
milel *Ar.* 1. Milletler, uluslar. 2. Bir dinde veya mezhepte olan topluluklar.
minhâc *Ar.* Açık, geniş yol.
minnet *Ar.* 1. Bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme. 2. Görülen iyiliğe karşı teşekkürde bulunma. 3. Yapılan iyiliği başa kakma. 4. Teşekkür etme.
mirâc *Ar.* 1. Merdiven. 2. Göğe çıkma.
miskiyyü'l-hitâm Mükemmel bir şekilde sona erme.
misl *Ar.* Benzer, kat.
mislû's-sabâ Saba rüzgârı gibi.
mu'allâ *Ar.* 1. Yüce, yüksek. 2. Makamı, rütbesi yüksek.
mu'attar *Ar.* İtirlî, güzel kokulu.
mu'azzam *Ar.* Kocaman, ulu, koca.
mûcib *Ar.* 1. İcap eden, gereken, gerektiren. 2. Sebep, vesile.
mu'ciz *Ar.* Acze düşüren, kimsenin yapamayacağı yolda olan.
mu'cizât *Ar.* Mucizeler.

mu'cize *Ar.* Dinî teyit maksadıyla ve Allah'ın emriyle peygamberler tarafından yapılan ve halkı hayrette bırakan harikulade işler, hareketler, hâller.

muhâl *Ar.* Mümkün olmayan, olmaz, olmaz.

muhâlif *Ar.* Muhalefet eden, aykırılık gösteren, uymayan, uygun olmayan.

muhtâr *Ar.* İhtiyar eden, seçilmiş, seçkin [Hz. Muhammed hakkında kullanılır].

muhterem *Ar.* Saygıdeğer, sayın.

mu'in *Ar.* Yardımcı.

mukaddem *Ar.* 1. Önde olan, önde giden. 2. Önce gelen, önceki [zamanca].

mukaddes *Ar.* Mübarek, kutsal, temiz.

mukayyed *Ar.* 1. Kayıtlı, bağlı, bağlanmış. 2. Bir işe ehemmiyet veren. 3. Kaydolunmuş, deftere geçmiş.

mukîm *Ar.* İkamet eden, oturan.

muktezâ *Ar.* İktiza etmiş, lazım gelmiş.

mûr *Far.* 1. Karınca. 2. Yoksulluk sembolü.

murâd *Ar.* 1. Arzu, istek. 2. Maksat.

Mûsâ Hz. Mûsâ, Mısır'da Firavunların İsrailoğullarına zulmettikleri sırada dünyaya gelmiş ve ölümden kurtulması için bir sepet içinde Nil nehrine atılmış, kurtarıp büyüdüktan sonra Firavun'a asasını (asâ-yı Mûsâ) yılan şekline sokmak mucizesini göstermiş ve bu suretle kavmini Mısır'dan dışarı çıkarmak müsaadesini almıştır. Kızıldeniz kıyısına gelince asasıyla denizi yararak

kavmini geçirmiş ve arkadan gelen Firavun ve askerleri denizin tekrar kapanmasıyla boğulmuştur. Hz. Mûsâ Tûr Dağı'nda Allah'ın lütuna mazhar olmuş, O'nunla konuşmuştur. Bundan dolayı Hz. Mûsâ'ya "Kelîmu'llah" denilmiştir.

mu'teber *Ar.* 1. İtibarlı, hatırı sayılır, saygın. 2. İnanılır, güvenilir.

mutlak *Ar.* 1. Kayıtsız, şartsız. 2. Yalnız, tek, salt. **Hâkim-i mutlak** Cenabıhak.

muttasıl *Ar.* 1. Ulaşan, kavuşan, bitişen. 2. Aralıksız, hiç durmadan.

muvâfık *Ar.* Uygun, yerinde.

muzaffer *Ar.* Zafer, üstünlük kazanmış, üstün.

muzmer *Ar.* Gizli, saklı, örtülü, içte saklı.

mübâhât *Ar.* Övünme.

mübîn *Ar.* 1. Hayrı şerri, iyiyi ve kötüyü ayıran. 2. Açık, besbelli.

mücellâ *Ar.* Cilalı, parlatılmış, parlak.

müci'b *Ar.* İcabet eden, istenileni yapan, sorulana cevap veren.

müdâm *Ar.* 1. Devam eden, süren, sürekli. 2. Devam eden, arası kesilmeyen.

müdde'â *Ar.* 1. İddia olunmuş, iddia olunan şey. 2. Asılsız iddia edilen şey.

müferrih *Ar.* Ferahlık veren, iç açan, iç açıcı.

mühimme *Ar.* 1. Ehemmiyetli. 2. Lüzumlu, gerekli.

mülâkat *Ar.* 1. Kavuşma, buluşma. 2. Görüşme.

mülâkî *Ar.* Buluşan, kavuşan; görüşen.

mülk *Ar.* 1. Taşınmaz ve gelir getiren mal. 2. Bir devletin ülkesi.

mümecced *Ar.* Methedilerek ululanmış, şereflendirilmiş.

mümkînât *Ar.* Olabilen, olabilir şeyler.

mümtâz *Ar.* 1. İmtiyazlı, ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş. 2. Seçkin.

münâfık *Ar.* 1. Nifak sokan, ikiyüzlü. 2. Hz. Muhammed zamanında, kâfirlikte devam ettiği hâlde kendisini müslüman gösteren.

münevver *Ar.* Nurlandırılmış, parlattılmış; ışıklı.

münîr *Ar.* Nurlandıran, ışık veren, parlak.

münkad *Ar.* Boyun eğen.

mürd *Far.* Ölmüş.

müreccah *Ar.* Tercih edilen, üstün tutulan.

müretteb *Ar.* Tertip olunmuş, dizilmiş, yerli yerine konulmuş.

mürg *Far.* Kuş.

mürsel *Ar.* 1. İrsal olunmuş, gönderilmiş. 2. Peygamber.

mürselîn *Ar.* Peygamberler.

müstahakk *Ar.* Hak etmiş, hak kazanmış, layık.

Müste'ân *Ar.* Kendisinden yardım beklenen, yardım istenen [Allah'ın sıfatlarındanır].

müstecâb *Ar.* [Dileği] kabul olunmuş.

müstedâm *Ar.* Devamlı, sürekli, baki, daim.

müstefid *Ar.* İstifade eden, faydalanan.

müstehab *Ar.* Farz ve vacibden başka olarak sevap kazanılan iş.

müstekarr *Ar.* İstikrar bulunan, yerleşilen, durulan yer.

müşerref *Ar.* Şereflendirilmiş, şerefli.

müşg *Far.* Misk.

müşg-bâr *Far.* Misk yağdıran.

müşg-i sârâ Hilesiz, katkısız misk.

müşrikîn *Ar.* Allah'a ortak koşanlar.

müştâk *Ar.* İştiaqlı, özleyen, can atan.

müşterî *Ar.* Sakıt, Erendiz, Jüpiter, Mars.

müttehem *Ar.* Kabahatli, suçlu.

müyesser *Ar.* Kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan.

müzeyyen *Ar.* Süslenmiş, süslü.

N

nâ-bedîd *Far.* Görünmez, bellisiz, kayıp.

nâbûd *Far.* 1. Yok. 2. Yokluk. 3. Perişan.

nâ-gehân *Far.* Ansızın, birdenbire.

nağme *Ar.* Ahenk, ezgi, güzel ses.

nahvet *Ar.* Kibir, gurur, büyülenme, böbürlenme.

nâ'il *Ar.* Muradına eren, ermiş, ele geçiren.

na'im *Ar.* Cennetin bir kısmı.

nâka *Ar.* Dişi deve.

na'l *Ar.* 1. Ayakkabı, pabuç. 2. Nal.

nâlân *Far.* İnleyici, inleyen.

nâr *Ar.* Ateş.

nâs *Ar.* İnsanlar, halk, herkes.

nasîb *Ar.* 1. Pay, hisse. 2. Allah'ın kismet ettiği şey. 3. Birinin elde edebildiği şey.

na't *Ar.* 1. Bir şeyi methederek anlatma, vasıflandırma. 2. *ed.* Hz. Muhammed'i övmek üzere yazılan şiirler.

nazar *Ar*: 1. Bakma, göz atma. 2. Düşünme. 3. İltifat.

nâzenîn *Far*: 1. Narin, ince yapılı. 2. Çok nazlı yetiştirilmiş, şımarık.

nâzil *Ar*: Yukarıdan aşağı inen, inici.

nebi *Ar*: Peygamber.

nebîyü's-sakaleyn İnsanların ve cinlerin peygamberi Hz. Muhammed.

nebûd *Far*: Yokluk.

neçât *Ar*: Kurtulma, kurtuluş.

nefha *Ar*: Üfürük.

nehâr *Ar*: Gündüz.

nekbet *Ar*: 1. Talihsizlik, bahtsızlık. 2. Düşkünlik. 3. Felaket, musibet.

Nemrûd Bâbil ülkesinin kurucusu sayılan ve Bâbil Kulesi'ni yaptıran kral olup Hz. İbrâhim'i ateşe attırıştır.

neseb *Ar*: Nesil, soy.

nesl *Ar*: 1. Nesil, kuşak. 2. Soy.

nesl-i emced Çok şerefli nesil.

nesr 1. Akbaba. 2. Kartal. 3. Nuh kavminin putlarından biri.

neşât *Ar*: Sevinç, neşe, şenlik.

neşat-ârâ *Ar*: *Far*: Neşe veren.

nev' *Ar*: 1. Çeşit, türlü. 2. Cins. 3. Sınıf.

nezâfet *Ar*: Temizlik, paklık.

nezd *Far*: Yan, kat.

nidâ *Ar*: 1. Çağırma, bağırma, seslenme. 2. Ses verme.

niğâr *Far*: 1. Resim. 2. (Resim gibi güzel) sevgili. 3. Resmedilmiş, resmi yapılmış. 4. Put.

nihân *Ar*: 1. Gizli, saklı. 2. Görünmeyen; bulunmayan. 3. Sır.

nikât *Ar*: Herkesin anlayamadığı ince manalar.

ni'met *Ar*: 1. İyilik, ihsan, lütuf. 2. Yiyeceğe, içeceğe dair şeyler; ekmek. 3. Saadet, mutluluk.

nisâ *Ar*: Kadınlar.

nisâr *Ar*: Saçma, serpmeye.

nişân *Far*: İz, belirti.

niyâz *Far*: 1. Yalvarma, yakarma. 2. Dua.

nizâm *Ar*: 1. Düzen, usul, tertip, kaideler. 2. Zamanın icaplarına göre konulan esaslar.

noksân *Ar*: 1. Eksiklik, azalma, azlık. 2. Eksik, kusurlu. 3. Yokluk.

Nûh Hz. Nûh, İdris peygamber göğe çıkarıldıktan sonra azan insanlara peygamber olarak gönderildi. Hz. Nûh nice yıllar kavmini imana davet etti. Yalnız oğulları "Sam, Ham, Yafes" ile hanımları ve diğer pek az kimseler iman ettiler. Hz. Nûh sonunda onlara beddua etti. Allah da bundan sonra Nûh peygambere gemi yapmasını emretti: Gemi bitince tufan oldu (denizler taşıtı ve her taraf su oldu). Nûh peygamber müminler ile gemiye bindi ve gemiye her hayvandan birer çift aldı. Sular dağları aşdı, insanlar ve hayvanlar telef oldu. Tufan altı ay kadar sürdü. Sonra Allah'ın emriyle yağmur durdu, sular çekildi. Gemi Cudi dağına oturdu. İnsanlar Hz. Nûh'un üç oğlundan türediği için Hz. Nûh'a "İkinci Âdem" denildi.

nûr *Ar*: Aydınlık, parlaklık, parlaklık.

nusret *Ar*: 1. Yardım. 2. Allah'ın yardımı.

nûş *Far:* “içen, içici” manalarıyla kelimelere takılır.
nübüvvet *Ar:* Nebilik, peygamberlik, Tanrı haberciliği.
nücûm *Ar:* Yıldızlar.
nüh *Far:* Dokuz.
nüh-tâk *Far:-Ar:* Dokuz gök.
nümâyân *Far:* Görünücü, görünen; meydanda.
nüzûl *Ar:* Aşağı inme.

O, Ö

od *T:* Ateş.

özge *T:* Başka, gayrı.

P

pâk *Far:* 1. Temiz. 2. Saf, halis.
pâk-dâmen *Far:* “Eteği temiz”: Namuslu.
pây *Far:* Ayak.
pâyidâr *Far:* İyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli.
pehlû *Far:* Vücudun iki yanından biri, yan.
pertev *Far:* Işık, parlaklık, yalın.
pertev-nümâ *Far:* Parlaklık gösteren, parlayan.
Perverdigâr *Far:* “Besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı”: Allah.
pes *Far:* 1. Öyle ise, imdi. 2. Sonuç olarak.
pest *Far:* Alçak, aşağı.
peygamber *Far:* Allah tarafından haber getiren, Allah’ın emirlerini insanlara haber veren.
peygamber-i âhir-zamân Ahir zaman peygamberi, Hz. Muhammed.

peyk *Far:* Haber ve mektup getirip götüreren.

peyk-i celîl, peyk-i Hudâ Cebrâîl.

peyveste *Far:* 1. Ulaşmış, bitişik. 2. Daima.

pinhân *Far:* Gizli.

pîr *Far:* 1. Yaşlı, ihtiyar. 2. *tas.* Şeyh, mürşit.

pür *Far:* Dolu, çok fazla

pür-enver *Far:-Ar:* Nur dolu, parlaklık dolu.

pür-nâr *Far:* Ateş dolu.

pür-safâ *Far:-Ar:* Zevk, neşe dolu.

pür-ziyâ *Far:-Ar:* Işık dolu.

R

rabbâniyyet *Ar:* 1. Rab’la ilgili. 2. Kendini olanca gücüyle Rabb’e veren.

Rabbenâ *Ar:* Allah.

Rabbi’l-âlemîn [Kâinatın efendisi] Allah.

râh *Far:* Yol.

rahîk *Ar:* [Kızıl renkli] duru ve temiz şarap.

Rahîm *Ar:* Merhametli, esirgeyen, koruyan, acıyan, ahirette mümin kullarına keremiyle muamelede bulunan Cenabıhak.

rahm *Ar:* Acıma, esirgeme, koruma.

rahmet *Ar:* 1. Acıma, esirgeme, koruma, yarlıgama. 2. Hz. Muhammed. 3. Kur’an-ı Kerim.

rahş *Far:* Gösterişli, yürük ve güzel [at].

râkib *Ar:* 1. Binen, binici, binmiş. 2. Bir nakil vasıtasına binmiş olan.

râm *Far:* İtaat eden, boyun eğen.

râvî *Ar*: Rivayet eden, söyleyen, hikâye eden, anlatan.

ravza *Ar*: Ağacı, çayırı, çimeni bol olan yer, bahçe.

ravza-i Rıdvân Cennet.

râz *Far*: Sır, gizlenen şey.

rebî'ü'l-evvel *Ar*: "İlkbahar": Arabi ayların üçüncüsü.

recâ *Ar*: 1. Ümit, umma. 2. Yalvarma. 3. İstek, dilek.

recîm *Ar*: 1. Taşlanmış. 2. Lanetlenmiş, melun [şeytan hakkında].

refî' *Ar*: Yüksek, yüce.

refîk *Ar*: Arkadaş, yoldaş.

refref *Ar*: 1. İnce, yumuşak kumaş. 2. Döşek, döşeme, minder, yastık. 3. Hz. Muhammed'in Miraç Gecesi bindiği dört binekten sonuncusu; sidretü'l-müntehâdan sonra üzerinde gittiği yaygı veya minder.

ref'târ *Far*: Gidiş, yürüyüş, hareket.

rehâ *Far*: Kurtulma, kurtuluş.

rehber *Far*: Yol gösterici, kılavuz.

reh-nümâ *Far*: Yol gösteren, kılavuz.

reh-nümûn *Far*: Yol gösteren, kılavuz.

resîd *Ar*: Yetiştî, eriştî.

resûl *Ar*: 1. Elçi. 2. Peygamber, yalvaç.

revâ *Far*: Yakışır, uygun, yerinde.

revâc *Ar*: 1. Sürüm, geçerlik. 2. Kıymet, değer.

revân *Far*: Yürüyen, giden, akan.

re'y *Ar*: 1. Görme, görüş. 2. Fikir, düşünce.

Rıdvân Cennetin kapıcısı olan büyük melek.

rıfk *Ar*: Yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık.

rızâ *Ar*: 1. Hoşnutluk, memnunluk. 2. Razi olma.

rızâu'llah Allah'ın rızası, isteği.

rif'at *Ar*: Yükseklik, yücelik, büyük, büyük rütbe.

rîh *Ar*: Yel, rüzgar.

rîhü'l-hevâ Heves, istek rüzgârı.

rikâb *Ar*: 1. Üzengi. 2. Büyük bir kimsenin katı, önü.

risâlet *Ar*: Peygamberlik.

riyâ *Ar*: Özü, sözü bir olmama, ikiyüzlülük.

rû[y] *Far*: Yüz, çehre.

ruh *Far*: Yanak.

ruhsat *Ar*: İzin, müsaade.

rûhu'l-emîn Cebrâîl.

rumûz *Ar*: Remizler, işaretler; manası gizli olan sözler.

rûşen *Far*: 1. Aydınlık, parlak. 2. Belli, meydanda.

rûy-ı zemîn Yeryüzü.

rûz *Far*: Gün.

rûz-ı akdes En kutlu, en kutsal gün.

rûz-ı cezâ Kıyamet günü.

rûz-ı hesâb Hesap günü.

rûz-ı mahşer Mahşer günü.

rücûm *Ar*: Taşlamalar, taşa tutmalar.

rümmân *Ar*: Nar.

rüsvâ *Far*: Rezil, itibarsız, haysiyetsiz.

rütbe *Ar*: Sıra, derece, basamak.

rü'yet *Ar*: 1. Görme, bakma. 2. İdare etme, çevirme, yönetme.

S

sa'âdet *Ar*: Mutluluk.

sâbi' *Ar*: Yedinci.

sabûr *Ar*: Çok sabırlı.

sad *Far*: Yüz [Sayı].

sad-hezârân *Far*: Yüz binler.

sadâ *O*: Ses.

sadef *Ar*: Sedef, inci kabuğu.

sâdır *Ar*: Çıkan.

sâdis *Ar*: Altıncı.

sadr *Ar*: 1. Göğüs. 2. Yürek.

sâf *Ar*: 1. Temiz, arı, halis. 2. Açık.

safâ *Ar*: 1. Safılık, berraklık. 2. Gönül
şenliği, kedersizlik, zevk, eğlence.

saf-beste *Ar-Far*: Saf bağlamış, sıra
sıra dizilmiş.

sahbâ *Ar*: Şarap.

sâhib-basar *Ar*: Görüşü kuvvetli.

sahih *Ar*: 1. Gerçek, doğru. 2. Halis,
kusursuz, ayıpsız.

sahn *Ar*: 1. Avlu. 2. Orta, meydan,
aralık.

sahn-ı bâğ Bağın ortası, meydanı.

sahrâ *Ar*: Kır, ova, çöl.

sâ'ilîn *Ar*: 1. Sual edenler, soranlar. 2.
Dilenciler.

Sakaleyn *Ar*: İnsan ve cin. **Resûlü's-**
sakaleyn [İns ve cinin peygamberi
olması hasebiyle] Hz. Muhammed.

sâki *Ar*: 1. Su veren, su dağıtan. 2. Ka-
deh, içki sunan.

sâkinân *Far*: Sakinler, oturanlar.

sâl *Far*: Yıl.

salât *Ar*: 1. Namaz. 2. Hz. Muhammed'e
aleyhissalâtü vesselam, sallallahu
aleyhi ve selem, salavatullahi aleyh
dualarından birini okuma.

salavât *Ar*: Hz. Muhammed'e ve O'nun
soyundan gelenlere okunan dua.

Sâlih Sâlih Peygamber. Hicaz ile Şam
arasında oturan Semûd kavmine

gönderilmiştir. En büyük mucizesi
bir kaya içinden gebe bir deve çı-
karmasıdır.

sâliha *Ar*: İyi, uygun, yakışır. 2. Di-
nin emrettiği şeylere uygun hare-
kette bulunan.

sâlik *Ar*: Bir yola giren, bir yolda giden.

sâlis *Ar*: Üçüncü.

salsâl *Ar*: Kumla karışık ince çamur.

saltanat *Ar*: Sultanlık, padişahlık, hü-
kümdarlık.

Samed *Ar*: 1. Kimseye ve hiçbir şeye
muhtaç olmayan Allah. 2. Pek yük-
sek, ulu, ezeli, ebedi.

san'ât *Ar*: Ustalıklar, hüneler, ma-
rifetler.

sanem *Ar*: 1. Put. 2. Güzel kimse.

sânî *Ar*: İkinci.

sarîh *Ar*: 1. Açık, meydanda. 2. Belli.

sâtı' *Ar*: Yükselip meydana çıkan,
yükselen.

satvet *Ar*: 1. Birinin üzerine şiddetle
sıçrama. 2. Ezici kuvvet, zorluluk.

Save Taberiyye Gölü. Peygamber Efen-
dimizin dünyaya teşrif etmesinin ala-
metlerinden biri de o zaman mukad-
des sayılan Save Gölü'nün o gece bir
anda suyunun çekilip kurumasıdır.

savt *Ar*: 1. Ses, seda. 2. Bağırma, hay-
kırma.

sebât *Ar*: Yerde durma, sözünden,
kararından vazgeçmeme.

secdegâh *Ar-Far*: İbadet edilecek, na-
maz kılınacak yer.

sedd *Ar*: Kapama, tıkama, engel olma.

sedd-i bâb Kapı örtme.

sehâ *Ar*: Cömertlik, el açıklığı.

sehm *Ar*: 1. Ok. 2. Yay. 3. Hisse, pay.
sehv *Ar*: Yanlış.
selfebil *Ar*: 1. Tatlı ve hafif su. 2. Cennette bir çeşmenin adı.
sem' *Ar*: 1. İşitme. 2. Kulak.
semâ *Ar*: Gökyüzü.
semâvât *Ar*: Gökler.
sengistân *Far*: Taşlık, taşı çok olan yer.
ser-â-ser *Far*: Baştan başa, büsbütün.
ser-dâr *Far*: Kumandan, komutan.
ser-gerdân *Far*: 1. Baş dönen, sersem, şaşkın. 2. Perişan.
ser-mest *Far*: Sarhoş
ser-nigûn *Far*: 1. Baş aşağı olmuş, ters dönmüş. 2. Talihsiz, bahtsız.
ser-serî *Far*: 1. Ötede beride başı boş gezen. 2. Boş, beyhude söz.
ser-te-ser *Far*: Baştanbaşa, hep, bütün.
server *Far*: Baş, başkan, reis, ulu.
Settâr *Ar*: Örten; Allah.
Settârü'l uyûb Ayıpları (günahları) örten, bağışlayan Allah.
seyr *Ar*: 1. Yürüme, yürüyüş, gitme, hareket. 2. Yolculuk. 3. Gezme, gezinme.
seyrân *Ar*: 1. Gezinme. 2. Bakıp seyretme, temaşa.
seyyid *Ar*: Efendi, bey, baş, başkan.
sezâ *Far*: Münasip, uygun, yaraşır.
sıddîk *Ar*: 1. Pek doğru, sözünün eri [kimse]. 2. Hz. Ebû Bekir'in lakabı.
sıdk *Ar*: 1. Doğruluk, gerçeklik. 2. İç, yürek temizliği.
sıgamak *T*: Sivamak.
sıklet *Ar*: 1. Sıkıntı. 2. Ağırılık, yük.
sicn *Ar*: Hapishane, zindan.

sidre *Ar*: Ağaca teşbih edilen, yedinci kat gökte bir makam ismi. En yüksek makam.
sihrü'l-metîn Sağlam büyü.
sine-çâk *Far*: Göğsü, yüreği yaralı.
sinn *Ar*: Yaş, ömrün derecesi.
sipâh *Far*: 1. Asker. 2. Ordu.
sipâs *Far*: Şükretme, dua etme.
su'âl *Ar*: Sorma, sorulma, soru.
subh *Ar*: Sabah, sabah vakti.
subh u mesâ *Ar*: Sabah akşam.
sun' *Ar*: 1. Yapış, yapma. 2. Tesir, kudret.
sûret *Ar*: 1. Biçim, görünüş, kılık. 2. Surat.
sûy *Far*: Taraf, cihet, yön.
sûzân *Far*: Yanan, yanıcı
sücûd *Ar*: Secde etme.
Süleymân Davûd peygamberin oğlu, hem padişah hem peygamberdir. Geçimini ördüğü zembiller vasıtasıyla kazanmıştır. Mescid-i Aksâ'nın inşasını tamamlamıştır. Kuşlarla, hayvanlarla konuşur onların dillerini anlarmış. Cinlere ve rüzgâra emretme yetkisine sahipmiş. Üzerinde ism-i azam yazılı olan yüzüğü sebebiyle bütün vahşi hayvanlar ve kuşlar ona itaat ederlermiş. Edebiyatta veziri Âsaf, Hüthüt, Belkıs ve mûr ile birlikte telmih ve tenasüp vasıtasıyla anılır.
sümbülzâr *Far*: Sümbül bahçesi.
sündüs *Ar*: Parlak renkli, çiçekli altın veya gümüş telle işlemeli, nakışlı olarak dokunmuş ipek kumaş
sünnet *Ar*: Hz. Muhammed'in sözleri, işleri ve tasvipleri.

sürûr *Ar.* Sevinç.

sürûşân *Far.* Melekler.

süvâr *Far.* 1. Ata binmiş, binici. 2. “binen, binici” manalarına gelerek birleşik kelimeler meydana getirir. **esb-süvâr** Ata binen, ata binici.

Ş

şâd *Far.* Sevinçli.

şâdumân *Far.* Sevinçli.

şâfi' *Ar.* Şefaata eden, kabahatli kimsenin affi için araya girip yalvaran.

şâh-bâz *Far.* 1. Yiğit, şanlı, gösterişli [adam]. 2. Bir cins iri ve beyaz doğan.

şakk *Ar.* 1. Yarma, yarıma, çatlama; yırtma, kırma. 2. Yarı, çatlak.

şâm *Far.* Akşam.

şâmil *Ar.* İçine alan, kaplayan, çevreleyen.

şâmilü'l-eltâf İyilikleri, güzellikleri barındıran, içine alan.

şân *Ar.* Şan, şöhrat, ün.

şark *Ar.* Doğru.

şâyeste *Far.* Yakışır, yaraşır, uygun.

şâyi' *Ar.* Duyulmuş, herkesçe bilinmiş.

şeb *Far.* Gece.

şecer *Ar.* Ağaç.

şefâ'at *Ar.* Birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilebilmesi için edilen aracılık.

şefi' *Ar.* Şefaata eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden.

şefi'ül-müznibîn “Günahkârların şefaataçisi, Hz. Muhammed”

şehâ *Far.* Ey şah!, ey padişah!.

şehen-şâh *Far.* En büyük padişah, şah, şahlar şahı.

şehîd *Ar.* Din veya yüksek bir ülkü uğrunda ölen kimse; savaşta ölen.

Şehîd-i Kerbelâ Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin.

şehryâr *Far.* Padişah, hükümdar.

şemâ'il *Ar.* Huylar, tabiatlar, ahlâklar.

şems *Ar.* 1. Güneş. 2. *tas.* Bir ışık kaynağı olarak görünüş alanına çıkan Allah'ın adı.

şer' *Ar.* Allah'ın emri, ayet, hadis, icma-i ümmet ve kıyas-ı fukaha esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri.

şerî'at *Ar.* 1. Doğru yol. 2. Allah'ın emri. 3. Ayet, hadis ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri.

şerîf *Ar.* Şerefli, mübarek, kutsal.

şerm *Far.* Utanma.

şerr *Ar.* Kötülük, fenalık.

şeş *Far.* Altı.

şeş-cihet *Far.-Ar.* Altı yön, her yön, her taraf, dünya.

şevk *Ar.* Şiddetli arzu, keyif, neşe, sevinç.

şevket *Ar.* Büyüklük, heybet.

şeyâtîn *Ar.* Şeytanlar.

şikest *Far.* 1. Kırılmış, kırık. 2. Kırma, kırılma. 3. Yenilme.

şîr *Far.* Süt.

şirk *Ar.* Müşriklik, Allah'a ortak koşma.

Şît Hz. Âdem'in oğullarından ve ondan sonra peygamber olan zat olup kendisine 50 sayfalık kitap nazil olmuştur. Kâbe-i Mükerrreme'yi ilk önce taştan bina eden zat olduğu Kısâs-ı Enbiyâda mezkûrdur.

şîve *Far.* Naz, eda.

şöhret-nümâ *Ar.-Far.* Şöhret gösteren, ün, ad bildiren.

şu'â' *Ar.* Işın, güneşten veya başka bir ışık kaynağından uzanan tel tel ışıklar.

şû'le *Ar.* Alev.

şu'ledâr *Far.* Alevli, alevlenmiş.

şûm *Far.* Şom, uğursuz.

şûr *Far.* Tuzlu.

şu'ûr *Ar.* Anlama, anlayış, hissetme, duyma.

şühûd *Ar.* 1. Şahitler, tanıklar. 2. Vücut bulma, var olma, görünme.

şükür *Ar.* Görülen iyiliğe karşı gösterilen memnurluk, minnettarlık.

T

ta'ab *Ar.* Sıkıntı, zahmet, eziyet.

tâ'ât *Ar.* İbadetler.

tab' *Ar.* Tabiat, huy, yaradılış.

tâbân *Far.* Işıklı, parlak.

tâbdâr *Far.* Parlak, ışıklı.

tâbi' *Ar.* Birinin emri altında bulunan, birine bağlı bulunan.

ta'bîr *Ar.* İfade, anlatma.

ta'cîl *Ar.* Acele ettirme, çabuklaştırma.

tafsîl *Ar.* Etraflı olarak bildirme, uzun uzadıya anlatma, açıklama.

tahâret *Ar.* 1. Temizlik. 2. Temizlenme.

tahayyür *Ar.* Hayran olma, hayrete düşme, şaşırma.

tâhir *Ar.* Temiz.

tahkîk *Ar.* 1. Doğru olup olmadığını araştırma. 2. Doğru olup olmadığını meydana çıkarma. 3. Doğru, gerçek.

tahmîr *Ar.* 1. Yoğurma. 2. Mayalandırma.

tahrîr *Ar.* Yazma, yazılma.

taht *Far.* 1. Hükümdarların oturduğu büyük koltuk. 2. Hükümdarlık makamı.

tahvîl *Ar.* Değiştirme, çevirme, döndürme.

tâ'ir *Ar.* 1. Uçucu, uçan. 2. Kuş.

tâkât *Ar.* Güç, kuvvet.

takdîr *Ar.* Ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler.

takdîr-i İlahî Allah'ın takdiri, Allah'ın her şeyi daha önceden düzenlemesi.

takdîs *Ar.* 1. Kutsallaştırma, kutsal bilme, kutsal tutma. 2. Allah'a şükretme. 3. Ululama, büyük saygı gösterme.

takrîr *Ar.* Anlatma, anlatış.

tâli' *Ar.* Kısmet, kader, baht, talih.

ta'lîm *Ar.* 1. Öğretme, öğrenme. 2. Okutma, ders verme.

tamu *T.* Cehennem.

tanzîmât *Ar.* Düzeltilmeler, düzenlemeler, yoluna koymalar.

tard *Ar.* Kovma, sürme, uzaklaştırma.

ta'rîf *Ar.* Etrafiyla anlatma, bildirme.

tarîkat *Ar.* Allah'a ulaşmak arzusuyla tutulan yol; tasavvufî meslek.

târumâr *Far.* Karmakarışık, dağınık, perişan.

tasdîk *Ar.* 1. Doğrulama, gerçek olduğunu söyleme. 2. Onaylama.

tastîr *Ar.* Satır dizme, yazı yazma, yazılma.

tasvîr *Ar.* Resmini yapma.

ta'ûr *Ar.* Güzel koku ile kokulandırma.

tayr *Ar.* Kuş.

ta'zîm *Ar.* 1. Büyükleme, ululama, büyük sayma. 2. Saygı gösterme.

tebâr *Far*: Asıl, soy. **âli-tebâr** Soyu yüksek; asil.

tebdîl *Ar*: Değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme.

tebliğ *Ar*: 1. Yetiştirme, eriştirme. 2. Götürme, taşıma.

tebrîk *Ar*: Kutlama, uğurlu olmasını dileme.

tecdîd *Ar*: Yenileme, yenilenme, tazelenme.

tedkîk *Ar*: Dikkatle araştırma, araştırılma, inceden inceye yoklama, inceleme.

te'emmül *Ar*: İyice, etraflıca düşünme.

tefekkiir *Ar*: Düşünme, zihin yorma; düşünülme.

tefhîm *Ar*: Büyük sayma.

tefrîh *Ar*: Ferahlandırma, gönül açma.

tefrîk *Ar*: Ayırma, seçme, ayırt etme.

tefsîr *Ar*: 1. Yorum. 2. Kur'an-ı Kerim'in mana bakımından izahı.

tefvîz *Ar*: 1. Dağıtım. 2. Bir gayrimenkülü, bilinen bedeli karşılığında bir kimsenin üstüne bırakma.

tehâyâ *Ar*: Selamlar, hayırdualar.

tehi-dest *Far*: Eli boş, züğürt.

tehlîl *Ar*: İslam dininin tevhit akidesini hulasa eden "lâilâhe i'llallah" sözünü tekrarlama.

tehniye *Ar*: Tebrîk etme, kutlama; "hoş geldin" deme.

tekbîr *Ar*: "Allahu ekber (Allah uluların ulusudur)" demek.

te'kîd *Ar*: Kuvvetleştirme, sağlamlaştırma.

tekmîl *Ar*: 1. Kemale erdirmeye. 2. Bitirme, bitirilme, tamamlama. 3. Tam, eksiksiz, bütün.

tekrîm *Ar*: Saygı gösterme, ululama.

tekrîmât *Ar*: Saygı göstermeler, ululamalar.

temâşâgâh *Far*: Seyir ve gezinti yeri.

temme(t) *Ar*: "Bitti, tamam oldu" manasınadır.

tenkîh *O*: Nikâh etme, nikâh kıyma, kıyılma.

tensîk *Ar*: Düzene, yoluna koyma, düzenleme, sıralama.

tensîl *Ar*: Düşen yaprakları toplayıp o ağacın dibine gömmeye.

tenzil *Ar*: 1. İndirme, aşağı düşürme, azaltma. 2. Kur'an-ı Kerim

tenzilât *Ar*: İndirmeler.

tertîbât *Ar*: 1. Düzen, düzenleme. 2. Karşılıklı hazırlıklar.

tesbîh *Ar*: "Sübhanallah" kelimesini söyleyerek Allah'a tazim (ululama, büyük sayma, saygı gösterme, ikram etme) etme.

te'sîr *Ar*: 1. Alamet, nişan bırakma. 2. İşleme, dokunma; içe işleme.

teşkil *Ar*: 1. Bir şeye şekil, suret verme. 2. Meydana getirme.

teşne *Far*: 1. Susamış. 2. Çok istekli.

teşrîf *Ar*: 1. Şereflendirme, şereflendirilme, şeref verme, verilme. 2. Gelmesiyle bir yere şeref verme, gelme; gitme.

tevâzu' *Ar*: Alçakgönüllülük gösterme.

tevfîk *Ar*: Allah'ın yardımına kavuşma.

tevfîkât *Ar*: Allah'ın yardımına kavuşmalar.

tevhîd *Ar:* Bir kılma, bir etme. Allah'ın birliğine inanma. "Lâ-ilâhe illa'llah" sözünü can u gönülden inanarak demek.

tevkîr *Ar:* Güzel karşılama, ağırlama, ululama.

tezkâr *Ar:* Hatırlama, anma, anılma.

tezkîr *Ar:* 1. Hatıra getirme, hatırlatma. 2. Vaaz ve nasihat etme.

tübâk *Ar:* 1. Uygunluk, uyma. 2. Kat, tabaka.

tıfl *Ar:* Küçük çocuk.

tîz *Far:* Tez, çabuk.

Tübâ *Ar:* Cennette Sidre'de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen ilahî ağaç.

tûfân *Ar:* Hz. Nûh zamanında yoldan çıkmışları terbiye etmek için Allah tarafından hem gökten yağdırılan hem de yerden kaynararak bütün dünyayı kaplayan su.

tufeyl *Ar:* 1. Küçük çocuk. 2. Yemeğe gelen misafir.

tuyûr *Ar:* Kuşlar.

U

'ûd *Ar:* Ödağacı.

'ukbâ *Ar:* Ahiret, öbür dünya.

'ulâ *Ar:* Şan ve şeref sahibi [kimse].

ulûhiyyet *Ar:* Allahlık sıfatı.

'ulûm *Ar:* İlimler, bilgiler.

'ulyâ *Ar:* Daha (pek, en çok) yüce.

umûr *Ar:* İşler, hususlar.

'usât *Ar:* 1. Asiler, itaatsizler, zorbalar. 2. Günahkârlar.

'uşşâk *Ar:* Âşıklar.

'uzmâ *Ar:* Çok (daha, en) büyük.

Ü

üftâde *Far:* Düşmüş, düşkün, biçare.

ümem *Ar:* Ümmetler.

ümîdvâr *Far:* Uman, ümitli.

ümm *Ar:* Anne.

ümmü'l-Mesîh *Hz.* İsâ'nın annesi Meryem.

ümmet *Ar:* Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, taife.

Ümmühânî *Hz.* Ali'nin ablası. [Miraç Gecesi Hz. Muhammed, bunun evinde bulunuyordu].

üstühân *Far:* Kemik.

V

vâcib *Ar:* Terki caiz olmayan, yapılması şeran lüzumlu olan, farz derecesine yakın bulunan.

vahdâniyyet *Ar:* Birlik, Allah'ın bir oluşu.

vahdet *Ar:* 1. Yalnızlık, teklik, birlik. 2. *tas.* Allah'a yakınlık, Allah'a ulaşma.

vâhid *Ar:* Tek, bir.

vahş *Ar:* Yabani, ürkek, insandan kaçan [hayvan].

vak'a *Ar:* Olup geçen şey, hadise, olay.

vâkı'a *Ar:* Gerçi, her ne kadar, gerçek.

vâkıf *Ar:* Bir şeyi elde eden; bir işten haberli olan.

vâlâ *Far:* Yüce, yüksek.

vâlih *Ar:* Şaşakalmış, şaşırılmış.

vasf *Ar:* 1. Nitelik, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hâl, sıfat. 2. Bir kimsenin veya şeyin durumunu, anlatarak tarif etme.

vâsıl *Ar:* Erişen, ulaşan, kavuşan.

vâsî *Ar.* Bir yetimin veya akılcı zayıf ve hasta olan bir kimsenin malını idare eden kimse.

vasl *Ar.* Kavuşma.

vassâf *Ar.* Vasıflarını bildirerek anlatan veya öven.

vaz'-ı haml Doğurma.

vech *Ar.* 1. Yüz. 2. Üslup, tarz. 3. Sebep, vesile, münasebet.

vech-i münîr Parlak yüz.

vech-i nebî Hz. Peygamberin yüzü.

Vedûd *Ar.* Çok muhabbetli, çok şefkatli. [Allah'ın sıfatlarındandır.]

vefâ *Ar.* Sözünde durma, sözünü yerine getirme.

vefk *Ar.* 1. Uyuma, uygun gelme. 2. Uygun.

Vehhâb *Ar.* Çok hibe eden, fazla bağışlayan. [Allah'ın sıfatlarındandır.]

verd *Ar.* Gül.

verd-i ra'nâ Güzel gül; dışı sarı, içi kırmızı renkte olan bir çeşit gül.

ve's-selâm *Ar.* İşte o kadar, son söz budur, artık bitti.

vîrân *Far.* 1. Yıkık, yıkılmış. 2. Kederli, üzgün.

vird *Ar.* Belli zamanlarda okunması âdet olan dualar.

vird-i zebân Dilden düşürmeme.

vusûl *Ar.* Ulaşma, gelme, varma, erişme, yetişme.

Y

yâd *Far.* Hatırlama, anma.

yakîn *Ar.* Sağlam bilgi, iyi ve kati olarak bilme.

Ya'kûb Hz. Yûsuf'un babası, İshak peygamberin oğludur. Oğlu Yûsuf'un başına gelenler dolayısıyla "beytü'l-ahsen" (hüzünler evi) denilen kulübesinde yıllarca ağlamış ve ağlamaktan gözleri kör olmuştur. Yıllar sonra oğlu Yûsuf'un gönderdiği gömleği gözlerine sürmesiyle gözleri açılmıştır.

yar *T.* Ağız suyu, ağızda dolaşan su, tükürük.

yâr *Far.* 1. Dost. 2. Sevgili. 3. Tanıdık, ahabap.

yâr-ı gâr (Mağara dostu): Hicret esnasında Hz. Muhammed'e mağarada arkadaşlık etmiş olan Hz. Ebû Bekir; *meç.* Çok vefalı arkadaş.

yed-i beyzâ Hz. Mûsâ'nın Firavun'a karşı; mucize olarak görünen parlak eli.

yek *Far.* 1. Bir tek. 2. Birlik, bir oluş.

yetîm *Ar.* 1. Yalnız, tek, eşsiz, bir tek. 2. Babası veya annesi-babası ölmüş [çocuk].

Yûnus İsrailoğulları peygamberindedir. Musul dolaylarında Ninova şehri halkına gönderilmiştir. Uzun müddet büyük bir balığın karnında kaldığı rivayet edilmektedir.

Yûsuf İsrailoğulları peygamberinden Hz. Yâkub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır. Mısır'da köle diye satılan, sahibinin karısı Zeliha'nın sevgisine karşılık göstermediği için zindana atılan, Mısır hükümdarının rüyasını yorumlayarak zindan çıkıp Mısır'ın idare-

sini ele alan Yûsuf peygamber, güzelliğın sembolüdür.
yümn Ar: Uğur, mut, bereket.

Z

zâhir Ar: Görünen, görünücü, açık, belli, meydanda.

zahm Far: Yara.

zahr Ar: Arka, sırt.

za'îf Ar: 1. Güçsüz, kuvvetsiz. 2. Tembel.

zamîr Ar: 1. İç, içyüz. 2. Kalp, vicdan. 3. Gönülde gizli olan sır.

zâr Far: 1. Ağlayan, inleyen. 2. Zayıf, dermansız.

zât Ar: 1. Kendi. 2. Asıl, öz, cevher. 3. Saygıya değer kimse.

zebânî Ar: Cehennemlikleri cehenneme atmaya memur edilen melek.

zebûn Far: Zayıf, güçsüz, aciz.

zehî Ar: Ne güzel, ne mutlu.

zelîl Ar: Hor, hakir, aşağı.

zemîn Far: Yer, yeryüzü.

zemzem Ar: Kâbe civarındaki meşhur kuyu.

zer Far: Altın.

zerre Ar: Pek ufak parça, molekül.

zevc Ar: 1. Karı ve kocanın her biri. 2. Koca.

zeyn Ar: Süs, bezek.

zıll Ar: Gölge.

zıll-ı Hudâ, zıllullah Allah'ın gölgesi. Hz. Muhammed.

zîb Ar: Süs, bezek.

zîbâ Far: Süslü, yakışıklı, güzel.

zîkr Ar: Anma, anılma.

zillet Ar: Hakirlik, horluk, alçaklık.

zînet Ar: Süs, bezek.

Zi'n-nûreyn Hz. Osman. [Hz. Muhammed'in iki kızıyla evlendiği için bu ad verilmiştir.]

zîr Far: Alt, aşağı.

zîr ü zeber Altüst.

zî-rûh Ar: Canlı.

zî-şân Ar: Şanlı, şerefli.

zîver Ar: Süs, bezek.

zîver-ârâ Ar:-Far: Süslenen.

ziyâ Ar: Işık, aydınlık.

zuhûr Ar: Görünme, meydana çıkma.

zulmet Ar: Karanlık.

zulümât Ar: Karanlık.

Zü'l-celâl Celâl, ululuk sahibi olan Allah.

zü'l-fazl Fazilet sahibi, faziletli.

zümre Ar: Cemaat, topluluk, sınıf, cins, grup.

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

